

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 17.

Onsdagen den 4 mars f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 24 och den 25 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 77, med förslag till lag om ändrad lydelse av 193, 194, 195 och 212 §§ utsökningslagen m. m.;

nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 och 4 §§ vattenlagen;

nr 64, angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel m. m.;

nr 69, angående anslag för utvidgning av länsstyrelsens i Västerbottens län ämbetslokaler;

nr 70, angående överlåtelse till lantförsvaret av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 72, angående avskrivning av förfallen del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m.;

nr 79, angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldigheten beträffande till kontrolltjänstemän oriktigt utbetalta dyrtidstillägg;

nr 73, angående anordnande av fortsättningsskola med endast en årskurs;

nr 74, angående försäljning av visst område, tillhörande klockarbostället i Kopparbergs församling;

nr 75, angående försäljning av ett inom Vetlanda stad beläget, klockaren och organisten i Vetlanda församling på lön anslaget jordområde; samt

nr 76, angående tilläggs pension åt lärarinnan Laura Ida Charlotta Liedholm.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Enligt därom den 28 nästlidna månad fattat beslut skulle nu företagas val av tolv ledamöter och femton suppleanter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta; och anställdes först val av ledamöter i nämnda utskott.

Därvid avlämnades 175 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Eriksson* i Grängesberg,
- » *Lindman*,
- » *Engberg*,
- » *Vennerström*,

herr *Magnusson* i Tumhult,
 » *Hamrin*,
 » *Johansson* i Uppmälby,
 » *Johansson* i Kälkebo,
 » *Pettersson* i Bjälbo,
 » *Törnkvist* i Karlskrona,
 » *Leo* och
 » *Jönsson* i Revinge.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Härefter anställdes val av suppleanter.

Därvid avlämnades 132 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Lindberg*,
 » *Nilsson* i Antnäs,
 » *Olovson* i Västerås,
 » *Nilsson* i Örebro,
 » *Holmgren*,
 » *Olofsson* i Digernäs,
 » *Holmström* i Stockholm,
 » *Petersson* i Broaryd,
 » *Fjellman*,
 » *Isacsson*,
 » *Adler*,
 » *Andersson* i Rasjön,
 » *Holmström* i Gävle,
 » *Bergström* i Hälsingborg och
 » *Lindmark*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omfördade valen.

§ 5.

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51. Föredrogs i ett sammanhang för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:
 nr 50, angående försvarsväsendets ordnande; och
 nr 51, med förslag till värnpliktslag.

Därvid yttrade:

Herr **Lindman**: Herr talman! Statsministerns anförande till statsrådsprotokollet synes mig vittna om, att regeringen vid behandlingen av denna viktiga fråga, varom försvarspropositionerna 50 och 51 innehålla förslag, icke valt en riktig utgångspunkt. Det grundläggande enligt min uppfattning vid bedömandet av försvarsfrågan måste vara detta: vilka äro försvarets uppgifter och hur skall vårt försvar vara ordnat för att kunna fylla dessa uppgifter? Den frågan har Kungl. Maj:t för sig aldrig uppställt; i varje fall saknas i den k. propositionen varje antydning därom.

När man fastställt behovet av försvarskraften, skulle det gälla att därefter undersöka, huru detta behov kan tillgodoses och huru det låter förlika sig med landets ekonomiska bärkraft. Kungl. Maj:t går en helt annan väg. Utgångspunkten för Kungl. Maj:t är enligt statsministerns uttalande till statsrådsprotokollet den, att »en väsentlig rustningsminskning bör ske med hänsyn till vårt ekonomiska läge och kan ske utan äventyrande av vår trygghet». Efter denna utläggning av spörsmålet hade man väntat, att Kungl. Maj:t åtminstone skulle ha gjort sig mödan att uppvisa, vad det ekonomiska läget medger eller icke medger. Men något sådant försök göres icke. Man nöjer sig med ett naket påstående, att »de direkta och indirekta ekonomiska offer, som de nuvarande försvarsanordningarna kräva, äro av den omfattning, att de avsevärt hämma samhällets produktiva kraft och föranleda åsidosättande av andra viktiga samhällsändamål». Huru Kungl. Maj:t kommit till just den kostnadssumma, som Kungl. Maj:t föreslår, och således till det, att just den summan är vad vårt land mäktar bära, utan att samhällets produktiva kraft minskas eller hämmas och att andra viktiga samhällsändamål åsidosättas, det får man av denna proposition aldrig veta. Varför just 105 miljoner kronor om året, som den genomsnittliga kostnadssumman blir enligt Kungl. Maj:ts förslag under de närmaste 10 åren? Det förefaller, som vore den summan alldeles godtyckligt vald.

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51.
(Forts.)

Inte fullt lika lätt, men nära på, avfärdas de utrikespolitiska förutsättningarna för vårt försvarsväsen. Visserligen säger statsministern på ett ställe, att »målet av våra försvarsanstalter bör bestämmas med ledning av det yttre läget, bedömt sådant det är nu och för så lång tidsperiod framåt, som med någon större grad av sannolikhet kan överskådas». Men hur har Kungl. Maj:t kommit till just det mått av försvarskraft, som Kungl. Maj:t här föreslår? Det är nämligen att märka, att de sakkunniga och ansvariga myndigheterna ha kommit till helt andra mått. Kungl. Maj:t har emellertid inte ansett dem förtjäna större avseende, än att de avfärdats med några ord om att »det inte befunnits nödigt att upprepa de invändningar, som kunna göras och som tidigare gjorts mot denna de militära myndigheternas uppfattning». De sakkunniga myndigheternas uppfattning, det är luft för Kungl. Maj:t. Man har svårt att bärga sig för det intrycket, att det avgörande för regeringen inte har varit vare sig de statsfinansiella eller de utrikespolitiska förutsättningarna, utan helt enkelt detta: hur mycket behöva vi höja vårt bud från i fjol för att kunna påräkna det stöd för vårt förslag utanför vår egen krets, varförutan det icke kan genomföras, och hur långt våga vi sträcka oss, utan att riskera att våra egna falla ifrån? Annorlunda kan jag för min del inte tolka statsministerns ord om att den ena sidan inbjödes att påtaga sig en större militär organisation, än man eljest skulle vara benägen att göra, och att den andra sidan uppfordras att reducera vissa tidigare uppställda önskemål.

Innan jag går att granska förslagens innebörd, synes det mig nödvändigt att i korthet beröra några av de uttalanden till statsrådsprotokollet, som gjorts av stats- och försvarsministrarna. Hans excellens statsministerns uttalanden rörande Genèveprotokollets betydelse för några av vårt lands försvarsanstalter synas mig bottna i en alltför ideellt betonad uppfattning beträffande innebörden av sagda dokument. Jag skall här endast beröra en enda mening ur statsministerns uttalande i sagda avseende. Han yttrar, att den i protokollet stadgade solidaritetsplikten förhindrar ingalunda enskilda stater, som finna hänsynen till egen trygghet det medgiva, att gå längre i rustningsminskning, än en allmän plan för rustningsminskning kräver. Måhända är detta ur statsrättslig synpunkt en sanning, men med praktisk politik har ett dylikt förfaringsätt icke mycket att göra. Faktiskt blir ju enligt Genèveprotokollet trygghandet av det egna området en internationell förpliktelse. Det är ju nämligen

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

så, att de i praktiken ifrågasatta rustningsminskningarna förutsättas bli begränsade till det minimum, som erfordras för den nationella säkerheten. Detta är en del av den solidaritetsplikt, som utgör protokollets bärande grundval. Där-
est då ett land av en eller annan anledning anser sig kunna nedskriiva sina försvarsanstalter långt under vad ur militär synpunkt kan anses tillrädligt, då blir detta givetvis ett brott mot solidaritetens krav, och den stat, som så handlar, torde kunna vara fullt förvissad om, att de andra staterna därigenom skulle finna sig lösta från den solidaritetsplikt, som ålägger dem att komma en an-
gripen stat till hjälp. Några förbehåll för Sveriges del i detta avseende kunna måhända, som statsministern säger på ett ställe, medges, men i och med detta kommer vårt land praktiskt taget att berövas den hjälp, som protokollet avser att giva åt signatärmakterna. Vill Sverige taga den risken och liksom hittills vara berett att lita endast på egen kraft, då torde man kunna anse, att vår försvarsfråga kan behandlas fristående från frågan om vårt ställningstagande till Genèveprotokollet. Annars kan den det icke! Något hot mot Sveriges oberoende och territoriella integritet kan, förklarar hans excellens, för närvarande icke skönjas. Någon anledning att uppbygga vårt försvar med tanke på ett angrepp mot landet i erövringssyfte hava vi alltså icke. Däremot medger statsministern, att det i världen alltjämt rådande osäkerhetstillståndet innesluter även för en nation, som icke är direkt hotad, möjlighet att bli indragen i konflikt mellan andra stater, och det är denna fara, som motiverar vidmakthållandet av de betydande försvarsanstalter, vilka föreslås i den föreliggande propositionen. Det är att märka, att det vidare anföres, att de militära maktmedel, som vi — det erkänner statsministern — behöva, närmast för att skydda oss mot att dragas in i konflikt mellan andra stater, samtidigt utgöra och måste kunna användas som ett värn för vår självständighet, ifall vi icke skulle lyckas att hålla oss utanför en konflikt.

Men, frågar man sig, är då Kungl. Maj:ts föreliggande förslag avpassat så, att det ger oss ett försvar, som, för att bruka statsministerns egna ord, kan användas som ett värn för vår självständighet, ifall vi icke skulle lyckas att hålla oss utanför en konflikt? De militära myndigheterna ha med skärpa framhållit, att med en fälthär med en styrka av endast fyra arméfördelningar — jag frånräknar då de trupper, som äro avsedda för Norrlands försvar och som med undantag av de i Bodens fästningstrupper ingående styrkorna endast utgöras av ett litet infanteriregemente, en skvadron och några batterier — att med en sådan fälthär med endast fyra arméfördelningar är det omöjligt att trygga vårt landområde gent emot fientliga företag.

Dessa uttalanden äro givetvis grundade på noggranna statistiska beräkningar under hänsynstagande till landets utsträckning, till våra förbindelsemedels talrikhet och deras trafikförmåga m. m. Föregående år uppgav den dåvarande försvarsministern, att enligt de militära myndigheternas uppfattning erfordrades sex arméfördelningar allenast för försvaret av landgränsen. Då nu herr statsministern förklarar, att den föreslagna minskningen kan ske utan äventyrande av vår trygghet, så vill jag göra den frågan, huruvida genom regeringens försorg några strategiska beräkningar blivit utförda beträffande vårt lands behov av stridskrafter för att trygga vår självständighet, ävensom huruvida dessa beräkningar givit till resultat att fyra arméfördelningar jämte övriga i propositionen föreslagna truppförband äro tillräckliga för att fylla detta behov. Saknas en sådan grund för bestämmandet av organisationens omfattning, så synes mig förslaget i sin helhet hänga i luften.

Ett förhållande, som utgör ett starkt stöd för den uppfattning jag här framfört, finner man vid ett studium av andra mindre staters försvarsorganisationer, vilka ingalunda, såsom herr statsministern anser, äro i förhållande till respektive länders folkmängd m. m. jämställda med vad regeringen här föreslår att

oss. Så har exempelvis Schweiz sex arméfördelningar, vilka i styrka torde motsvara åtminstone tolv av våra fördelningar, Belgien har sexton, Norge sex och Finland sex, låt vara att de norska och de finska fördelningarna, äro något svagare än de här föreslagna.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Hans excellens statsministern har sagt i statsrådsprotokollet att vi talat om förhållandena mellan Sveriges och de övriga ländernas folkmängd. Ja, men hur förhåller sig saken med hänsyn härtill? Jo, omräknade med hänsyn till folkmängd, utgöra de av mig nyss anförda siffrorna per miljon inbyggare i de respektive länderna: för Schweiz tre, för Belgien två och en halv, för Norge två, för Finland två och för Sverige två tredjedelar. Tager man hänsyn till de olika ländernas storlek så utfaller jämförelsen ännu mera ofördelaktigt för oss, i det att på 10,000 kvadratkilometer kommer, i Schweiz 0,3 arméfördelning, i Belgien 2,0, i Norge 0,02, i Finland 0,16, men i Sverige 0,009.

Hur man av detta kan finna den föreslagna organisationen stort anlagd i jämförelse med andra smärre staters försvarsväsenden, det synes mig tarva en förklaring.

Det förefaller mig vidare böra i fråga om försvarsanstalternas omfattning framhållas, att denna fråga inte kan behandlas fristående från Genèveprotokollet. Även om detta protokoll i sin nuvarande form icke skulle bli antaget av de makter, som äro anslutna till Nationernas förbund, så måste man förutsätta, att varje anordning till ökande av trygghet och till genomförande av den internationella rättsordningen måste grundas på en genom gemensamma åtgärder skapad militärmakt. Därest vi vilja bli delaktiga av några fördelar, så måste vi givetvis också vara beredda till några uppoffringar. Men dessa få, från nationell synpunkt, helt naturligt icke göras på sådant sätt, att det egna landets trygghet äventyras. Bliva vi alltså skyldiga att på grund av Genèveprotokollet eller någon liknande överenskommelse av samma art deltaga i militära sanktioner, så måste härför erforderliga trupper finnas utöver vad som behövs för försvaret av Sveriges rike. Härtill kan man vid fastställandet av en svensk härordning icke undgå att taga hänsyn.

Sedan jag sålunda framlagt några allmänna synpunkter, övergår jag till att beröra de mera framträdande bristerna i det kungliga förslaget. Kungl. Maj:t föreslår, att värnplikten skall förlora sin karaktär av allmän och att krigstjänst allenast skall åligger en del av de för fullgörande av sådan skyldighet ägnade, nämligen de vapenföra. Den från urminnes tider stammande rätten att värna sig och de sina och sitt land skulle alltså berövas vårt svenska folk, och skyldigheten att vid behov gå som det hette »man ur huse» för att avvisa en fredskränkare skulle icke längre kunna påkallas. I trots av att utvecklingen ute i världen gått i en rakt motsatt riktning, vill regeringen göra minst en tredjedel av den vapenföra befolkningen oförmögen till rikets försvar. Genom att upptaga den efter mitt sätt att se förkastliga kategoriklyvningen har, som jag nyss nämnde, ett bestämt hinder uppstått att i farans stund folkets hela kraft skall kunna uttagas till landets försvar.

I samma riktning verkar den inskränkning av organisationen, som föreslås både genom indragning av truppförband och genom befälskadrenas mycket starka beskäring vid de truppförband, som man avser att ha kvar. Försvarsrevisionens majoritet gav på sin tid i sitt utlåtande ett uttryck för en långt driven uppfattning i fråga om det minsta behovet av stridskrafter för Sveriges del, men man finner, att regeringen för sin del ansett sig kunna gå ännu längre, i det att ytterligare två infanteriregementen strukits och att därutöver två regementen beskurits i högre grad än de övriga.

De för närvarande befintliga truppförbanden kunna inom sig upptaga hela den vapenföra befolkningen, ett krav på organisationens omfattning, som från vår sida icke kan frångås; men vad som enligt regeringens förslag återstår,

Vid remiss av det förmår enligt min mening icke ens att tillgodose försvaret med hela den reducerade kontingent av vapenföra, som nu avses att uttaga för vapenövning.

propo-
sitionerna
nr 50 och 51.

(Forts.)

Jag är därmed inne på frågan om den tid, som regeringen nu anser vara tillräcklig för danande av fältdugliga soldater. I propositionen nämnes visserligen icke — åtminstone har icke jag fått tag på det — att detta mål anses bliva resultatet av arbetet under en starkt förkortad utbildningstid, men jag antar, att detta dock är avsikten. I fråga om utbildningstiderna synes det mig skäligen anmärkningsvärt, att i ett förslag till en varaktig ordning beträffande försvarsväsendet upptaga tider, som väsentligt understiga vad som gäller under det nuvarande provisoriet, och detta utan att några som helst skäl ansetts behöva förebringas för att visa, att dessa tider, vilka enligt de föregående årens erfarenheter äro otillräckliga, kunna ytterligare förkortas.

Vad särskilt infanteriet beträffar kommer, som vi se, den tredje repetitionsövningen att indragas, vilket kommer att utöva ett synnerligen ogynnsamt inflytande på utbildningen av truppförbanden och därmed på hela truppslagets duglighet. Det blir efter detta icke möjligt att under regementsövningarna giva regementena den organisation de skola ha, när de gå i fält. De värnpliktiga komma sålunda hädanefter aldrig att ens få se ett krigsorganiserat förband, och befälet får aldrig tillfälle att föra ett sådant.

Men även utbildningen av andra truppslag och kontingenter har blivit lidande. Icke minst gäller detta studenter och likställda, som fått sin övnings-tid tillmätt alltför kort. Det blir med denna övnings-tid icke möjligt att göra den bildade ungdomen användbar för de poster, som dess kvalifikationer anvisa och krigsbehovet kräver. Antages detta förslag, får man alltså icke tänka sig att kunna placera var och en av de värnpliktiga på sådan plats, att hans duglighet blir fullt utnyttjad till höjd försvarseffektivitet. Därjämte blir rekryteringen av reservofficerare också mycket försvårad.

I fråga om den fast anställda kadern vid de olika truppförbanden föreslår regeringen nu en än längre gående uttunning av densamma än till och med föregående års försvarsutskott ansåg sig kunna förorda. En jämförelse mellan de i de olika förslagen upptagna kaderstyrkorna ger vid handen följande resultat i fråga om officerare och underofficerare vid ett normalregemente. Den nuvarande härordningen har 53 officerare per regemente, försvarsrevisionens förslag upptog 46, förra årets utskott föreslog 44 och propositionen av i år 40. Den nuvarande härordningen har 39 underofficerare per regemente, försvarsrevisionen hade 30, 1924 års försvarsutskott 31 och den föreliggande propositionen 26. Alltså har propositionen sänkt antalet officerare för ett normalt infanteriregemente från 53 till 40 och antalet underofficerare från 39 till 26. Propositionen har vidare i jämförelse med förra årets utskott sänkt antalet officerare vid ett sådant regemente med 4 och antalet underofficerare med 5. Det synes mig högst tvivelaktigt, huruvida med dessa små kadrer det skall kunna bli möjligt att uppbringa dessa regementen till fältstyrka, därest man vill skaffa truppförband, som äro någorlunda fältdugliga. Det är ju nämligen så, att vid varje mobiliserat truppförband en viss, icke alltför obetydlig del av befälet måste utgöras av aktiv personal, som besitter erforderlig rutin och militärt omdöme. Om så icke är förhållandet, kan truppförbandet icke för länas erforderlig stadga och taktisk användbarhet.

Den föreslagna kadern, vilken ju, som vi finna på propositionen, allenast har avpassats för utbildning i fred, måste sålunda anses för liten för att fylla behovet vid de egentliga linjetrupporna, och den räcker icke till att medgiva någon som helst utsvällning för uppsättande av reservtrupper. Icke heller kan ur den fast anställda kadern avsättas befäl för att utbilda och organisera vapenfört manskap ur den av regeringen föreslagna ersättningsreser-

ven, vilken ju, innan den kan ingå i fältarmén, måste bibringas ytterligare utbildning utöver de 30 dagars militär utbildning, som här avses. Det finnes icke heller någon personal för utbildning under de närmaste åren av de äldre, stora årsklasser, som utbildats under provisoriets tid och vilka icke utan efterutbildning kunna insättas i mobiliserade förband. Nu är det visserligen sant, att det under de närmaste åren finnes en viss tillgång på aktivt befäl, som överföres till övergångsstat. Men *detta* befäl är ju avsett att bereda möjlighet till uppsättande av ett par reservfördelningar med begagnande av förut utbildat manskap. Tillgången på sådant manskap blir så stor, att den ej på långt när kan komma till användning vid de förband, som sålunda avses att skapa. Dessa reservtrupper, vilkas uppsättande under viss tid framåt bebidas i propositionen, hava emellertid intet som helst samband med den föreslagna organisationen såsom sådan, d. v. s. sedan densamma blivit genomförd. Dessa reserver äro uppbyggda helt och uteslutande på kvarlevorna av vårt nuvarande härordning, som ju skall försvinna, och de äro dömda att inom kort försvinna med denna, ja, försvinna så snart, att det knappast synes lönt att vidtaga de organisationsåtgärder, som äro förknippade med deras uppsättande. Svårigheterna härvidlag måste givetvis bli högst betydande. Varför regeringen finner dessa reservtrupper behöfliga just nu under de närmaste åren, det framgår icke av propositionen. Äro de nödvändiga nu, då det anses, att läget verkligen skulle kunna medgiva en nedskrivning *under* vad som föreslås i propositionen, ja, då synes det väl vara än större skäl att säkerställa en lika omfattande krigsberedskap för en framtid, där förhållandena icke kunna över-skådas.

Den bristande omsorgen om landsförsvaret tager sig även uttryck i sloandet av det självständiga kavalleriet. Jag hade redan föregående år tillfälle att både motionsvis och reservationsvis i utskottet framlägga de skäl, som tala mot en sådan åtgärd, och jag skall nu därför inskränka mig till att framhålla, att världskrigets erfarenheter ingalunda lämna något stöd för den uppfattningen, att det självständiga kavalleriets uppgifter och betydelse skulle hava minskats. Särskilt framträdande bliva det självständiga kavalleriets uppgifter vid krigföring i svensk terräng och under i vårt land rådande klimatiska förhållanden, vilka försvåra eller rentav omöjliggöra flygvapnets övertagande av det självständiga kavalleriets alla uppgifter.

Till lantförsvaret höra också de för kustförsvaret avsedda båda grenadjärregementena. Dessa skola enligt denna proposition indragas, och de truppförband, som enligt propositionen avses att träda i deras ställe, kunna icke på ett tillfredsställande sätt tillgodose behovet av skydd för flottbaserna och för landets huvudstad, detta desto mindre som även artilleribesättningen i våra kustfästningar beskurits på ett synnerligen betänkligt sätt.

I fråga om de för lantförsvaret föreslagna engångskostnaderna synes det mig anmärkningsvärt, att materialanskaffningen för de nu ifrågasatta fyra arméfördelningarna och övriga trupper icke ansetts kräva större kostnader, än som för detta ändamål krävdes för de av föregående års riksdags försvarsutskott föreslagna tre arméfördelningarna och övriga trupper. Den modernisering av utrustning och bevapning, som kan åstadkommas, torde därmed komma att begränsas utöver vad som kan anses riktigt och nyttigt.

Mot organisationen av lantförsvaret måste riktas den allmänna anmärkningen, att infanteriet i verkligheten berövas sin ställning såsom härens huvudtruppslag. Över infanteriet har indragningarna gått hårt fram genom kaderbeskärning och genom minskning av utbildningstiden, detta vapenslag, som dock obestriddligen är den svenska fälthärens viktigaste vapenslag. Därom äro ju alla sakkunniga ense.

Jag ber. herr talman, att därefter få övergå till att helt kort nämna några

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

ord om sjöförsvaret. Jag upptager därvid endast den viktigaste frågan, nämligen frågan om sjökrigsmaterielens ersättande. Motiveringen till försvarsministerns förslag till ersättningsbyggnader för flottan är typisk för regeringens sätt att behandla hela försvarsfrågan. Det är ju allom bekant, och därom torde knappast någonting härifrån behöva sägas om den oerhörda grad, i vilken flottans nybyggnadsfråga blivit försummad. Intet är gjort under nära sex år. Fartyg hava uttrangerats, men några nya hava icke kommit i stället. Till grund för vår sjökrigsmateriel lägger sålunda försvarsministern en till ytterlighet reducerad sjöstyrka. Man vill ju då gärna tänka sig, att försvarsministern avsåg att vidmakthålla *denna* styrka. Nej, ingalunda! Förfallet kommer enligt hans förslag att fortgå. Enligt vad hans eget förslags beräkningar giva vid handen skulle flottans sammansättning, sedan de nuvarande jagarna och mindre kryssarna blivit ersatta, som han sade, med andra kraftigare fartyg, årligen kosta nära 13 1/2 miljoner kronor. Detta belopp nedbringas emellertid försvarsministern på en sida i sin motivering till 7,1 miljoner kronor, eller till det belopp, som ingår i marinförvaltningens plan för nybyggnad av de fartyg, som förra årets riksdag beslutade. Således, när man läser denna motivering, synes det uppenbart, att försvarsministern vill komma ner från 13 1/2 miljoner till 7,1 miljoner kronor. Vad det betyder förstår envar, om man betänker att livslängderna för fartygen beräknas till 12, 16 och 20 år allt efter olika fartygstyper. Men hur skall han då kunna komma ner till 7,1 miljoner kronor från sina egna 13 1/2 miljoner kronor? Jo, först ökar han livslängden på fartygen, ehuru livslängderna å fartygen äro vedertagna och så gott som internationellt fastställda. Men det räcker inte. Då utesluter han helt enkelt alla ersättningsbyggnader för pansarfartygen, och kommer då ner till en siffra på 7,3 miljoner kronor. Men härmed är han ändå inte framme vid 7,1 miljoner kronor. Då förmenar han sig kunna reducera byggnadskostnaderna med 3 %, och så är trollkonsten färdig; försvarsministern har fått sina 7,1 miljoner kronor och kommit, dit han ville komma. Det finns väl inte någon, som läser dessa märkliga sidor, 209 och 210, i den kungl. propositionen — jag rekommenderar dessa sidor till kammarens ärade ledamöters genomläsning — som icke har svårt att följa med en så fullständigt omöjlig logik. Antingen skall flottans sammansättning vara sådan, som försvarsministern anser, att den skall vara, men då måste nybyggnadsanslaget utgöra 13 1/2 miljoner kronor, eller också skall nybyggnadsanslaget vara 7,1 miljoner kronor, men då får försvarsministern en hälften så stor flotta. Jag sade nyss, att försvarsministern kom och ville komma till 7,1 miljoner kronor. Det var dock inte ett fullt adekvat uttryck. Han finner visserligen detta belopp väl motiverat, och han anser, att det inte ur kostnads-hänsyn torde böra avisas, men anser, att någon anledning för statsmakterna icke förefinnes att *nu* fatta något beslut och binda sig i denna del. Det behöves icke förrän 1927. Detta var den vackra upptaktens snöpliga final i denna del av den Kungl. Maj:ts proposition, som bär namnet *försvarsväsendets ordnande*. Fortsätta vi länge på samma sätt, sluta vid med en flotta utan fartyg.

Beträffande flygväsendet fasthåller propositionen i stort sett vid ett gemensamt flygvapen. Försvarsministern ingår icke på flygvapnets organisation i andra länder, utan han säger, att han därvidlag åberopar, vad som förekommer i den proposition, som framlades vid förra årets riksdag. Försvarsministern har sålunda icke ansett det vara lönt eller värt att beakta den tendens, som under det gångna året varit accentuerad, nämligen uppdelningen av flygväsendet på två delar.

Herr talman, man bedrar sig själv, om man invaggar andra i sorglöshet. Det är något, som går igenom hela denna proposition. Man har fastnat i slagord och förutfattade meningar. Vi ödelägga vår försvarsorganisation. Vi stryka ett streck över trehundraårig tradition. Vi sammanslå halvor från två olika rege-

menten till ett. Vi nedlägga fästningar. Man underlåter att öva stora delar av vår vapenföra manliga ungdom, och dem, som skola övas, ger man en otillräcklig utbildning. Man vägrar anslag åt det frivilliga skytteväsendet, och om detta verk, som den kungl. propositionen utgör, faller man själv och vågar fälla det omdömet, att det gjorts med sådan aktsamhet, att det hos den övervägande delen av vårt folk bör kunna ingiva och orubbad bevara en känsla av trygghet. Ja, det är möjligt, att förslaget upphovsmän kunna ingiva sina meningsfränder denna känsla av trygghet, men säkert är att detta förslag, om man lyckas få det antaget av riksdagen, kommer att ingiva stora grupper av medborgare en stark känsla av otrygghet. Att i en tid, då motsättningarna mellan folken äro större, tvistefrågorna äro flera, och den allmänna oron i vår världsdelen större än på mycket länge, skrida till ett nedbrytande av försvaret efter dessa linjer, efter vilka försvarets effektivitet blir relativt mycket mindre än de inbesparade kostnaderna, det är icke något som ingiver trygghetskänsla, och statsministerns mening att besparingarna skola frigöra de produktiva krafterna bygger på en missuppfattning. Produktion, verksamhet och arbete trivas endast i ett samhälle, där känslan av trygghet mot yttre fridstörare är levande och stark.

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51.
(Forts.)

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson:** Herr talman! Jag finner det vara av intresse för den efterföljande diskussionen att jag redan nu upptager till granskning några av de synpunkter, vilka besjälade den kritik, som herr Lindman nu har riktat mot den socialdemokratiska regeringens försvarsproposition.

Herr Lindmans första fråga om de grundläggande utgångspunkterna för uppgörandet av propositionen kan jag besvara på det sättet, att de ha varit helt andra, än de som herr Lindman antog. Det har icke alls varit på det sättet, att man utan vidare har försökt finna en kostnadssumma, inom vilken man sedan kunde arrangera en viss försvarsorganisation. Det angives redan i statsministerns anförande, att man ur våra synpunkter har undersökt uppgifterna för rikets försvar och att denna undersökning, som självklart framför allt har tagit hänsyn till vårt utrikespolitiska läge, fört oss till den övertygelsen, att även ett försvar inom de gränser, som föreslogos i fjol av försvarsutskottet, icke skulle äventyra vårt lands självständighet, utan vara tillräckligt för fyllandet av riksförsvarets uppgifter. Efter den undersökningen skulle man självklart ha kommit till det resultatet, att alltså det förslag, som försvarsutskottet i fjol framlade, i år kunde upprepas. Det har emellertid även varit andra hänsyn, som inverkat vid utarbetandet av propositionen, och dessa hänsyn angivas också tydligt i statsministerns anförande. När det där utsäges, att man har velat finna ett förslag, bakom vilket man kunde ställa en så stor del som möjligt av det svenska folket och den ojämförligt största delen. Regeringen har, fastän den för egen del anser, att en försvarsorganisation inom ramen av vad försvarsutskottet i fjol föreslog är tillräcklig, dock velat utöver detta gå till mötes även de folkgrupper inom nationen, som förmäna att ett större mått av försvarsanstalter ännu så länge måste anses nödvändiga. Jag tror inte, att det finnes någon anledning till klander mot en regering, som så förfar. Jag tror, att det i stället måste anses vara berömvärdt, om man — i stället för att fullfölja den gamla metoden under högerregimen i vårt land vid lösandet av försvarsfrågor, d. v. s. att stick i stäv mot den bestämda uppfattningen hos majoriteten inom folket genomdriva förslag — vill försöka att så lägga sina förslag, att den försvarsorganisation, som slutligen kommer till stånd, icke blott är tillräcklig för sina uppgifter utan också får den extra styrka, som ligger i en förankring hos folket, ligger i ett medvetande hos folket, att man dock vid denna organisations uppgörande icke har försökt pålägga folket onödiga bördor.

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Från dessa utgångspunkter har organisationen uppgjorts, och sedan den uppgjorts, hava kostnaderna beräknats. Man har därefter funnit, att den organisation, utökad i jämförelse med utskottets förslag i föl, som har blivit uppgjord, stannat vid en kostnadssumma på 105 miljoner kronor. Att man fått just den summan beror helt enkelt därpå, att den representerar just kostnaderna för den av oss såsom lämplig ansedda organisationen. Märkvärdigare är det icke. Om man vill använda den sortens argumentation, som herr Lindman här söker driva, kan man självklart till varje förslagsställare i försvarsfrågan ställa den frågan: varför just den summan? Varför just, enligt 1914 års härordningsförslag, 182 miljoner kronor, varför just provisoriets summa på 138 miljoner kronor, varför just högerens fjolårsförslag på 139 miljoner kronor etc. Det är alldeles uppenbart, att det, om man vill, finnes rika tillfällen att vid en sådan här diskussion framkomma med insinuationer. Jag tror dock inte, att man vinner en god prövning genom sådana metoder.

När sedan herr Lindman frågar, huruvida det till grund för utarbetandet av regeringens förslag har legat några strategiska beräkningar, som skulle visa, att vi för vårt försvar kunna vara tillfredsställda med fyra arméfördelningar, kan jag endast svara, att det, vid sidan av den fredsorganisation, som föreligger i regeringens här framlagda proposition, självklart också finnes utarbetad en krigsorganisation. Självfallet har denna krigsorganisation varit underställd de militära myndigheterna. Då emellertid dessa saker äro utav en förtrolig och strängt hemlig karaktär, kan väl knappast någon begära, att jag här skall ingå på det kapitlet.

Däremot skall jag naturligtvis gärna medgiva, att lika litet som de militära myndigheterna givit sitt understöd åt de förslag, som föreligga i propositionen, lika litet hava de givit sitt understöd åt den krigsorganisation, som är byggd på detta förslag. Därmed kommer jag in på frågan om de militära myndigheterna. Det sades i högerpressen när försvarspropositionen framlades — och det har här upprepats av högerens ledare — att de militära myndigheterna av regeringen behandlats såsom luft; man hade icke tagit hänsyn till deras mening. Detta är icke sant. De militära myndigheterna ha blivit hörda. De ha för sitt bedömande av hela vårt läge och vårt behov av försvarskraft haft helt andra utgångspunkter än de, som vi ha haft. Deras uppfattning om det utrikespolitiska läget står i ganska bestämd motsättning till den uppfattning, som, tror jag, hyses av en övervägande del av dem, som använda det civila omdömet vid betraktandet av dessa ting. Det är självklart att man, om man utgår ifrån så olika utgångspunkter, måste komma till olika resultat rörande vad som bör följa av ett bedömande, och det är också klart att, om de militära myndigheterna lägga synpunkter på våra försvarsbehov, som icke på något sätt väcka genklang hos oss, deras synpunkter icke kunna vara avgörande för de förslag, som av oss framläggas.

Vad jag har sagt i yttrandet till statsrådsprotokollet är, att jag icke finner det nödvändigt att upprepa de invändningar, som kunna göras, och som tidigare gjorts, mot de militära myndigheternas uppfattning. Man känner vid detta lag ganska väl både argumenten och motargumenten. Jag har tillagt: »De av myndigheterna framställda förslagen om utökningar av den föreslagna organisationen, har jag icke ansett mig kunna upptaga. I vissa detaljer ha myndigheternas yttranden föranlett justeringar av det dem underställda förslaget.»

Detta är intet avvisande av de militära myndigheternas mening såsom ingenting betydande, det är tillgodogörande av den militära sakkunskapens uppfattning, i den utsträckning, som vi kunna förena med våra allmänna synpunkter på vårt läge, och jag tror mig vara berättigad att säga, att det utarbetade förslaget i sina detaljer har bestämts av den militära sakkunskapen inom ramen av givna förutsättningar. Det har också varit mig ett nöje att kunna inregistrera,

att chefen för marininstaben i sitt yttrande förklarar, att inom den kostnadsram, som valts för marinen, kunna icke några förbättringar i förslaget åstadkommas, att det alltså i förhållande till sina kostnader representerar den största effektiviteten i militärt avseende, som överhuvud taget kan inom den givna kostnadsramen åstadkommas. Då frågar jag mig: finns det någon i denna kammare, undantagandes kanske dess militära ledamöter — dock knappast heller dessa ledamöter som i fjol anslöto sig till högerens förslag — finns det någon som för sin ståndpunkt kan åberopa den militära sakkunskapen i den meningen, att han har framställt förslag, som tillgodoser vad de militära myndigheterna anse för försvaret av vårt lands självständighet vara nödvändigt? Jag behöver endast ställa frågan. Allt veta, att ingen kan åberopa sig på de militära myndigheterna i detta avseende, icke herr Lindman, icke någon annan representant för något parti i denna kammare, och heller icke den regering, som i fjol försökte åstadkomma en lösning av försvarsfrågan. Det kan ju ha sitt lilla intresse, när man här gör ett särskilt nummer av att regeringen skulle ha behandlat de militära myndigheterna som luft, att anföra, vad min företrädare i ämbetet, herr Tryggers försvarsminister, sade om de militära myndigheternas yttranden. Han omnämde, att det hade från generalskommissionens sida framställts åtskilliga erinringar beträffande såväl utbildningstiden för de värnpliktiga som organisationens omfattning m. m. Han fortsatte: »I de flesta fall har jag emellertid icke ansett mig kunna taga hänsyn till ifrågavarande erinringar, utan hava desamma därför från min sida endast kunnat föranleda vissa smärre jämkningar i det uppgjorda förslaget.»

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Om herr Lindman lägger detta uttalande vid sidan av mitt uttalande till statsrådsprotokollet, skall han finna en nästan förunderlig överensstämmelse i behandlingen vid de båda tillfällena av de militära myndigheternas yttranden.

Efter detta försök att mera allmänt besvara ett par av huvudpunkterna i herr Lindmans anförande skall jag följa herr Lindman på hans vandring genom propositionen och dröja vid några av de anmärkningar, som gjordes.

I avseende å herr Lindmans påstående, att värnplikten icke längre är allmän, måste jag göra den invändningen, att anmärkningen varken sakligt eller formellt är riktig. Värnplikten är, enligt det förslag som föreligger, alljämt allmän. Vad som har skett är, att man från utbildning till fredstjänst och i vissa fall från tjänstgöring under krig har fritagit vissa grupper av de värnpliktsskyldiga. Detta är vad som sker redan enligt nu gällande värnpliktslag. Även enligt nu gällande värnpliktslag befrias vissa grupper från inskrivning och därmed från all tjänstgöring. Andra grupper kunna under vissa förhållanden befrias från tjänstgöring under fred. En viss kontingent uttages för militär utbildning. En annan kontingent uttages för huvudsakligen handräkningsarbete. Vad som sker enligt det nu föreliggande förslaget är, att man *med tillämpande av samma principer* förändrar storleken av de grupper som befrias, de som uttagas till militär utbildning och de som uttagas för utförande av huvudsakligen handräkningsarbete. Inom ramen för den föreslagna organisationen har det icke varit möjligt och heller icke rimligt att fortsätta en uttagning av värnpliktiga enligt samma grunder som sedan 1914. En ändring skulle för övrigt helt visst hava varit nödvändig redan på den grund, att det befunnits, att de för 1914 års härordning fastställda uttagningsbestämmelserna gjort, att man tillfört även den vapenföra delen av de värnpliktiga element, som visat sig kroppsligen så svaga, att mycket omfattande hemförlovingar ha måst äga rum, sedan inställelse till övning har skett. Men bestämmande har nu varit en annan synpunkt, nämligen att anpassa den utbildade värnpliktiga kontingenten efter de behov av stridskrafter, som nu kunna anses behövliga och i förhållande till den organisation, som i övrigt upprättas. Därvid har befrielse från värnpliktens fullgörande i fredstid skett även för de grupper, som hittills uttagits

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

såsom icke vapenföra, och handräckningsarbetet har överflyttats till den vapenföra gruppen, varav en tredjedel utför detta handräckningsarbete samtidigt som den erhåller en viss grundläggande utbildning. Förändringen ligger sålunda, i förhållande till nu, väsentligen i befrielse för de icke vapenföra från tjänstgöring i fred — man bibehåller för dessa en tjänstgöringsskyldighet i så måtto, att de fortfarande inskrivas och rullföras och skola vid behov kunna inkallas och användas. Huruvida den föreslagna anordningen möjliggör ett uttagande av folkets hela försvarskraft, är ett spörsmål som icke kan besvaras, om man inte känner i vilken situation man tror, att ett sådant behov föreligger. Det är självklart, att ingen organisation av värnplikten, inom de möjligheter vi ha i vårt land, medger vid en överraskning ett tillräckligt snabbt uttagande av folkets hela försvarskraft. För ett sådant uttagande måste man alltid förutsätta en tid, då det möjliggöres att organisera hela denna försvarskraft. Vårt förslag måste självklart i detta hänseende förutsätta en längre tid än en organisation med större kadrer och en längre utbildningstid. Självklart räknar det föreliggande förslaget med möjligheten att kunna uttaga vår hela försvarskraft, men hela vår syn på vårt militärpolitiska läge gör, att vi våga tro att även med en mindre uttagning av folkets försvarskraft det nödvändiga värdet för vår neutralitet och för vår självständighet skall kunna upprätthållas. Självklart kan emellertid, därest den linjekontingent, som nu erhåller utbildning, uttages och skulle visa sig otillräcklig, en fortsatt utbildning av den ersättningsreserv, som erhållit sin första utbildning, äga rum, vilket möjliggöres därigenom, att man räknar med, att sådana uppgifter, som i fred fyllas av denna ersättningsreserv, skola i händelse av mobilisering omhändertagas av de icke vapenföra, varigenom ersättningsreserven frigöres för den fortsatta utbildningen och för ett insättande i linjearmén.

Nu säger herr Lindman, att organisationen icke möjliggör ett tillgodogörande ens av den kontingent, som kan därinom utbildas. Varpå herr Lindman stöder detta påstående är mig ej bekant. Såvitt jag känner från mina konferenser med militära medarbetare, är det beräknat, att den kontingent, som kan uttagas inom organisationen, också kan tagas i anspråk vid behov.

Beträffande en annan anmärkning, nämligen om regementsövningarna, skall jag be att få anföra ett par siffror. Anmärkningen gjordes i mycket skarp form, och det talades om, att — om jag inte hörde fel — en officer hädanefter aldrig skulle få se ett verkligt krigsorganiserat förband. Det är självklart, att med den begränsning av linjekontingenten, som äger rum, och med inskränkningen av repetitionsövningarna från tre till två, det blir en mindre styrka under regementsövningarna än det varit hittills. Att det nu framlagda förslaget skulle vara särskilt ogynnsamt i detta avseende, tror jag mig dock kunna bestrida. Jag har här en jämförelse mellan olika förslag och möjligheter att uttaga folk till regementsövningar. Denna jämförelse visar, att under det 1924 års proposition räknade med en repetitionsövningskontingent på 1,300 man, det folkfrisinna förslaget i föl med en kontingent på 1,200 man, försvarsrevisionens majoritet med en kontingent på 1,000 man, så kan också enligt det nu föreliggande förslaget vid regementsövningarna erhållas en styrka på över 1,000 man.

Beträffande övningstiden tror jag, att jag vågar avböja diskussion. Den diskussionen fördes ganska utförligt i föl, den har förts under hela valrörelsen, och alla de argument, som kunna anföras för och emot den kortare och den längre övningstiden äro redan, jag skulle vilja säga till leda upprepade. Jag skall emellertid, innan jag lämnar området för de värnpliktiga, också anföra en annan siffra. När man nu framställer detta förslag såsom ett förslag, vilket i förhållande till tidigare framkomna förslag ger en relativt hög kostnad men en mycket ringa effektivitet, vill jag säga, att vad som själv-

klart vid bedömandet av ett försvarsförslags effektivitet är av mycket stor betydelse, är antalet av det manskap, som erhåller utbildning och som sålunda är användbart för militära uppgifter. Om jag gör en jämförelse mellan 1924 års proposition — så mycket hellre som ju den s. k. Vennerstenska reservationen, vilken byggde på propositionen och kring vilken högern i fjol samlade sig, representerar även högerens ståndpunkt, kanske med undantag för herr Lindman, som ju har i det fallet ställt sig såsom ledare ett stycke framför sina trupper — och nu föreliggande förslag, så finner jag att, under det att enligt 1924 års proposition den linjenskrivna kontingenten utgjorde 53 procent av de inskrivningsskyldiga, så sjunker antalet i det föreliggande förslaget till 40 procent. De till ersättningsreserven uttagna voro 12 procent av de inskrivningsskyldiga i fjolårets förslag och äro 16 procent enligt det föreliggande förslaget. Som herrarna finna är skillnaden mellan det förslag, som i fjol framlades inom ramen av den nuvarande kostnaden, och detta förslag, som representerar en årlig organisationskostnad av 42 miljoner kronor mindre, i fråga om möjlighet att uttaga de värnpliktiga och giva dem utbildning, icke av sådan art, att man kan säga, att detta förslag i förhållande till sina kostnader ger mindre än fjolårets förslag. Man skulle snarare kunna föra det motsatta resonemanget.

I fråga om begränsningen av kadrerna skall jag här endast påpeka, att den minskning, som skett i jämförelse med fjolårets utskottsförslag, sammanhänger med den förändring, som gjordes inom infanteriregementena, vilka under rekrytskolan organiseras enligt utskottsförslaget på sex och enligt det föreliggande förslaget på sex kompanier. Detta har medfört den begränsning i kadrerna, som herr Lindman omnämnt, men hela antalet officerare, underofficerare och manskap är ju, om man tager hela infanteriet eller hela armén, i förhållande till utskottsförslaget i ganska betydande grad utökad. Armékadern är anpassad endast för utbildning i fred på samma sätt som har skett vid alla andra hittills framlagda förslag. Beträffande flottan har däremot — även i det föreliggande förslaget — kadern beräknats efter mobiliseringsbehovet. Motivet är, att man anser sig böra ha de i första linjen liggande fartygen fullt stridsberedda och ha möjlighet att omedelbart giva dem en fullständigt utbildad bemanning. Beträffande armén har man aldrig utgått ifrån att beräkna kadrerna efter mobiliseringsbehovet; men de här för fredsutbildning beräknade kadrerna medge i förhållande till organisationen en utsvällning vid mobiliseringstillfälle. Det är riktigt, att de reservtrupper, som antydas i motiveringen och som avse möjligheten att uppsätta två reservfördelningar, utslutande hänföra sig till de övertaliga officerarna och underofficerarna och det övertaliga underbefålet, liksom det räknas med de redan utbildade värnpliktiga klasserna. Det är sant, att dessa reservtrupper inte kunna på det sättet anses tillhöra själva organisationen att de komma, när organisationen är fullt genomförd, att fortfarande bestå. Övergångsstaten minskas, denna personal försvinner efter hand, men vad som mera är en förtjänst än ett fel hos förslaget är, att under den övergångstid, som många betrakta såsom oviss och osäker, ha vi, utöver den möjlighet till försvar, som ligger i den organisation, som alltjämt upprätthålles, också tillgång till en sådan utsvällning, som kan ske genom användande av den övertaliga personalen för organiserandet av de två reservfördelningarna.

Då invänder herr Lindman — vilken, om dessa reservfördelningar icke funnits, antagligen skulle ha klagat alldeles särskilt över hur oroligt det var, att man inte under övergångsperioden, till dess förhållandena i världen hunnit klarna, hade tillgång till sådan reserv — att om man vill behålla reservfördelningarna under den period, som regeringen anser så fredlig, varför skall man då inte organisera dem för framtiden, för de kommande oroliga perioderna.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Det är självklart en missuppfattning från herr Lindmans sida, om han tror, att regeringen har menat, att vi nu ha under viss tid att motse en relativt lugn period, varunder vi kunna inskränka våra försvarsanstalter, men att därefter kommer att följa oroliga tider, som nödvändiggöra en ny försvarsorganisation med ökning av försvarsbördorna. Givetvis menar regeringen icke blott, att vi närmast ha att motse en tid av fred, under vilken vi kunna göra vissa begränsningar, utan också att den därefter följande perioden skall bli en period — åtminstone hoppas vi det — av mera stabiliserad fred och med större möjligheter att hålla en begränsad försvarsorganisation. Men det är självklart, att om man medger, att överblicken är begränsad, måste man också taga hänsyn till att under denna första period det stabila läge möjligen icke kan uppnås, som kan tillfredsställas med den föreslagna organisationen. Då finns det under denna tid, herr Lindman, möjligheter att bygga en reservorganisation, som kan ersätta den reservorganisation, som avvecklas allt eftersom övergångsstaten slopas. Det finns icke någon anledning att tillvita regeringen att hava fört ett så barnsligt resonemang, som tydligen herr Lindman tror vara fallet eller som han åtminstone vill låta folk tro.

I fråga om ett par andra detaljer skall jag icke yttra mig. Diskussionen om kavalleriets behövlighet är en diskussion, som kan föras i det oändliga. Jag kan i detta fall inkassera den auktoritet, som kan ligga hos den förra regeringen, vilken liksom den nuvarande föreslog kavallerifördelningens slopande. Jag kan också använda mig av min företrädares auktoritet i fråga om infanteriet i kustfästningarna, som i fjolårets proposition tänktes organiserad på samma sätt som i den nu föreliggande propositionen. Den enda ändring som skett är, såvitt jag förstår, en förbättring, enär enligt detta förslag infanteriet förlagts i Karlskrona även i fredstid och får sin utbildning i fästningen, under det att fjolårets förslag avsåg förläggning i Växjö, alltså på betydande avstånd från fästningen, där det skulle utgåra besättning.

Beträffande engångskostnaden, som var en särskild anmärkningspunkt, skall jag endast för herr Lindman påpeka, att den i propositionen upptagna summan representerar det belopp, som föreslogs av de socialdemokratiska representanterna i försvarsrevisionen. Att den summan kvarstår oförändrad betyder emellertid, att en högst betydande ökning i engångskostnaderna skett. Ty såväl i fjol som i år har Kungl. Maj:t föreslagit rätt betydande belopp, avseende just sådana anskaffningar, som voro upptagna inom ramen för engångskostnaderna. Alltså föreligger här en faktisk utvidgning, även om summan är densamma, därför att det redan har beviljats och säkerligen kommer att av årets riksdag beviljas belopp, som gör att anskaffningsmöjligheterna bli väsentligt större än som i våra tidigare förslag beräknats.

Så kommer jag till det särskilt »ologiska» och »svaga» kapitlet om flottans ersättningsbyggnad. Min ståndpunkt vid behandlingen av vår försvarsfråga i det nya läge, som uppstod efter försvarsrevisionens tillsättande, har från början varit, att det borde ske en förskjutning till flottans förmån inom försvarsorganisationen. Min ståndpunkt har också varit, att flottan kräver, särskilt på grund av de försummelser, som under åren efter kriget ägt rum, en ganska betydande nybyggnad, om det överhuvud taget skall vara en flotta och inte bara en organisation på papperet. Jag har därför i fjol gentemot de frisinnade givit mycket starka uttryck för min uppfattning om nödvändigheten av att ett nybyggnadsanslag så fort som möjligt beviljades. Jag har velat i propositionen ytterligare understryka min uppfattning om nödvändigheten av ett fullföljande av nybyggnaderna, icke blott i den omfattning som möjliggöres genom fjolårets riksdagsbeslut utan i ökad omfattning. Det finns emellertid en synpunkt, som blir avgörande, när jag skall försöka komma fram till ett fixerat förslag, och det är, att jag anser de anspråk, som framställas

från de marina myndigheternas sida, orimliga redan ur synpunkten av möjligheten att tillgodose dem. Enligt ett uttalande, som nyligen gjorts av chefen för marinförvaltningen, skulle, enligt hans uppfattning, för den närmaste tioårsperioden krävas ett nybyggnadsanslag av 205 miljoner kronor, fördelade med över 20 miljoner kronor per år. Jag är fullkomligt övertygad om, att ett sådant förslag, framlagt för svenska riksdagen, icke skulle komma att tagas på fullt allvar. Man skulle anse, att det var en sådan disproportion mellan vad som begärdes och vad man kunde komma ut med, att det knappast ens lönade sig diskutera det framlagda förslaget. Jag tror emellertid, att å andra sidan det finnes i riksdagen tillräcklig förståelse för behovet av förnyelse av flottans fartygsmateriel, för att man skall med rimliga anspråk kunna komma till ett för flottan mycket gott resultat.

Jag har gjort vissa beräkningar. Om jag beräknar en förnyelse av den kustflotta — den enda som kan läggas till grund för beräkning av förnyelsebehovet — som föreslagits av Kungl. Maj:t, så skulle jag komma till en kostnad av något över 11 miljoner kronor per år, under förutsättning att förnyelsen sker för fartyg med samma typ och för samma kostnader som de nuvarande fartygen representera. Det är emellertid tämligen uppenbart, att en sådan förnyelse icke kan äga rum enbart med hänsynstagande till antalet fartyg utan också till de erfarenheter beträffande materielens art, som gjorts under de senare åren, och att därför ett ersättande av fartyg typ för typ icke kan äga rum, utan man måste ersätta med nya typer och enligt de marina myndigheternas uppfattning i allmänhet med starkare typer. Vi ha ju i det fallet ett tillräckligt talande exempel, när det föreslagits en ersättning för de nuvarande jagarna med en ny jagartyp, godkänd av riksdagen i fjol, som representerar en kostnad ungefär dubbelt så stor, som den nuvarande typens. Om man vid ersättningsbyggnader tager hänsyn till nämnda erfarenheter, kommer man emellertid upp till en kostnadssumma på 13 miljoner kronor. Jag anser även en sådan årlig anslagssumma för flottans ersättningsbyggnad vara orimligt stor, och det gäller därför att söka sig fram till en möjlighet att på rimligare sätt upprätthålla flottans effektivitet.

Jag har då vid de beräkningar, som gjorts och som sluta på ett årsanslag på 7,100,000 kronor, utgått ifrån en möjlighet till förlängning av fartygens livslängd och dessutom utgått ifrån, att man tills vidare icke skall beräkna ersättning för pansarbåtarna. Jag tror inte, att de militära sakkunniga äro så övertygade som den amiral, som sitter på stockholmsbänkens främsta plats, om att de tider, som man räknat med såsom livslängder för fartygen, äro orubbligt fastslagna eller utgöra ett mått, som inte längre tål någon utsträckning. Hur lång livslängd man kan beräkna för olika fartyg, beror självklart på vilken förslitning dessa fartyg utsättas för, och vilka nya erfarenheter, som kunna vinnas under en viss tid. Om vi t. ex. vore hänvisade till att i allmänhet använda vår fartygsmateriel så som under neutralitetsvakten under kriget, så är det tämligen uppenbart, att den angivna livslängden skulle vara den högsta tillåtna och kanske till och med vara för högt tilltagen. Om man däremot räknar med såsom sannolikt, att flottans fartyg väsentligen komma att användas för övningsändamål, är det uppenbart, att dessa livslängder icke blott kunna anses tillräckliga utan även tåla en utökning. Jag har tillåtit mig under vissa förutsättningar räkna med en utökning för övervattensfartyg med 25 procent av den angivna livslängden och för undervattensbåtarna från 12 till 13 år. Jag har med sådan ökning av livslängden och med uteslutande av ersättning för pansarfartygen kommit fram till den angivna siffran. Att pansarfartygen undantagits vid beräkningen beror på, att man från försvarsrevisionens och riksdagens sida, och, såvitt jag förstår, med gillande även av högerpartiet, ställt sig på den ståndpunkten, att frågan om ersättning för

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

pansarfartygen tills vidare skall vara en öppen fråga. Det är tills vidare en öppen fråga, om man skall bygga pansarfartyg eller om man skall ersätta pansarfartygen med en för våra försvarsuppgifter bättre lämpad materiel. Det är självklart, icke förnuftigt att för dessa fartyg beräkna en ersättning, innan man gjort klart för sig, huruvida ersättningen skall ske eller i vilken form den skall ske. För egen del har jag den uppfattningen, att inom den föreslagna kustflottan måste en ersättning ske även för pansarfartygen, men däremot kan jag ännu inte besvara frågan, huruvida den ersättningen bör ske genom nytt byggande av pansarfartyg eller genom byggande av andra fartyg. Detta påkallar en utredning, och jag förutsätter en sådan. Jag anser därför, att man kan tills vidare räkna med en siffra på 7,100,000 kronor.

Men, säger herr Lindman, detta gör ändå inte försvarsministern, utan han säger att det kan anstå till 1927 års riksdag med beslut i ärendet. Detta är riktigt och det synes mig också förnuftigt. Genom fördelning av det anslag, som fjolårets riksdag beviljat, komma vi under budgetåret 1926—1927 utan vidare upp i en årskostnad på 7,100,000 kronor. Det finnes sålunda enligt mitt resonemang ingen möjlighet att riksdagen skulle före 1927 bevilja ett större anslag än som utgår redan på grund av det redan fattade beslutet. Men jag har ju heller ingen anledning att i en sådan situation påkalla av årets riksdag ett beslut, som för framtiden fastslår just denna summa som årssumma. Genom att man redan får den kostnaden för budgetåret 1926—1927, så kan det räcka, att 1927 års riksdag fattar slutlig ståndpunkt och bestämmer hur stor kostnad som skall utgå 1927—1928 och för de följande åren. Om den summan blir de 7,1 miljonerna eller om den blir ett belopp, som är något högre eller något mindre, det tilltror jag mig inte kunna nu avgöra, utan vill använda mellantiden för en utredning, som skall tillräckligt visa, i vilken utsträckning, som man kan behöva utöka det nybyggnadsprogram, som bestämdes av föregående års riksdag. Jag har emellertid redan nu velat giva uttryck åt min uppfattning att flottan behöver en ersättningsbyggnad i större omfattning än den, som bestämdes av fjolårets riksdag, men att det beslutet kan fattas 1927 och att dessförinnan en utredning kan ske om lämpligaste sättet att göra den utvidgning av nybyggnadsprogrammet, som jag håller för nödvändig. Jag skulle tro, att de, som äro särskilda vänner av en förstärkning av vår flotta, borde hålla mig räkning för att jag redan nu velat på det sättet rikta in och arbeta för en större nybyggnad, när de ekonomiska möjligheterna föreligga. Jag tror också, att jag kan säga, att flottans verkliga vänner borde hålla mig räkning för att jag icke upptagit sådana förslag, som i fråga om kostnaden skulle fullkomligt avskräcka riksdagen. Jag tror icke, att vi längre kunna på den gamla vägen utföra någonting nyttigt. Jag tror, att vi mer än någonsin äro borta ifrån den tid då de militära anslagskraven bara ställdes så höga som möjligt i tro att man sedan åtminstone skulle få någonting ditåt, och nu ha kommit in i en period, där det gäller att verkligen bestämma sig för vad man anser vara nödvändigt och handla från den utgångspunkten.

I fråga om flygväsendet har jag endast att säga, att jag har den övertygelsen, som jag hade redan i fjol, att en enhetlig organisation är den bästa. De ändringar, som företagits i försvarsutskottets förslag, avse endast att inom ramen för en enhetlig organisation skapa bättre möjligheter att under fredsutbildning och även under mobilisering ordna samarbetet mellan flygstridskrafterna å ena sidan och armén och marinen å den andra.

Jag har, som sagt, velat redan från början på detta sätt taga upp några av de av herr Lindman framställda anmärkningarna. Jag hyser naturligtvis ingen förhoppning om att ha på något punkt lyckats övertyga herr Lindman, men jag måste säga, att när jag strävat efter att få fram ett försvarsförslag, som kan samla en majoritet i svenska riksdagen och åstadkomma en lösning av

försvarsfrågan, har jag aldrig vågat drömma om att ha herr Lindman på annan sida än motståndaresidan.

*Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)*

Herr Herou: Herr talman! De som tro på den officiella lögnens betydelse i samhällslivet bruka säga, att försvarsfrågan är en fråga över partierna. Det vill då synas en smula egendomligt, att det enda, som vi egentligen dock allesammans voro överens om vid fjolårets riksdagsbehandling av denna fråga, var de olika förslagets dålighet. I dag har herr Lindman visat oss, hur betydelselös den försvarsorganisation, som skulle bli en följd av ett antagande av den kungl. propositionen, komme att bli. Det kan ju vara tänkbart, att den frågan kommer att uppstå litet varstades i de djupa leden, även bland dem som hålla på, att försvarsfrågan är en fråga över partierna: Vad tjänar det under sådana förhållanden till, att vi för en organisation, som icke har någon som helst betydelse för det nationella försvaret, skola offra över 100 miljoner kronor varje år?

Om nu herr Lindman var missnöjd med att något hade minskats av den borgerliga militarismen, så skulle jag kunna anmäla en motsatt uppfattning, d. v. s. att jag är missnöjd med allt som icke kommit bort av borgarnas militarism. Regeringens ståndpunkt skulle sålunda ligga behagligt i medelproportionalen av uppfattningarna.

Nu vill jag emellertid låta anstå med att ingå på propositionen, så långt det rör organisationen av försvaret, tills vi få se, hur det ser ut efter utskottsbehandlingen. Jag vill i dag endast taga upp några punkter, som mera höra ihop med motiveringen i den kungl. propositionen.

Det var med stort intresse jag tog del av herr statsrådets och chefens för försvarsdepartementet yttrande, att man hade tagit hänsyn till folkmeningen i landet, när man hade gått att draga upp gränserna för den försvarsorganisation, som föreslås i den kungl. propositionen. Hade herr statsrådet bara läst sitt eget yttrande i fjol, då han trädde upp som den förste talaren i remissdebatten om Trygger-regeringens försvarsproposition, så skulle han ha funnit, att han, efter att först ha erinrat om de 50,000 arbetarna i arbetartåget, som år 1914 demonstrerade mot de militaristiska krav, för vilka den svenska högern och Konungen mot folkviljan då gingo i elden, anförde — herr Hansson var då oppositionsman och blott ledamot av kammaren — att herr Trygger i fjol icke var densamme som 1914, och han kallade honom den politiska spekulanten, som försöker räkna ut, hur mycket han kunde få en vänstersinnad majoritet att vara med om i fråga om statsfinansiella och personliga uppoffringar för organiserandet av rikets försvar. Det vill synas mig, som herr statsrådet i dag vore inne på just de linjer, som i fjol uppkallade honom att säga, att herr Trygger var en politisk spekulant. Därefter fick herr Trygger veta, att Trygger-regeringen trots sin spekulatio och trots sin intelligenta anpassning skulle få respass av andra kammaren.

Vi konstatera således, att den nuvarande regeringen, gudvarelov, höll jag på att säga, icke är alldeles okänslig för folkmeningen, för den vänstersinnade majoriteten. Dess förslag får ju icke anses vara ett uttryck för dess innersta mening, om man ser till motiveringen för förslaget, utan är ett uttryck för en i valet tydligt uttalad folkmening. Om således herr försvarsministern i dag skulle mötas av en herr Hansson, elak oppositionsman, så skulle denne säga, att herrarna i regeringen varit politiska spekulanter, som luktat sig till hur mycket de böra begära för att få vänstermajoritet för förslaget.

Nu är det ju så, att den nuvarande regeringens ställning är i det fallet bra mycket tryggare, än herr Tryggers var. Den har tydligtvis en förnöjsammare valmanskår och har därför kunnat räkna sig till en säkrare majoritet. Den opposition, som förekommer här i dag, vare sig från herr Lindman eller från

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

urder teknad, kan icke hota med respass. Ja, de finnas nog också, som anse, att det är en överloppsgärning att resa opposition mot ett förslag, som synes stödjas av folkmeningen, av folket i val. Men det bör dock bringas i erinring, att den motvilja mot den borgerliga militarismen, som tog sig uttryck i arbetartaget 1914 och vid folkmötena då, den hade uppkommit mot en militarism, som först år 1914 gick till en kostnad av 84 miljoner kronor, men det nuvarande hatet och oviljan mot militarismen har nöjt sig, endels åtminstone, med anslutning till den socialdemokratiska härordningen av i fjol, sådan den blev, efter det den filats i försvarsrevisionen, i motionskvarten och i särskilda utskottet nr 2.

Vi måste nog bli på det klara med att det bedrivits en smula skoj med folkviljan i landet, då den tagit sig sådana uttryck efter världskrigets antimilitära erfarenheter. Det synes mig vara ett verk av en valkartell, som via de positiva linjernas politik har drivit folkviljan att bevilja de nu begärda miljonerna. Fram till år 1910 sade arbetareklassens förtroendemän: »Militarismen är fosterlandsfiendernas lit. Tack vare den sitter fåtalet ännu vid makten och styr landet mot avgrunden.» Eller ock sade de: »Överklassens Sverige vilja vi icke försvara.»

Skarorna växte kring de synpunkterna, men då upptäckte man hypotesen om de positiva linjernas taktik i kampen mot borgardömets militarism, och kring denna ståndpunkt har man sedan dess drillat folkmeningen. Utvecklingen av det programmet har besannat det gamla ordspråket: Om fan får ett finger, tar han snart hela handen. Med lock och pock har folkmeningen drillats från ståndpunkten: »ej en man, ej ett öre», till 60 miljoner kronor år 1911, 70 miljoner kronor år 1914, summa summarum 99 miljoner kronor år 1924 och 109 miljoner kronor i runt tal nu eller, om man frånräknar vissa engångskostnader och räknar endast summa summarum utgifter för de årliga organisationskostnaderna, någon miljon billigare. Den enda tröst, som här kan ges oss, är den, att det är i alla fall en minskning, om man tar hänsyn till det fallande penningvärdet. Men det argumentet motväges av det budgetära och statsfinansiella läget, som motiverar sparsamhet på en punkt som denna mera än någonsin förut.

Jag har således den uppfattningen, att hade man bara mobiliserat underklassens försvarsovilja och ovilja mot borgardömets militarism under alla dessa år för raserung av denna militarism, så skulle i detta nu en regering vilken som helst varit tvungen att framlägga ett förslag, som varit mindre tyngande och mera demokratiskt än det nuvarande socialdemokratiska förslaget.

Det bör anföras i detta sammanhang, att den kompromisspolitik, som förts, har kommit stora medborgaregrupper att tröttna på valkampen. Man börjar allt mera tala om valskoj. Jag tror, att valresultatet icke varit ett troget uttryck för folkmeningen om försvaret, för den verkliga stämningen, utan jag är övertygad om att oviljan mot den borgerliga militarismen är större, än folkmeningen i val givit uttryck för. Man sade ofta i valrörelsen, att socialdemokratiens bud från i fjol var ett maximum av socialdemokratiens försvarsvilja och att det var ett bud, som icke kunde överskridas. Utvecklingen visar, hur man nu skall tolka innebörden av den nuvarande försvarsministerns uttalanden från i fjol. Då sade han, att socialdemokraterna sätta en ära i att gå från ord till handling, när det gäller avrustning. Det måste uppfattas endast på ett sätt, nämligen humoristiskt.

Det arbetande folket, som pressas av krigets bördor, vill säkert icke en gång till luras ut i skyttegravarna för imperialistiska syften. Men därför, för att det skall få makt att hindra detta, måste borgardömets militarism rivas sönder. Världskriget rev sönder frasen om att arbetaremassorna i kriget slogos för fred, frihet och demokrati. Det har visat, hur riktig parollen: ingen solidaritet med borgardömets militarism, har varit. Det är riktigt vad en socialdemokra-

tisk arbetareledare yttrade för ett par år sedan: »i världskriget finnes endast en besegrad: det internationella proletariatet, och endast en segrare, den internationella kapitalismen».

*Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)*

Den ståndpunkt, som många av herrarna i dag alls icke tyckas känna till, kommunismens ståndpunkt, den är ett fullföljande av den kamp, som socialdemokratien förde, så länge den ännu var en revolutionär företeelse. Vi vilja nämligen göra militarismen obrukbar för bourgeoisieens syften, och vi tro, att folket en gång skall förstå, att det kan besegra herremakten. Ty det folket är starkt, det tillhör det outhärliga, och det är, som man sagt, dess fingrar, som vila på avtryckaren. Det skall en gång förstå det dumma i att på befallning av sina förtryckare gå ut och mörda sina klassbröder vare sig inom eller utanför kartgränserna. Ännu behärskar dock bourgeoisie den militära apparaten, och därför är vår ståndpunkt fortfarande: icke en man och icke ett öre åt militarismen.

Det är icke sant vad som uttalas i den kungl. propositionen, att Nationernas förbund ger förhoppning om en internationell överenskommelse om avrustning. Ja, vissa löften möjligtvis, men icke alls gärningar. Nog har det pratats tillräckligt, men det avses väl därmed endast att lugna massorna, under det att man fortsätter rustningarna. Det lämnas vissa meddelanden om hurusom ökning av luftförsvaret i England pågår, hur man upprättar flygstationer vid industricentra, anskaffar nya jättezeppelinare och 6—7 nya flygskadror och uppställer bombavdelningar. Från Amerika berättas, att tidigare beviljad kredit för byggande av flygskepp höjts från 23 till 34 miljoner dollars. Förslag om industriens mobilisering vid krig finnes uppgjort. I respektive England och Amerika har man ömsesidigt protesterat mot överskridande av Washingtonöverenskommelsen. Från Japan berättas, att man bygger lätta kryssare och stora U-båtar med oerhörd aktionsradie. I Frankrike inrättas en stor station för bombflygskepp. Enligt den rapport, som undersökningskommissionen i Tyskland avgivit, misstänker man till och med, att det avväpnade Tyskland är på väg med kraftiga rustningar.

Vi göra således synnerligen klokt i att kallt och lugnt räkna med förhållandena sådana de äro. Vi undkomma icke farorna genom att sticka huvudet i busken, och därför måste vi säga, att vi kunna komma att ställas inför ett nytt 1914. Det är, mena vi kommunister, i en sådan situation, som parollen från andra internationalen måste fullföljas, den parollen nämligen, att vid sådant förhållande utnyttja den ekonomiska och politiska kris, som kriget framskapat, för att uppvigla folkets breda lager och påskynda det kapitalistiska väldets fall.

Det är ur sådana synpunkter, som jag nu försökt angiva, hur vi kommunister se på försvarsfrågan såsom en fråga om huru de förtryckta nationerna i nationerna skola kunna freda sig vid en kommande imperialistisk uppgörelse, hur vi anse, att försvarsfrågan är en underklassens försvarsfråga, d. v. s. en fråga om hur underklassen skall kunna erövra åt sig fred, frihet, rättigheter och säkerhet, eller med ett ord, huru de, som leva på skuggsidan i samhället, skola kunna tillkämpa sig en plats i solen.

Jag har visserligen ingen förhoppning om att de synpunkter, som jag sålunda gjort mig till tolk för, skola få några som helst förespråkare i utskottet, när till och med kammarens regeringstroga ansett sig böra demonstrera mot kommunismens synpunkter, men jag är övertygad om att de synpunkterna skola förstås en dag av de massor, på vilkas förtroende den nuvarande socialdemokratiska regeringen i så hög grad är beroende.

Herr Fjellman: Herr talman, mina herrar! Jag har flera gånger förut från denna plats uttalat mig i denna vårt lands livsfråga. Jag skall därför

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51. (Forts.)

icke trötta kammaren med att på nytt återupprepa mina åsikter i densamma, allra helst som de icke på något sätt blivit förändrade. Jag har endast begärt ordet för att vid remissen av denna Kungl. Maj:ts proposition påpeka några särskilda detaljer, som kunna vara av ett visst intresse.

Försvarsministern säger i sitt anförande till statsrådsprotokollet, i något av de sista styckena, att han icke anser sig kunna taga hänsyn till sakkunskapen. När man läser igenom försvarspropositionen, märker man emellertid, att detta icke är fullt riktigt. Försvarsministern har synbarligen låtit sig påverkas av densamma högst väsentligt, när det gäller att skapa arméns huvud, den centrala förvaltningen o. dyl., men när det gäller själva kroppen, är det sant, som han säger. Han har synbarligen, när det gäller att skapa huvudet, låtit sakkunskapen ha ett visst inflytande, och resultatet har blivit, att huvudet blivit tämligen väl format. För att sedermera skapa kroppen eller organisationen återstår en penningssumma, som, efter vad jag kan förstå, är skillnaden mellan en siffra, som ligger något under det liberala förslaget från föregående år, och kostnaderna för själva huvudet. Det är en ganska blygsam siffra, och resultatet har blivit, att den svenska armén skulle minskas på ett sätt, som man omöjligen hade kunnat drömma om för några år sedan. En reducering har föreslagits från 84 bataljoner till 28 och från 50 skvadroner till 17 o. s. v.

Inom denna lilla ram kan endast en ringa del av den svenska ungdomen erhålla någon utbildning, och detta under en tidsperiod, som är så kort, att icke bara den militära sakkunskapen utan även personer, som icke alls äro sakkunniga, finna vara fullständigt otillräcklig. Organisationen, kroppen, står icke i rimlig proportion till huvudet; den är alldeles för svag; och resultatet av det hela har blivit en mindre lyckad skapelse.

Det är otänkbart, att en armé med en sådan sammansättning, som här föreslås, skulle kunna på allvar upptaga försvaret av vårt land. Men man tycks icke heller anse, att detta kan komma i fråga. Det framgår nämligen av statsrådsprotokollet, att något överraskande anfall ej är att befara. Man tycks alltjämt vara av den övertygelsen, att krigiska förvecklingar komma att förbådas så långt i förväg, att man hinner reparera upp den mest usla och fallfärdiga armé, innan allvaret står för dörren. Man hoppas på försvarets elasticitet. Det är sant. Armén kommer att svälla ut som en ballong. Huvudet finnes och kroppen kommer att växa, men den kommer icke att växa normalt. Armén kommer att svälla ut som en bubbla, som till slut brister av inre tryck.

Jag skall också säga några ord om kostnaderna. Organisationen skulle kosta, efter vad jag kan finna, 96 miljoner kronor, under det att 1914 års härorganisation kostade 123 miljoner kronor. Jag har sett en uppgift om att sistnämnda belopp skulle motsvaras ungefär, efter nuvarande prisnivå, av 181 miljoner kronor. Man har sålunda minskat kostnaderna med hälften. Men armén är icke minskad med hälften utan med två tredjedelar. Av de värnpliktiga blir det endast 30 procent, som erhålla vapenutbildning, och övningstiden minskas med 40 procent av den gamla. Denna organisation är för svag, och dessutom är dess effektivitet så liten, att man kan beteckna den som alldeles för dyrbar.

Herr statsrådet betonar vår nations enhetliga sammansättning. Det finnes förvisso icke heller många nationer, som äro så lyckligt lottade i detta avseende som den svenska. Man tycker därför också, att de svenska värnpliktiga kunde få sin utbildning i den trakt, där de bygga och bo, och icke behöva föras ut från sina landskap till andra mer eller mindre avlägsna trakter. I de länder, som utvidgat sig på sina grannars bekostnad eller där befolkningen är heterogen, kan det vara lämpligt, att ungdomen vapenövas på andra platser än i hembygden, men i vårt land anser jag detta vara synnerligen olämpligt. Jag måste därför såsom representant för ett av de folkrikaste landskapen, Skåne, inlägga en protest däremot. När underrättelsen kommer till de tusen hemmen på slät-

terna och i skogarna där nere, att provinsens söner skola föras ut och vapenövas i andra landskap, då kommer densamma säkerligen att mottagas med harm och grämelse.

Skåningen är -- det vågar jag påstå -- en av de lojalaste medborgare, som finnes i vårt land, och utan knot har han sökt uppfylla alla de krav, som man lagt på honom. Med största energi och intresse har han sökt tillgodogöra sig de militära övningarna under dessa år för att i farans stund kunna sluta upp med övriga av Sveriges söner för vårt lands försvar. Men nu, mina herrar, kommer missnöjet att bli starkt, när det blir bekant, vad man hyser för planer. Och det är icke att undra på, när massor av den skånska ungdomen kommer att få sin utbildning i andra provinser och särskilt när denna utbildning icke är en utbildning till vapentjänst utan kanske till största delen består av handräkningsdagar. Mot detta har jag velat inlägga en bestämd protest.

Herr Hamrin: Herr talman! Det kan icke vara nödvändigt att från den sida jag representerar något utförligare uttalande göres i den föreliggande frågan här i dag. Men det kan dock vara lämpligt för frågans klarläggande, att något även från vårt håll säges i och för den fortsatta diskussionen rörande försvarsfrågan vid årets riksdag.

När jag lyssnade till den förste talarens anförande i dag, kunde jag ej underlåta att göra den reflexionen, att, snart sagt, alla de invändningar, som herr Lindman kom med i första delen av sitt anförande, mycket väl kunde ha framförts vid den remissdebatt, som ägde rum år 1924, då försvarspropositionen det året remitterades till utskott. Ty åtminstone många av de invändningar, som herr Lindman framdrog beträffande godtyckligheten i den föreliggande propositionen, de siffror, som han anförde, och flera andra argument från hans sida kunde med samma skäl och samma fog ha riktats mot den Tryggerska försvarspropositionen. Detta har också av herr försvarsministern redan framhållits. Men jag kan ej underlåta att något stanna, även jag, vid den utgångspunkt, av vilken herr Lindman använde sig.

När man läser statsrådsprotokollet av år 1924, finner man, att dåvarande statsministern vände sig mot den försvarsorganisation, som vi för närvarande ha på papperet, d. v. s. 1914 års härordningsorganisation. Och han framhöll, att denna försvarsorganisation vore från flera synpunkter sett olämplig; och särskilt underströk han behovet av en omorganisation med hänsyn till landets ekonomiska bärkraft och nödvändigheten av att tillgodose jämväl andra statliga behov än försvarsväsendets. Var det emellertid så, att dåvarande statsministern vände sig mot 1914 års härorganisation, så använde dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ännu starkare ord för att utdöma det nuvarande provisoriet, ja, dåvarande försvarsministern sade rentut ifrån, att ett längre bibehållande av det nuvarande provisoriet kunde leda till hela organisationens sönderfallande.

Jag vill göra ännu en reflexion, anknuten till högerledarens anförande här i dag. Även den, som med spänd uppmärksamhet lyssnade till detta anförande, står dock frågande inför det spörsmålet, vad det är, som högern egentligen vill, vilken ståndpunkt högern intar till försvarsfrågan i dag. Är det den, som högerens tidningar ute i landet förfäktat? Är det den ståndpunkten man intar, att till och med 1914 års härorganisation är för svag, att den är för dålig? Är det den, som från vissa håll framföres, att det flottbyggnadsanslag, som här av regeringen begärts, icke är tillräckligt, utan att man kräver en ökning, som skulle komma att kosta omkring 20 miljoner kronor om året? Man frågar sig, säger jag, vilken högerens ståndpunkt är den dag, som är inne.

Går man tillbaka i vår politiska historia, skall man finna många tillfällen, då högern befunnit sig i samma läge, i vilket den i dag befinner sig beträf-

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

fande försvarsfrågans lösning. Så snart en stor inrepolitisk fråga rullats upp, har man funnit högern ständigt och jämt intaga en liknande ståndpunkt. Den har antingen rest ett oresonligt motstånd mot varje reform eller också framlagt ett förslag till lösande av det föreliggande spørsmålet, som varit oantagligt på förhand för den stora massan av vårt lands befolkning, inklusive majoriteten i den svenska riksdagen. Jag behöver ej framdraga några exempel för att belysa detta mitt påstående, det är ändock uppenbart för var och en, som följt med de sista decenniernas svenska politik.

Nu är detta ur mina utgångspunkter att anse såsom synnerligen olyckligt, särskilt när detta omdöme om högerns ställning med fog kan användas beträffande försvarsfrågans lösning. Finnes det någon fråga i vårt land, som behövs lösas på sådant sätt, att lösningen vinner anslutning av alla samhällsgrupper, att den vinner anslutning av alla politiska partier, så synes det mig just vara försvarsfrågan. Och det är — jag betonar det ännu en gång — synnerligen olyckligt, att högern redan vid början av denna diskussion vid 1925 års riksdag ställt sig på en sådan ståndpunkt, att den uppenbarligen placerar sig utanför möjligheten att påverka frågans lösning.

Efter dessa ord tillåter jag mig i allra största korthet ge uttryck åt de känslor, som besjäla oss frisinna, då vi för första gången i år gå att diskutera försvarsfrågan. Vår ställning är densamma i dag, som den har varit sedan långa tider tillbaka. Den nämligen, att vi önska en reformerad försvarsorganisation, som i ekonomiskt avseende är anpassad efter folkets bärkraft, därvid hänsyn toges även till andra föreliggande reformkrav på de kulturella, sociala och ekonomiska områdena, och som framför allt uppbäres av folkets förtroende. Det sistnämnda är en av de kardinalpunkter, som vi under de gångna åren ständigt framhållit, och något, som vi måste fasthålla vid och som vi måste anse vara den bärande principen, då man går att lösa försvarsfrågan.

Jag har icke för avsikt att här ingå på någon som helst detaljgranskning av det kungl. förslaget. Jag kan dock ej underlåta att beteckna detsamma som en reviderad upplaga av de frisinnades förslag år 1924. Och i det avseendet måste jag rikta mig till den närvarande försvarsministern och säga, att en dyrare reviderad upplaga, än vad denna bok är, har aldrig varit utgiven i svenskt tryck. Jag nödgas med förstämning konstatera, att revideringen av de frisinnades förslag av år 1924 kostar svenska folket omkring 30 miljoner kronor. Å andra sidan är det mycket fägningsamt, herr statsråd, att konstatera att när samma man, som i fjol i försvarsutskottet och riksdagen bekämpade de frisinnades förslag, nu under ansvar gått att utarbeta och framlägga ett eget förslag i form av en kungl. proposition, detta kommit att sammanfalla så nära med det erbjudande, som från frisinnat håll gjordes vid förra årets riksdag.

Jag sade, herr talman, att jag ej skulle ingå på några detaljer. Det finnes dock ett par små sådana, som jag i allra största korthet skall beröra, innan jag avslutar mitt anförande.

Den kungl. propositionen upptar med avseende på övningstidens förläggning under året ungefär samma tid som den socialdemokratiska motionen av år 1924, d. v. s. den uppdelar de värnpliktiga i tvne kategorier med inryckningstid för den ena tidigt på våren och för den andra på sommaren. Denna förläggning av den s. k. vårgruppen med en utbildningstid, som avslutas de första dagarna i juni, kritiserades starkt från vår sida under arbetet i försvarsutskottet vid föregående års riksdag. Och jag vågar påstå, att samma kritik alltjämt har sin bärkraft gentemot det förslag, som föreligger. Det blir nämligen enligt mitt förmenande icke möjligt att på den korta tid, som nu anslås till rekrytskolan, särskilt för vårgruppen, vinna sådan utbildning, som kan ha större militärt värde.

Vidare vill jag ej underlåta att påpeka att då herr försvarsministern som

motiv för förslaget till regementsindragningar eller, måhända rättare sagt, till förläggning av de regementen, som enligt den nya försvarsorganisationen bli kvar, åberopar försvarsrevisionens uttalande, synes det mig, som om han icke följt denna motivering, när han gått att uppgöra sitt förslag. Det anföres nämligen i försvarsrevisionens betänkande åtskilliga motiv, som måste beaktas, när det gäller att slutligen fatta ståndpunkt till de olika förläggningssorterna. Och det framhålles bl. a., att regementenas förläggning bör bli i möjligaste mån tryggad för att åstadkomma snabbhet och säkerhet vid mobilisering, och att förläggningssorterna böra vara sådana, att de kunna vara skyddade från såväl landgränsen som från kusten och med avseende å viktiga kommunikationsleder. Utgår man från dessa förutsättningar vid bedömande av förslaget till förläggning av de kvarvarande regementena, måste jag säga, att jag har svårt att förstå, att man verkligen följt den motivering, som herr statsrådet själv här åberopat. På den punkten har dock herr statsrådet uttryckt sig något svävande, men det förefaller av ordalagen, som om det skulle tillkomma antingen Kungl. Maj:t eller möjligen riksdagen — jag vet ej, hur regeringen tänkt sig saken — att sedan slutgiltigt behandla frågan om förläggningssorterna och därför kan denna fråga senare upptagas till ny prövning.

Medan jag talar om indragningarna, kan jag ej underlåta att påpeka det något egendomliga i att man föreslår till indragning den enda ingenjörkår, som nu är förlagd i Norrland. Skulle en sådan kår indragas, förefaller det mig, som om i varje fall en ingenjörkår borde vara förlagd till Norrland, där ju naturen själv gör det nödvändigt att taga i anspråk den sakkunskap och skicklighet, som just en ingenjörkår har att bjuda under ett eventuellt krig.

Herr talman! Jag har intet ytterligare att tillägga utan vill blott sluta med en enkel förklaring från den sida jag representerar, att vi, som ha fått partiets förtroende att på ett förberedande stadium behandla försvarsfrågan under årets riksdag, komma att gå till detta arbete med en ärlig vilja, ett uppriktigt uppsåt att söka komma till en definitiv lösning av försvarsfrågan i år. Men vi gå också till detta arbete med fria händer och förbehålla oss rätt att i detaljerna sakligt granska det föreliggande förslaget, men dock, som jag förut nämnt, med en bestämd önskan, att vi i år måtte kunna fatta ett definitivt beslut rörande försvarsfrågans lösning.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! En av de större Stockholms-tidningarna har i dag i en ledare beträffande den fråga vi nu debattera påpekat, att demokratien har gjort sitt genombrott i landet, att demokratien är i färd med att omgestalta vår statsförvaltning och att det nu skulle gälla att bryta ned vårt försvar. Det är så typiskt för den tankegång, som gjort sig gällande bland de styrande och regerande i vårt samhälle sedan uråldriga tider, att de breda folklagren, som man talar om, skola ingenting ha att säga till om. Innan den allmänna rösträtten infördes, var det så i verkligheten. Nu nödgades man gå med på den allmänna rösträtten. Och nu är det så, att när de breda folkmassorna vilja säga sin mening i denna viktiga fråga, då är det ordet intet värt mot deras, de, som förut styrt och ställt i samhället sedan långliga tider tillbaka. Men nu är det dock så, att majoriteten bland medborgarna skall bestämma även i dessa ting, och då får minoriteten finna sig i majoritetens vilja och beslut. Det kan ej hjälpas, även om de gamla makt-havarna icke kunna förstå den tankegången, och även om de anse, att det är deras vilja som även i fortsättningen bör vara bestämmande.

Den förste ärade talaren i dag, herr Lindman, ville göra gällande, att bakom den kungl. propositionen låge det, att man fastnat för slagord och förutfattade meningar, således att den tanke, som ligger bakom propositionen, nedrustning så långt som det är möjligt, är slagord och förutfattad mening. Det

Vid remiss an
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

vore intressant att få veta av den ärade talaren, vad högern härvidlag har för uppfattning. Talaren före mig, herr Hamrin, efterlyste också högerns uppfattning. Det skulle glädja oss här i kammaren och i hela landet, om herr Lindman, som så ivrigt talat om sakkunskapen, ville träda upp och säga: »Vi kräva ett försvar efter sakkunskapens recept.» Är det så, att man ej vill ställa sig bakom sakkunskapen och säga, att det är den man skall följa, så bör man icke förebrå andra för att de ej gå med sakkunskapen. Det vore intressant att få veta, när högern anser, att den ej är fången av förutfattade meningar och slagord, vad som är högerns ledstjärna, om det är sakkunskapen. Som förut erinrats om, var fjolårets proposition nästan lika starkt utdömd av sakkunskapen som årets proposition. Och nu säger herr Lindman, att det är av vikt för näringslivet och medborgarna i allmänhet att veta, att vi ha ett försvar, som kan inge oss trygghet.

Nu har herr Lindman allvarligt förebrått regeringen, att den ej utgått från sakkunskapens krav och sedan undersökt, vad som är ekonomiskt möjligt. Förra veckan avlämnades ett betänkande av den s. k. besparingskommittén, vilket utdelades eller blev tillgängligt för kammarens ledamöter föregående lördag. I detta har professor Brisman givit en exposé över vårt ekonomiska liv. icke över statens inkomster för i år, utan vårt lands ekonomiska utvecklingsmöjligheter i framtiden. Den bilden är icke ljus, den bilden är mörk. Besparingskommittén drager konklusionerna av denna framställning på det sättet, att den vill minska de prestationer, som den allmänna folkpensioneringen skall lämna det svenska folket. Den har gått ut från, att i fråga om den sociala omvårdnaden måste vi se upp med skarpare blick än hittills.

Nu är det så, att man ser olika på tingen. För vissa befolkningsgrupper, såsom näringsidkare och andra, är det möjligt, att frågan om försvaret mot yttre fiender är mest trängande. Man anser, att det för att få arbetsro i landet är nödvändigt att få ett betryggande försvar. Men det finnes andra befolkningsgrupper, och de innefatta den stora mängden av folket, och de äro minst lika fosterlandsälskande och för samhället lika betydande som den förra gruppen, vilka anse, att det är viktigare för landet, att vi ha en god social omvårdnad, och att vi se till att socialförsäkring och andra åtgärder för fattigdomens bekämpande få största möjliga utrymme. När man nu ser, att allvarliga ansträngningar göras, därför att vår ekonomiska framtid är mörk, för åstadkommande av inskränkningar på de sociala välfärdsanordningarna, måste man säga sig, att det finnes inga ekonomiskt bärande grunder för, att man nu skulle lämna så stora offer, som av herr Lindman begäres, för försvarsändamål.

Det skulle vara mycket intressant att gå in på hela det problem, som jag här snuddat vid, nämligen behovet av sociala åtgärder i vårt land och vissa frågor, som stå i samband därmed, men jag har endast velat antyda den här frågan, därför att besparingskommitténs förslag har kommit att ge en blytbelysning åt de uttalanden, som gjordes i fjol, att våra ekonomiska möjligheter sträcka sig icke blott till 139 miljoner kronor till försvaret utan också till att göra den utbyggnad av den sociala verksamheten, som vore både nödvändig och lämplig. Därmed vill jag ingalunda hava sagt, att jag godtager besparingskommitténs tankegång — långt därifrån. Jag har endast velat påvisa, att när kritiken kommer från ett sådant håll, så bör man väl taga hänsyn till densamma, även när man ser på försvarsfrågan.

Jag vill icke nu gå in på några detaljer i det framlagda förslaget — dessa få vi diskutera i försvarsutskottet, där alla de talare, som förut yttrat sig, hava säte och stämma. Jag skall, som sagt, icke gå in på några detaljer, men jag kan icke underlåta att uttala min stora förvåning över att skåningarna, som jag lärt känna såsom ett utomordentligt käckt och duktigt folk, skulle

vara sådana, jag skulle så när sagt, veklingar. att de icke under värnplikts-övningarna skulle kunna vara borta från provinsen, utan att det skulle bli jämmer och bekymmer i hemmen. I Dalarna har man lärt sig att under värnpliktsövningarna få en del resa till Boden, Stockholm, Sala eller andra platser. En del värnpliktiga få resa till olika platser i Norrland. Mödrarna tycka naturligtvis, att det är besvärligt, men jag har icke hört, att det blivit något uppror i Dalarna för den sakens skull. Mången i den provinsen vill ha bort all militarism, vill ha bort den allmänna värnplikten; men så förfärligt rädd för att pojkar skola få resa en bit till övningsplatsen är man icke. Det är möjligt, att skåningarna ha sitt kynne för sig. Nu tror jag icke, att herr Fjellman i sitt yttrande uttalat den rätta uppfattningen, som gör sig gällande i Skåne, utan det var ett motiv, som han androg för att därmed försöka få något belägg för sin uppfattning om de nuvarande regementenas behövlighet.

Jag har frågat efter högerns uppfattning i försvarsfrågan. När vi slutade riksdagen i fjol, uttalades av flera lantmän bland högerns riksdagsmän, att det beslut, som då fattats av riksdagen beträffande de värnpliktigas övningstid, nog skulle komma att bli bestående. Lantmännen, även om de voro högersinnade, skulle icke gärna vilja ha annan övningstid. Under valstriden i somras har jag icke från det hållet hört några uttalanden med krav på en längre övningstid. Nu kunde jag icke fatta herr Lindman på annat sätt, än att han utdömde Kungl. Maj:ts förslag även beträffande övningstiden. Han önskade en längre övningstid. Det kan hända, att vi litet längre fram få se, att han icke har hela sitt parti med sig, utan att han står framför eller om man så vill bakom sitt parti.

Så till sist skulle jag vilja säga några ord om propositionen i allmänhet. Det är alldeles klart, att från mina utgångspunkter kan jag icke vara så särskilt glad åt Kungl. Maj:ts proposition. Det skulle vara oriktigt att säga det. Jag har den bestämda uppfattningen, att stora befolkningslager inom vårt land ansågo, att redan den socialdemokratiska motionen av i fjol var ett alltför stort offer åt de militära kraven, och de anse att vad däri föreslogs åtminstone var maximum av vad som borde presteras för detta ändamål inom vårt land. Det parti, jag tillhör, hävdade den meningen inom riksdagen och under valrörelsen, så långt vi förmådde, och det har varit vår ärliga och bestämda övertygelse. När det nu kommer ett förslag, som går icke oväsentligt längre, är det ju klart, att man icke kan känna sig så vidare glad åt detsamma.

Nu har herr Herou i sitt anförande talat om, icke att vi varit förrädare — det är ju annars det stående uttrycket, men det glömde han av i dag — men att vi hade drivit skoj med allmänheten, sålunda en variant av de mot oss brukliga smädeorden. Men det är i alla fall så, att Kungl. Maj:ts proposition, sådan den här föreligger, är, kan man säga, ett resultat av valmanskårens uppfattning. I riksdagsvalen har den socialdemokratiska uppfattningen i försvarsfrågan icke fått den anslutning, som varit nödvändig för att bringa detta förslag i hamn, men å andra sidan har icke heller herr Lindmans och högerns uppfattning i försvarsfrågan fått sådan anslutning, att denna mening på något vis kan sägas vara valmanskårens.

Nu har regeringen tagit sikte på den praktiska erfarenheten och sagt sig, att en lösning av försvarsfrågan måste ske i år, om det är någon möjlighet att vinna den efter de linjer, som i stort sett ansluta sig till fjolårets socialdemokratiska motion, och att vårt parti bör medverka därtill. Nu har regeringen, utgående från valresultatet, lagt fram ett förslag, som den förmenar skall kunna vinna majoritet i riksdagen, och då kan jag icke förstå annat än att regeringen här gått en riktig väg. Även om man anser, att de kostnader, som regeringen nu kommit till, äro större än om man gått in för socialdemokraternas fjolårsförslag, måste man dock säga,

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av *propo-*
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

att det förslag, som vi nu stå inför, är det enda möjliga eller åtminstone, såvitt man kan se, det bästa möjliga i den föreliggande situationen.

Herr Hamrin har förebrått regeringen för att icke kompromissen togs i fjol. Ja, det var så, att den socialdemokratiska riksdagsgruppen beslöt, att icke antaga det kompromissförslag, som framställdes från de frisinnades sida. Det var flera skäl, som samverkade till ett sådant beslut, och ett för de flesta avgörande skäl var, att man då stod inför nya riksdagsmannaval. När riksdagsmannavalen om några veckor skulle gå av stapeln, ansåg man det icke rätt mot svenska folket att gå så pass mycket längre beträffande våra försvarsutgifter, som kompromissförslaget innebure, förrän valmännen fått säga sin mening.

Nu säger herr Hamrin vidare, att detta avvisande av förslaget inneburit ett års förlängning med frågans lösning och att 30 miljoner kronor blivit bortkastade. Jag tror, att herr Hamrin, om han vill vara ärlig och uppriktig och själv tänka efter, måste väl ändå säga sig, att den situationen knappast föreligger. Den situation, som förelegat om kompromissen tagits, hade alldeles säkert blivit den, att vi omedelbart fått riksdagsupplösning och nya val samt därefter en åter sammanträdande riksdag. Att det sålunda blivit någon försening genom vad som i fjol inträffade, tror jag för min del icke, och många andra ha samma uppfattning som jag i denna fråga.

Herr talman! Det är ju uppenbart, att det i vissa detaljer kan råda delade meningar om den försvarsproposition, som här föreligger. Man har kritiserat, att regeringen nu sträcker sig längre, än vad den socialdemokratiska motionen sträckte sig i fjol, men det anser jag för min del vara en logisk följd av valresultatet. Även om man anser det beklagligt, att icke valmännen stödde den uppfattning, som vårt parti gick in för i fjol, får man i år likväl taga konsekvenserna av valutslaget och nu försöka finna en lösning. Och det synes mig då, att regeringen lagt fram ett förslag, som borde kunna vinna majoritet inom riksdagen. Att få högern med på förslaget har nog ingen inom vänstern vågat hoppas, men man borde ändå kunna få majoritet för Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka, att propositionen må remitteras till särskilda utskottet.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Holmgren: Herr talman! När man i bortemot 40 års tid huvudsakligen sysslat med att lösa mer eller mindre komplicerade problem, berörande vårt rikets försvar, när man varit med på den tiden, då försvarsväsendet tum för tum, år efter år utvecklades och förbättrades för att slutligen vid tiden för världskrigets inträde nå en sådan omfattning, som gav oss möjlighet att hålla oss utanför krigets fasa, då får man icke förundra sig över, om man med känslor av oro och beklämning möter de förslag till försvarsväsendets nedskrivning, som framkommit såväl vid fjolårets som vid årets riksdag — känslor, som, därom är jag förvissad, även regeringspartiets medlemmar kunna förstå, måhända även ge rättvisa åt, även om de för sin del icke kunna dela dem.

En vitt utbredd folkmening kräver en minskning av våra militärbördor, har herr statsministern uttalat, när försvarspropositionen föredrogs i konseljen. Han har utläst detta ur fjolårets valsiffror. Jag vill för min del ingalunda bestrida tillvaron av en sådan folkmening, men jag tror icke, att fjolårets valsiffror kunna anses utgöra ett tillräckligt starkt underlag för att därpå bygga en sådan tolkning av folkmeningen. »Ett försvar, anpassat efter rikets ekonomiska bärkraft», tror jag alla kunna komma överens om vara ett slagord.

Ingen kan fixera det belopp, som vi mäktat offra på vårt försvar. Men så mycket vågar jag i alla fall påstå, att ha vi råd att årligen offra mer än 130 miljoner kronor på tobak, ha vi råd att årligen offra flera hundra miljoner kronor på Bacchi altare, så ha vi sannerligen också råd att offra mer än 105 miljoner kronor såsom en försäkringspremie för vår nations liv.

Det förändrade utrikespolitiska läget skulle medföra möjlighet att begränsa våra försvarsutgifter, har man sagt. Ja, det utrikespolitiska läget, som för visso för närvarande är helt annat, än det var 1914, det undergår allt fortfarande förändring. Man är alltså enligt min mening icke berättigad att taga det nuvarande utrikespolitiska läget såsom en utgångspunkt, när det gäller att bedöma frågan om vårt försvarsväsendes ordnande, utan man skall i stället taga såsom utgångspunkt de växlingar, som detta utrikespolitiska läge kan tänkas komma att undergå inom en icke alltför snävt begränsad tid framåt. Att bedöma dessa växlingar är emellertid alldeles detsamma som att spå väder enbart med barometerns tillhjälp. Varje sjöman vet, att stigande barometer kan betyda nordlig storm. Den utrikespolitiska barometern står väl ändå för närvarande utan all tvekan på »ostadigt». Om någon tror sig kunna se en antydning till stigning i detta barometerstånd, är han därför icke berättigad att å priori draga den slutsatsen, att det kommer att bli »vackert väder».

Då jag sålunda icke kan finna, att en realisation av försvarets tillgångar i sådan omfattning, som propositionen har förutsatt, för närvarande är tillräddlig, vill jag dock medge, att en omvärdering, en inventering av vårt försvars tillgångar är berättigad, och att en realisation av vissa inventarier kan vara klok för att bereda möjlighet att skaffa andra. Härutinnan har också världskriget givit oss tydliga anvisningar. En sådan omvärdering och realisation av dessa tillgångar hade också förutsatts av Kungl. Maj:t i 1924 års proposition och föreslås även nu av Kungl. Maj:t i 1925 års proposition; men under det att Kungl. Maj:t av år 1924 begagnade realisationsvinsten för anskaffande av nya värden, så för Kungl. Maj:t av år 1925 realisationsvinsten över på andra konton.

Den föreliggande propositionen erbjuder för visso tillfälle till kritik på mångfaldiga punkter. Då jag emellertid har utsikt att under frågans utskottsbehandling kunna ge tillkänna min ståndpunkt, skall jag icke här uppehålla kamraren med någon ingående granskning, utan inskränka mig till några randmärkningar vid de delar av propositionen, som ligga mig närmast om hjärtat.

Jag skall därvid icke beröra frågan om skytteväsendet, som ligger mig varmt om hjärtat. Jag lämnar den frågan, då jag är övertygad om att andra talare komma att taga upp den.

Ifråga om armén vill jag framhålla, att jag på den punkten, såsom också försvarsministern själv nyss framhållit, funnit den proposition, som i år framkommit, bättre motsvara behovet än fjolårets. Herr statsrådet har nämligen i år behjärtat behovet av en infanteribesättning för Karlskrona fästning i så måtto, att propositionen upptar en bataljon infanteri, fredsförlagd i fästningen. Behovet av infanteri i Karlskrona fästning redan vid en mobiliserings början är emellertid så starkt, att jag i det längsta hoppades, att statsrådet skulle avsett en vida större kontingent till fredsförläggning i Karlskrona, även om denna kontingent efter genomförd mobilisering icke vidare vore att påräkna för fästningens försvar. För denna uppfattning föreligga enligt min mening så starka sakskäl, att jag för min del ämnar föra fram frågan motionsledes till den kraft och verkan, det hava kan.

För flottan är utan tvivel en flottplan A och O. Vi ha hittills saknat en sådan, och vi sakna den fortfarande i propositionen. Statsrådet har emellertid i propositionen skisserat sin uppfattning om huru flottan bör vara beskaffad, och vidare framhållit, huru han tänkt sig den utrangerade materialen böra under den närmaste tiden ersättas. Han har därvid kommit till det resultatet,

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

att 13,4 miljoner kronor utgjorde de årliga omsättningskostnaderna. Men så trollade herr statsrådet ett ögonblick, trollade bort fartygens livslängd, och kom genast ned till något över 11 miljoner. Han har ju nyss i sitt anförande framhållit de skäl, som föranlett honom att på det sätt höja fartygens livsålder. Han framhöll, om jag icke minns orätt, att om fartygsmaterielen blir använd för så maktpåliggande uppgifter, som fallet var under världskriget, är livslängden för lång, men som vi under den kommande tiden få tänka oss, att fartygen huvudsakligast skola användas för övningsändamål, kan man utsträcka livslängden. Ja, det är sant, men det finns mera, som också är sant, och det är, att det icke enbart är graden av förslitning, som bestämmer fartygens livslängd, utan även deras grad av modernitet. Ett fartyg, som har förslitits mycket litet, kan vara i fullgott skick efter 40, kanske 50 år, men det är odugligt för stridsändamål på den grund, att tekniken numera går framåt med sådan hastighet, att ett fartyg är omodernt, långt innan det blivit till fullt förslitit. Sedan herr statsrådet i propositionen trollat bort fartygens livslängd på det sätt, jag framhållit, gjorde han ytterligare ett litet hokus pokus — undantog en fartygstyp från förnyelse — och kom så vips ned till ett belopp av något över 7 miljoner. Sedan slutade han till all lycka att trola.

Efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet här i dag har hållit, anser jag mig vara berättigad att så uttolka de där manipulationerna, att herr statsrådet erkänner det berättigade i det högre anslagsbeloppet, 13,4 miljoner, fastän han under nuvarande förhållanden icke anser sig kunna sträcka sig så långt. Jag vill i detta förhållande se en duva med ett olivblad i munnen, varslande om en kommande vår med ökad förståelse för det vapen, på vilket enligt vår störste statsmans uttalade tanke »näst Gud rikets säkerhet förnämligast beror».

Statsrådet har liksom sin företrädare i ämbetet starkt beskurit flottans underofficerskår i sin proposition. Om man jämför å ena sidan antalet underofficerare och antalet man vid armén och å andra sidan antalet inom motsvarande kategorier vid flottan, finner man, att procenttalet underofficerare är större vid flottan. När det gäller att beräkna behovet av underofficerare vid flottan, kan man icke räkna så, att en underofficer behövs för ett visst antal man, utan behovet grundar sig på helt andra faktorer. Det är det maskinella, som vid flottan är det viktiga. Vare sig det nu gäller en sinnrik mekanism till en kanon eller dess lavettage, en signaleringsapparat, en elektrisk maskin eller en kolvmaskin, så krävs det större eller mindre yrkesskicklighet och färdighet för att den maskinen skall kunna rätt utnyttjas. I den mån tekniken går framåt, måste man ställa allt högre och högre fordringar på yrkesskicklighet, men den högre yrkesskickligheten kräver också en avlöning, motsvarande dess värde. Om man nu i den omfattning, som propositionen förutsätter, skulle beskära underofficerskåren, kommer man enligt min mening ganska snart att få svårt att få folk. Ty den, som besitter sådana kvalifikationer, som äro nödvändiga för att kunna rätt hantera invecklad krigsmateriel, kan på andra håll måhända få en förmånligare plats. Jag vill därför framhålla, att det hade varit klokare att icke skära ned underofficerskåren så hårt, som i propositionen har blivit förutsatt. Man skulle därigenom få en möjlighet att möta de krav, som helt säkert förr eller senare komma att uppstå i fråga om en ökning av underofficerskåren, måhända med en motsvarande minskning av antalet manskap, på grund av krigsfartygsmaterielens fortgående komplicering.

När man jämför Kungl. Maj:ts proposition av år 1925, vilken väl måste betraktas som ett uttryck för det socialdemokratiska partiets nuvarande ståndpunkt i försvarsfrågan, med det utskottsbetänkande, som angav partiets ståndpunkt i fjol, kan man ju icke undgå att konstatera en betydande utveckling i försvarsvänlig riktning. Herr statsrådet har ju redan förut i dag framhållit,

att denna utveckling från i fjol till i år beror därpå, att statsrådet har önskat att bakom den blivande försvarsorganisationen ha ett folkflertal. Denna utveckling från i fjol till i år finner jag för min del så lovande, att om den finge ostört pågå ytterligare ett år, det måhända skulle resultera i, att vi nästa år finge ett försvarsförslag, bakom vilket stode icke blott en folkmajoritet utan även för en gångs skull ett enigt folk. Optimist som jag är och hoppas alltid få förbli, vill jag därför i detta sammanhang begagna tillfället att uttrycka min förhoppning om att ett sådant uppskov måtte bli resultatet av frågans behandling i riksdagen.

*Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)*

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! I likhet med den siste ärade talaren har jag också vid ett hastigt genomläsande av den kungl. propositionen tyckt mig finna en högst avsevärd förändring av ståndpunkten på den sidan sedan i fjol. Jag var verkligen också nyfiken på, om jag i dag skulle få veta den innersta förklaringsgrunden till denna väsentligt förändrade ståndpunkt. Jag har nu fått denna min önskan uppfylld dels av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, dels av en ärad talare på Dalabänken. Jag kan icke neka till att, då jag hörde herr statsrådet, fick jag det intrycket, att herr statsrådet ansåg den nu framlagda kungl. propositionen nära nog representera en överloppsgärning, ty såvitt jag förstod honom rätt, ansåg han, att fjolårets socialdemokratiska förslag var gott och tillräckligt för försvarsfrågans så kallade lösning. Att det nu föreliggande förslaget i dag ser ut, som det gör, kan jag alltså icke finna bero på annat, än vad som biskop Brask givit uttryck åt på den där lappen under sigillet.

Jag tyckte rent ut sagt, att det verkade en smula beklämmande att höra sådana ord, som nyss yttrades på Dalabänken. Man grundar icke sin ståndpunkt på frågans verkliga innebörd och de krav, som den i och för sig ställer på folket, varom var och en ju bör försöka bilda sig en mening, om man som han säger sig i dag kunna stödja den kungl. propositionen, under det att han i fjol icke ansåg sig kunna gå så långt som i år, därför att han ville avvakta valresultatet. Jag måste fråga: Har den talaren ingen egen mening? Naturligtvis fäster jag som andra rätt stort avseende vid vad mina valmän vilja eller icke vilja, men har jag tagit position i en fråga och bestämt min mening, ja, sannerligen några valmän då kunna flytta mig det allra minsta i den frågan. Därmed är icke sagt, att man i detaljer och dylikt, när en lösning skall uppnås, bör ställa sig på omöjlighetens ståndpunkt. Men den, som uppger sin egen grundåskådning i viktiga frågor, den vågar jag säga borde helst icke tillhöra riksdagen. Ja, det är kanske ett hårt ord, men den uppfattningen har jag för egen del — andra få sedan kompromissa, så långt de kunna och vilja.

Det har i dag sagts från regeringsbänken, att man önskar lägga basen för lösningen så bred som möjligt, och det är verkligen en god synpunkt. Man kunde möjligen misstänka, att man dock icke velat lägga basen bredare än så att man kunde uppnå majoritet. Att utsträcka basen längre, förefaller kanske icke så vidare angeläget. Herr statsrådet sade också, att det icke gärna kunde tänkas, att man skulle sträcka sig så långt som till herr Lindman. Ja, jag vet icke, varför man skall undantaga någon meningsriktning i denna kammare. Jag skulle för min del önska, att man kunde ta så mycket hänsyn till varandra, att man utsträckte basen för denna frågas lösning över partigränserna från den ena kanten till den andra, ty det kan ändå till sist komma att gälla det hela. Det kan gälla hela folket, det kan gälla vårt gamla land. Vi kunna icke här diskutera, som om det gällde ett anslag till ett vanligt ändamål, att går det, är det bra för dem, som önska det, men går det icke, är kanske ingen olycka skedd. Så ligger det ändå icke till i detta fall.

Jag skall icke här göra mig till tolk för några bygde- eller ortsintressen, de

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

äro så oändligt små i mina ögon, ty det är det stora hela, som man måste tänka på. Jag har för min del också gått på den linjen, att en nedskärning av både försvarets organisation och kostnader under förhandenvarande förhållanden bör kunna ske tack vare utmattningen i vår världsdel efter världskriget, men jag har tyvärr icke kunnat se frågan så, att nedskärningen kan göras så kraftig, att vi icke, om den stora olyckan skulle inträffa, att det tar eld i knutarna av våra landamären, skulle ha möjlighet att rycka upp oss till en verklig kraftanstängning för att värja oss, vare sig det nu kommer att gälla landets oberoende eller blott att värna om vår neutralitet. Jag har svårt att tro, att en dylik upptryckning eller rent av möjligheten att göra en dylik upptryckning skall kunna ske utan oändligt stora svårigheter och oerhört lång tidsspillan, om man skär bort så många regementsenheter, som här har föreslagits. Det är tydligt, att det sannerligen icke blir någon lätt uppgift att då bygga upp något nytt. Det hade varit mig betydligt kärare, om man trots kraftiga beskränningar dock hade möjliggjort bibehållandet av betydligt flera av våra gamla regementen. Man talar om att vår ekonomiska kraft icke medger det, men jag tycker, att när vårt folk i framfarna dagar under ekonomiska depressionstider och under svårigheter av alla slag kunde hålla uppe dessa regementen, skulle det icke ha varit omöjligt, om vilja hade funnits, att även nu bibehålla dem, låt vara i beskuret skick. Så har emellertid icke skett.

Jag stötte alldeles händelsevis på en detalj, som verkligen förvånade mig. Man har ju föreslagit beträffande de regementen, som skola dras in, att de skola slås ihop med andra under ett nytt namn, men när man till sist kommer till Västernorrlands regemente heter det, att det skall *dras in*. Vadan denna skillnad? Vad betyder det, att man har gjort en sådan förändring just med detta regemente? Beror det på att ett Norrlandslandskaps inbyggare icke kunna slå sig ihop regementsvis med ett annat landskaps? I Stockholm och trakten däromkring slår man till och med ihop tre regementen till ett nytt. Det skulle sannerligen vara intressant att få svar på den frågan, varför man i propositionen nominellt har ställt det på ett annat sätt med Västernorrlands regemente än med de andra regementen, som föreslagits till indragning.

Den siste ärade talaren var inne på frågan om ett flottprogram. Jag läste med synnerligt stort intresse, vad den kungl. propositionen säger i den frågan, men jag fann det tämligen oklart, vad man för framtiden ville eller icke ville. Jag fäste mig särskilt vid den avdelningen i propositionen, därför att när vi i fjol remitterade den kungl. propositionen i försvarsfrågan, var det en ärad talare på Skånebanken, som alldeles särskilt slog hårt på strängarna för att flottan skulle försvara gränserna. Då jag senare fick ordet, tillät jag mig att spörja honom, hur han tänkte sig att detta skulle gå till, då vi hade icke så litet landgränser, vilka jag omöjligt kunde förstå, hur flottan skulle kunna försvara, och jag tillade till sist, att det skulle vara synnerligen intressant att, när herrarna hissa sina befälstecken på den nya armadan, få se, hur den kommer att se ut. Ja, ännu ha vi icke fått se det, och man säger icke, hur den skall se ut. Jag vet icke, om den ärade talaren nu är av samma mening som i fjol, men år 1927, säger man, då kunna vi möjligtvis bättre klara upp den saken. Med de erfarenheter, som vi hittilldags ha haft, får man dock nog förutsätta, att man ytterligare fem eller tio år kommer att kivas till det yttersta om fartygsmodeller och fartygs-cert etc., så att nog kommer den flottan, som skall försvara våra gränser, att dröja en god tid ännu. Det är nog i så fall bättre att nu även tänka en smula på försvaret på landbacken.

Jag har även i den kungl. propositionen efterforskat några spår av de önskingar, som kommo till uttryck i bondeförbundets reservation till fjolårets försvarsutskottsutlåtande. Jag trodde mig ha visst fog att hoppas något i den riktningen, av det enkla skälet, att bland dem, som vi särskilt gjort oss till tales-

män för, befann sig den del av befålet, som stod på det lägsta trappsteget. Det har visserligen i propositionen talats om att man skall ha flera och bättre skolor för underofficerarna, och att man skall underlätta för dem att nå upp till officersgraden. Ja, det är ju gott och väl, om några kunna bli officerare, men icke lär det bli några större årskontingenter. För det stora flertalet av underbefålet och underofficerarna kommer detta att verka som en långt in fjärran hägrande frukt, som icke många av dem komma att hinna plocka ned.

Jag ställer ändå till mig den frågan: Är verkligen det förslag, som nu framlägges av Kungl. Maj:t, låt vara i starkare beskuret skick, än jag skulle ha önskat, ett allvarligt menat försvarsförslag? Om fjolårets utskottsbeslut, som dikterades av den meningsgruppen, behövde man icke ett ögonblick tveka, att det i verkligheten utgjorde en etapp på avvärningens väg. Man kunde icke taga miste om den saken. Årets förslag är emellertid så pass ändrat, att jag är tveksam, om det möjligen markerar en försvarsvilja och icke blott en avvärningsvilja. Markerar det verkligen en försvarsvilja, är det klart, att då kan nog åtskilligt rättas till även framdeles och åtskilligt kan bättras på. Årets förslag skulle i så fall markera ett oerhört stort avsteg från den paroll, som en gång lydde: Icke en man och icke ett öre till försvaret. Man får väl med den åskådning, som jag har, tacka för denna stora och, som jag tror, för vårt fädernesland lyckliga utveckling inom Sveriges största parti.

Vad jag måste betona, det är, att, därest det nu, såsom alla tecken tyda på, blir en kompromisslösning mellan dem, som i fjol ville gå så långt, som det kungl. förslaget nu går, och dem, som icke vilja gå så långt, det i sådant fall väl ändå är av en oändligt stor betydelse, att den lilla armé, som man då får, blir i besittning av den inre styrka och den inre sammanhållning, som otvivelaktigt krävas i varje armé. Jag tror emellertid, att det blir synnerligen svårt i framtiden, liksom det hittilldags varit, att i volontärklassen få in just sådana önskvärda element, vilka man vill se som fostrare av vår värnpliktiga ungdom. Om nämligen dessa unga män icke få någon utsikt till att de år, som de använt i statens och försvarets tjänst, i någon mån skulle kunna bilda grundval för deras framtid sedan i det civila livet, vad kunna vi då få för folk på dessa poster? Det har redan gått rasande fort utför i det avseendet sedan år 1901, och det är fara i att fortsätta på den vägen längre. Nåja, jag förstår, att herrarna vilja slå mig i ansiktet med frågan: »Skola vi då återuppliva det gamla indelningsverket?» Härtill svarar jag nej. Det var icke heller fjolårets förslag från bondeförbundet, utan det var ett försök till förvrängning, som gjordes av dess motståndare. Men är det någon, som verkligen inser behovet, ja den tvingande nödvändigheten på denna punkt och som vill göra någonting, som med någon om än aldrig så liten sannolikhet kan garantera, att vi få ett sådant folkelement, som behöves på dessa platser, ja, då är jag verkligen icke den man, som vill kivas med honom om medlet. Skolor äro bra, det förstår alltför väl den, som i likhet med mig i sin tid icke fått mycken undervisning i skolan; men i en tid, då stora skaror här i Sverige, vilka gått igenom de allra yppersta skolor, som de kanske efter en lång tid lämnat med utmärkta avgångsbetyg, examina etc., när dessa skaror sedan sakna sysselsättning för dagen, då må väl detta tydligt visa, att det hjälper icke bara med skolor. Det måste vara något mera materiellt bakom att lita till. Det kommer man icke förbi; och det är just därför som jag vädjar till dem, som säga sig arbeta i demokratisk riktning, att de nu, då de hava avgörandet i sin hand, måtte se till godo även dessa jämförelsevis lågt ställda, dessa små i samhället.

Så är det en annan sak, som bjuder mig oändligt mycket emot i det kungl. förslaget, alldeles som i det fjolårsförslag, som kom från dåvarande regeringen — det är nämligen ingen skillnad på förslagen i det avseendet — det gäller denna klyvning i olika värnpliktstider. Man må kunna begära mycket av män-

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

niskor, när man på samma gång kan säga till dem, att den börda, varom fråga är, väger jämt över hela fältet och att de alla få bära densamma lika. Då går det. Så snart man emellertid börjat plocka undan en del och säger till den ene, att han skall komma undan litet bättre, men till den andre, att han skall hava mera, då måste jag säga, att något sådant blir aldrig populärt i vårt land, liksom det heller aldrig har varit det. Det är märkvärdigt, huru man med sådan ihärdighet håller på det, att man skall göra denna ituklyvning härvidlag.

Det är också en annan sak, som jag måste gå in på. Även om jag ställer studenterna utanför diskussionen, så måste jag peka på dessa andra, som skola hava tvåhundra dagars övningstid, varunder de skola utbildas till reservunderbefäl. Nåväl, låtom oss göra ett tankeexperiment. En person, som kallas till mobilisering fyra eller fem år efter det han har legat inne sina 200 dagar, han skall då tjänstgöra som reservunderbefäl. Ja, det blir nog en härlig företeelse, ty all erfarenhet säger, att den, som skall undervisa andra och vara instruktör, han måste kunna någonting själv, och han skall helst kunna det så grundligt som möjligt.

Det är märkvärdigt, att då en del ledamöter ibland bondeförbundet i fjol framlade sin motion i försvarsfrågan, så blev det en mycket hastig kapplöpning i ett par andra partier om att nå fatt bondeförbundets dagantal för de värnpliktiga. De uttalanden, som voro gjorda dessförinnan, voro liksom totalt bortblåsta. Man anammade de 140 dagarna utan vidare på dessa håll. Ja, det var ju ganska intressant för oss i bondeförbundet, ty det blev ju en stor samling kring oss härvidlag. Det är endast en sak, som jag måste beklaga, och det är, att dessa övriga partier, som slöto sig till förslaget om de 140 dagarna, voro så gruvligt politiskt enögda, att de blott sågo dessa 140 dagar; men den kombination i det hela, den förutsättning, varpå förslaget om dessa 140 dagar var byggt, allt detta kunde de icke upptäcka. På den sidan var ögat tydligen alldeles blint. Sättilvida voro vi sålunda ur spelet. Vi hade dock alldeles tydligt utsagt, att förutsättningen för att man under de, som vi trodde, ganska många fredliga åren framåt i tiden här i norden skulle kunna gå ned till 140 dagar, den förutsättningen var just, att vi skulle hava tillräckligt med underbefäl, dugligt och till hands, om det skulle behövas, att taga i och rycka upp våra otillräckligt övade värnpliktiga. Men detta såg ingen, absolut ingen. Nu gå ju i den kungl. propositionen de där 140 dagarna igen under absolut samma förhållanden som i fjol. Det, som förslaget i detta dagantal verkligen baserar sig på, det varigenom detsamma gjorts möjligt, det har man icke tagit upp ens i någon mån, vilket jag beklagar.

Vad som sålunda gör det mycket svårt, ja, jag tror hart när omöjligt för mig att sluta mig till den kungl. propositionen, det ligger just i dessa av mig nu nämnda synpunkter. Man har alldeles i onödan rivit itu, rivit bort för många regementen, totalt utplånat dem. Man har gjort en kategoriklyvning, som kommer att bli en oerhörd kräftskada för hela värnplikten, och man har helt och hållet förbisett den allra svagaste punkten, som har framträtt alltför tydligt och som tett sig allt värre år från år sedan 1901, nämligen den, som rör underbefålet och underofficerarna. Detta har man sett för litet till. Jag tror dock, optimist som jag är, optimist som svensk, att ännu kunna förbättringar göras på dessa punkter, och jag hoppas, att så må komma att ske i fortsättningen. Att nämligen vänta med att göra dessa förbättringar, till dess att det hela faller isär inifrån, är ju något utomordentligt betänkligt, såvida icke till äventyrs syftet är att åstadkomma en sådan organisation, som man om ett litet antal år kan peka på och säga, att den är oduglig i och för sig. Då kunna vi hellre taga bort det hela.

Alltså får jag utläsa den kungl. propositionen så, att den ger uttryck för en

försvarsvilja och en verklig försvarsvilja för landet, ja, då hälsar jag med glädje framstegen från i fjol. Skulle jag däremot nödgas att läsa ut denna proposition så, att även den är blott en etapp på avskrivningens och avrustningens väg, vilket jag icke tror skulle vara lyckosamt för vårt land, då har jag, herr talman, endast att sluta mitt anförande med ett: »Gud bevare gamla Sverige.»

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! När jag hörde herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tala, så fick jag ett mycket starkt intryck av vilka oerhörda svårigheter han uppenbarligen haft att kämpa med, innan han kunnat lägga fram försvarspropositionen. Han tog än ett steg framåt och än ett steg tillbaka, det var vila än på den ena foten och än på den andra, det var än hit och än dit. Dock sammanfattade han själv gång efter annan sina utgångspunkter i orden: »Här vore fråga om att få med sig så stor del som möjligt av det svenska folket.» Han ville hava »majoriteten av folket bakom sig», här vore fråga om en »förankring bland folket». Han önskade få »den övervägande delen av nationen för sitt förslag» o. s. v. Jag har anført några av de uttryck, som han använde. Det är icke underligt, att det hela blivit så vacklande, när han stått på så vacklande grund. Jag kunde icke finna någon fast och stark åskådning om att *detta* vore just vad landet behövde för att kunna försvara sin frihet och självständighet. Detta vacklande finner man, när man går igenom den kungl. propositionen, nästan över allt. Jag bara erinrar om talet om, att de militära myndigheterna blivit öfver och protesten emot påståendet, att de behandlats som luft, och på samma gång den bestämda förklaringen, att ingen hänsyn kunnat tagas till dessa militära myndigheter! Han talade om, huru de olika nödiga posterna adderats samman, men samtidigt gång på gång om den givna kostnadsram, inom vilken han varit tvungen att begränsa det hela. Han värdjade till auktoriteten hos den föregående regeringen och dess försvarsminister för egna förslag; men när det gällde att godkänna det resultat, till vilket denna regering kommit, då var han inte med längre. Detta var det huvudintryck jag fick icke minst av hans eget anförande men jämväl av försvarspropositionen; och jag tror, att man kan finna detta nästan på varje punkt, som man slår ned på.

Jag skall tillåta mig att framhålla några synpunkter, som ligga mig nära, och vilka, enligt vad det ser ut, icke blivit på rätt sätt tillgodosedda, huru mycket det än måste erkännas, att på en punkt en viss förbättring inträtt här, i jämförelse med vad det förra förslaget från samma håll bjöd. Just de områden av vårt land, som främst av alla kräva den synnerligaste omsorg, när det gäller vårt försvar, ha icke tillbörligt tillgodosetts. För försvaret av Norrland, där ju vägen går ut till atlanthamnarna, Norrland, som gömmer våra väldiga malmrikedomar, har visserligen Bodens fästning bibehållits och även vissa förbättringar vidtagits; men däremot slopar man de fästningar, som hava blivit anlagda i samband med Bodens fästning — de av herrarna, som varit där uppe, känna mycket väl till hur där ser ut — för att skydda denna fästning från sjösidan, där ju landstigning annars kunde ske. Man har behållit Bodens fästning men betagit den dess effektivitet. På samma sätt när det gäller Hörningsholms fästning, vilken man vill lägga ned. Köksvägen till Stockholm, Södertälje kanal, hava vi fått fördjudad. Därigenom har det blivit ett alldeles särskilt försvarsintresse att bevaka den. Då tar man och lägger ned brohuvudet, man lyfter av säkerhetskedjan till köksdörren, på samma gång som man för Stockholms huvudentré, om jag får använda den bilden, betydligt förminskar försvarskrafterna.

Framför allt går man till väga på samma sätt, när det gäller Göteborg.

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 17.

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Det är icke ett lokalintresse utan det är ett riksentresse, som det där är frågan om. Jag hade tillfälle att i den förra försvarsdebatten ganska utförligt lägga fram den syn på denna sak, som vi hava där nere i Göteborg inom mycket vida kretsar. Jag tvekar icke att upprepa vad jag då sade, trots att jag fick mot- hugg sist inom det socialdemokratiska partiet, nämligen att försvaret av Göte- borg, rikets andra stad, måste effektivt tillgodoses. Staden är import- och exporthamn, den är en lunga ut till västerhavet, den är en knutpunkt för sam- färdseln till landets olika delar, den är med ett ord en av de viktigaste och all- varligaste punkter, som vårt land äger. Nu lägges Älvsborgs fästning — det är ett framsteg i jämförelse med den socialdemokratiska motionen och försvars- utskottets ståndpunkt förra året — i materialreserv. Vad betyder detta? Jo, att den icke får någon annan bemanning i fredstid än 14 man, nämligen en kapten, tio underofficerare och korpraler samt tre menige för att se till bygg- naderna m. m. Här måste man i likhet med generalstabschefen få en stark känsla av, såsom också vi i vår stad hade, att det innebär ett betänkligt försva- gande av hela västkustens försvar. Göteborgs stad och flottans dit förlagda örlogsdepå komma härigenom att praktiskt taget sakna skydd mot sjösidan vid ett hastigt påkommande fredsbrott. Det går, mina herrar, när det blir krig, icke så till, att man kan resa ut till Vinga fyr och vifta med en vit flagga och säga: »Var så snälla och vänta, till dess vi hinna bemanna Älvsborgs fästning och skaffa dit folk, som kan sköta kanonerna»; utan det gäller att genast kunna spärra vår hamn och i övrigt att hålla vakt om alla nationella vär- den, som ligga gömda i denna rikets andra stad, rikets port.

Förra året kom, som vi veta litet var, från Göteborg en i största hast till- kommen skrivelse från 1,700 personer. Några få dagar efter det särskilda ut- skottet framkommit med sitt förslag, fingo vid den tillskickad till oss här i riksdagen. Det var ingen i Göteborg, som trodde på möjligheten, att Älvs- borgs fästning skulle läggas ned eller raseras, och därför skrev man så, att det passar i dag på det förslag, som nu är framlagt. Jag skall här tillåta mig att citera skrivelsen i fråga — den är icke lång — för att den skall komma in i årets handlingar. Den lyder: »Om Älvsborgs fästning förlägges i material- reserv, så medför detta, att det skydd, fästningen varit avsedd att bereda Göteborgs stad och framför allt dess hamn, blir praktiskt taget värdelöst, och att örlogsflottan ej har någon skyddad replipunkt på västkusten. Det låter sig icke göra att vid behov effektivt improvisera de föranstaltningar, som äro erfor- derliga för fästningens utnyttjande till att spärra inloppet till hamnen. Varken materielens anskaffning eller truppens inlärande i dess handhavande låta sig i all hast genomföras. Är fästningen däremot redan i fredstid i tillbörligt skick och besättningen inövad i sina åligganden, så finnes all utsikt att kunna hindra fientliga stridskrafter att intränga i hamnen eller spärra inloppet till densam- ma. Vilken avgörande betydelse det skulle äga för hela riket, att Göteborgs hamn och stad skyddades mot förstöring eller fientligt inträngande, torde icke tarva någon närmare utläggning. Den saken är lika oomtvistligt klar som den, att fästningens förläggande i materialreserv äventyrar hamnens och stads skyddande. Det torde vara en angelägenhet av högsta vikt, att, långt ifrån att förminska fästningens försvarskraft, tid efter annan tillse, att den fyller de krav, som måste ställas på en anläggning av dess betydelse.» — Det synes mig, som hade herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet åt- minstone i denna punkt sökt lösa detta kvistiga problem ungefär på samma sätt, som det berättas i den gamla nordiska sagan om Kraka. När hon skulle visa sig varken klädd eller oklädd, insvepte hon sig i en fiskares fångstnät. Det förefaller mig nästan, som skulle det vara något av detta som kännetecknar också den försvarsskrud, som herr försvarsministern har iklätt sig i och med denna proposition.

Jag tillåter mig att peka på ännu ett par saker, som inte synas mig ha så utomordentligt nära sammanhang med själva försvarspropositionen, att de kunna framgå av densamma som en nödvändig följd. Det är då först frågan om den fjärde paragrafen i förslaget till värnpliktslag. Där heter det: »Från värnpliktens fullgörande under fredstid frikallas» — jag ber herrarna lägga märke till att det inte står *kunna* frikallas efter begäran hos Kungl. Maj:t, utan det står *frikallas*. Och vilka äro då dessa? Jo, i punkten b) heter det: »Den, vilken vid tidpunkten då han enligt § 5 är skyldig att inställa sig till inskrivning har hustru eller barn, som äro för sitt uppehälle beroende av hans arbete.» Jag vet ju, att denna punkt kommit in även i ett föregående förslag, men man hade då tydligen inte tänkt igenom vad det skulle innebära. Vad innebär nämligen detta förslag, mina herrar? Jo, det innebär, att den, som vid inskrivningen, och denna inskrivning skall ske vid 20 års ålder, har hustru eller barn, som för sitt uppehälle äro beroende av hans arbete, skall frikallas. Men i detta land är äktenskapsåldern för män satt till 21 år, och sålunda förefaller det, som om förslaget skulle gälla de få, som fått Kungl. Maj:ts tillåtelse att gifta sig vid 19 års ålder, om de ha barn att försörja, eller som, om det endast gäller hustru, skulle ha medgivits rätt att få gifta sig möjligen i början av 20-årsåldern. Vidare gäller det de utlänningar, som kunna komma inflyttande och som här skola fullgöra sin värnplikt, och slutligen de som fått uppskov, ett mycket obetydligt fåtal.

Men det finnes en annan kategori det gäller — och jag har varit barnavårdsnämndsordförande i många år och har haft tillfälle att se att förhållandet inte är så alldeles ovanligt — nämligen unga 20-åriga män, som vid inskrivningen kunna påvisa, att de ha *barn utom äktenskapet* att försörja. Dessa skulle nu premieras genom att bli helt frikallade från värnplikten, inte på grund av ansökan utan på grund av lagens bestämmelse. Jag har talat om detta för en hel del enkelt folk och de ha sagt mig: »Det är förskräckligt, vad ni riksdagsmän bli elaka! Det där är ju ett elakt skämt. Men inte kan väl vår regering föreslå något så tokigt!» Men, mina herrar, detta är inte ett utdrag ur ett studentspex, utan det står i lagförslaget. Och nu undrar jag, med hänvisning till herr statsrådets och chefens för försvarsdepartementet yttrande, om han härför kan påräkna den starka folkmening, som ju var den grund, på vilken försvarspropositionen enligt hans yttrande, synes det mig, närmast vilade. Jag tror det inte. Och jag gör en hemställan särskilt till det frisinnade partiets medlemmar här i vår kammare, om de verkligen i sin kontakt med de befolkningslager, som de representera, fått fog för den uppfattningen, att det finns botten för en bestämmelse, som står i så stark strid mot hela den åskådning, som annars gör sig gällande inom vårt folk. Jag skulle också kunna peka på att generalstabschefen gjort en mycket allvarlig och efter min mening välgående invändning emot detta genom att säga, att förslaget kan »komma att leda till förbindelser utom äktenskapet i en utsträckning, som ur samhällets synpunkt icke kan anses lämplig, och som icke borde ställas i samband med den allmänna värnpliktens tillämpning». Jag är övertygad om att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har observerat detta i den bilaga till försvarspropositionen, som innehåller generalstabschefens yttrande. Samma inlägg har också gjorts under den föregående försvarsdebatten.

Så kommer jag till en tredje punkt, som jag ber att några ögonblick få stanna vid. Det synes mig, som om inte heller den i något hänseende skulle ha ett ovillkorligt samband med den av herr statsrådet framlagda propositionen. Utan varje sakmotivering, utan att ens ha ägnat saken så mycken omtanke, att herr statsrådet ansett, att denna synbarligen som en småsak betraktade fråga behövde motiveras, har herr statsrådet med tre rader strukit bort hela regementspastorsinstitutionen, hela den gamla fältprästinstitutionen,

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

som har följt med vår härordning alltifrån Gustav Vasas tid, och som dock utgör en väsentlig del av den fostran, som åt vårt folk gives. Jag ser, att en del medlemmar av det socialdemokratiska partiet vid detta mitt yttrande le sitt vänliga och blida leende, men, mina herrar, det kommer inte att lesa ute i riket, då det blir känt, att man på detta lättvindliga sätt har behandlat en sak, som i alla fall för många inom vårt folk, om också inte för herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, är en så allvarlig sak, att den verkligen vore värd att på allvar tas upp. Detta förslag lades fram även förra året, men då lades det fram av det socialdemokratiska partiet. Nu lägges det fram av en ansvarig regering, men utan att någon remiss i frågan gått till de ecklesiastiska myndigheterna, som dock skulle ha rätt att yttra sig. År 1921 framlades av sakkunniga rörande den andliga vården i armén ett förslag, över vilket dessa myndigheter yttrade sig. Försvarsrevisionen gjorde inte något sådant utförligt yttrande, men institutionen bibehölls. Och nu, när den skall tagas bort, finns här ingen utredning om hur denna sak skall ordnas, huru de icke territoriella församlingarna skola förvandlas till territoriella, hur expeditionen skall skötas och vem som skall få regementspastorernas uppgifter. Ingen utredning i något hänseende förebringas, inga hänsyn tas till erfarenheterna under världskriget. Jag hänvisar till vad jag i det stycket uttalade vid försvarsdebatten förra året. Vill man se ett skolexempel på betydelsen av dessa regementsprästers arbete i fält, skall man gå till Frankrike, det ateistiska Frankrike, som under kriget återupprättade denna institution. Men, mina herrar, lika litet som man kan få en institution i andra hänseenden fullt verksam i krig utan att den finnes i försvarsberedskapen i fred, lika litet kan det ske i detta fall. Vidare har ingen hänsyn tagits till det religiösa och kulturella arbete, som bedrivs av våra regementspastorer i de i regel på frivillig väg uppförda soldathemmen ute i landet, en betydelsefull kulturell verksamhet, där just denna institution är medelpunkten. Det fanns även hos den föregående talaren en antydning om denna gärning. Nu frågar jag mig: varför har herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet vidtagit denna uppseendeväckande åtgärd, som, såvitt jag förstår, knappast torde ha någon botten uti den massvilja, på vilken han skulle ha byggt sin proposition. Jag kan inte rannsaka hjärtan och njurar, och jag vill inte utkasta någon som helst förmodan om orsaken därtill. Jag vill bara säga det: det kan inte vara av ekonomiska skäl, om vilka det här har talats, ty hela institutionen kostar nu 62,000 kronor, och skulle den ha omdanats efter den proposition, som nu är framlagd, skulle kostnaderna ha sjunkit ned ungefärligen till hälften. Och man kan inte tala om 30,000 kronor i en budget på över 100 miljoner, i all synnerhet som åtskilligt av det arbete, som utföres av dessa män, skall utföras av andra, för vilka helt visst kostnaderna inte bli mindre. Jag vet inte, om herrar ledamöter av det folkfrisinade partiet ha samma känsla som jag har, när jag läser just denna punkt i försvarspropositionen, eller att de med den föras upp på frestelsernas berg. Hittills har ett synnerligen gott samarbete, väl vitsordat från ömse håll, ägt rum mellan de officiella regementspastorerna och den frivilliga verksamhet, som bedrivs av »Soldaternas vänner». Detta samarbete har kanske visat sig allra bäst i det förhållandet, att den kollekt, som upptages i rikets kyrkor och som uppgått till mellan tio och femton tusen kronor om året, har delats lika mellan dessa båda verksamhetsgrenar. Omständigheternas makt har törhända förlänat det frisinade partiet makten att fördärva denna gamla institution, som arbetat hand i hand för samma mål som det arbete, vilket utförts av folk ur det parti, som de här företråda. Omständigheterna ha lagt avgörandet i deras händer. Skola de falla för denna frestelse? Eller ha vi inte rätt att hoppas, att vart det frisinade partiet än går med avseende på de yttre anordningarna för härväsendets ordnande, skall det

dock vilja vara med om att värna och främja denna institution, åtminstone i Vid remiss av känslan av att eljest kommer den domen att falla över dem, att de, trots det goda samförståndet och samarbetet, ha varit med om att slå ihjäl den ena sidan av denna verksamhet. De reflexionerna torde man göra. Jag tror inte att vi skola behöva gå den vägen, om man där tänker över detta.

propositionerna nr 50 och 51.
(Forts.)

Jag skall, herr talman, sluta med dessa erinringar.

Herr Löfgren i Stockholm: Herr talman! Det är inte utan, att jag för en gångs skull gör anspråk på att man fäster ett visst intresse vid vad jag har att säga. Det är naturligtvis inte på grund av att jag skulle ha några nya och märkliga synpunkter på frågan att komma med. Men det är nu en gång så, att även i det politiska spelet kan det hända, att de minsta hackor bli stora. Och nu har ödet velat, att den liberala gruppen, särskilt i första kammaren, kan komma att bli utslagsgivande i försvarsfrågan. I detta misärs spel vill jag för min del redan från början spela med öppna kort. Först som sist är det mig angeläget att förklara, att den liberala gruppens strävan skall bli att ur den situation som är, och som ur historiska förhållanden har utvecklats till vad den är, vinna ut det bästa möjliga resultat för en tillfredsställande positiv lösning av vår försvarsfråga. En sådan lösning kan inte vinnas utan att den samlar omkring sig en stark och vidsträckt folkopinion. Det erkänner också hans excellens herr statsministern i sin allmänna motivering i diktamen till statsrådsprotokollet, när han säger, att det bör ligga en bred och fast folkmening såsom underlag för den nya försvarsordningen. Ja, och för det syftet måste den lösning, som nu framgår av ett samarbete mellan regering och riksdag, fylla två fordringar. Den bör medföra en avsevärd reduktion av försvarsbudgeten, på sätt som yrkats av en alldeles övervägande folkmening, och den bör vidare inom en rimlig kostnadsram ge så mycket som möjligt, göra försvaret så effektivt som möjligt. Därvidlag kan jag inte underlåta att för min del fästa ett något större avseende vid den ekonomiska utgångspunkten för frågans bedömning än som syntes framgå av det anförande, som herr försvarsministern höll för en stund sedan. Jag vill påpeka, att hänsynen till det ekonomiska läget och till försvarsbudgetens ställning till andra sociala ändamål, som också äro berättigade och måste fyllas, varit i främsta rummet bestämmande för inte bara vänsterns hållning i försvarsfrågan under årtal, utan även för den Tryggerska försvarspropositionen. Men med denna erinran kan jag ändå inte dölja en viss personlig sympati för den mening, som försvarsministern syntes ansluta sig till i sitt sista anförande, nämligen att det verkliga *försvarsbehovet* i främsta rummet bör vara bestämmande. Han sade nämligen, att när regeringen kommit till en viss kostnadssumma var det efter en beräkning av behovet, och efter detta hade pengarna begärts. Det är en tröst att veta, att den ansvariga regeringen alltså finner sin försvarsplan måhända en liten smula för dyr, men i varje fall fullt effektiv. Skulle det lyckas oss att visa, att det brister på en del punkter i fråga om effektiviteten, så kan man sålunda med regeringens, eller med herr försvarsministerns, utgångspunkt räkna på att få skäliga förbättringar i försvarsplanen, även om det skulle kosta litet mer pengar än regeringen har tänkt sig.

Regeringen vill en samförstånds lösning i försvarsfrågan, och det kan jag inte annat än annotera med synnerlig stor tillfredsställelse. Vi ha förut mycket hört talas om, att det nu gäller att komma till en »vänsterlösning» i försvarsfrågan, sedan högern ömkligt misslyckats. Ja, det är ju solklart, att om denna riksdag skall komma till ett positivt resultat, måste denna lösning träffas inom en kostnadsram, vars maximum anvisas av först försvarsrevisionens liberala och frisinnade majoritet plus bondeförbundet, och sedan av den liberala motionen för i fjol. Hela den politiska situationen visar, att där går

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

gränsen för det maximum, som är möjligt att ernå. Men skall vänsterlösningen verkligen samlas på en bred och fast front, såsom hans excellens herr statsministern säger, att regeringen önskar, då bör också effektiviteten inom denna gräns, och därmed trygghetsmomentet, tillgodoses så långt görligt är. Och här kunna vi naturligtvis icke utan vidare utfästa oss att bara lita på regeringens auktoritet. Vi kunna bortse från extremister och trumslagare på båda kanterna. Men vi andra, med vanligt sunt bondförstånd, böra kunna säga oss, att vi genom den nya försvarsorganisationen fått ett visserligen litet men ändå naggande gott försvarsväsen.

I remissdebatten var det en framstående socialdemokratisk talare, herr Engberg, som sade, att nu måste det ske en uppgörelse med det verk, som kommanderats fram av högerpartiet år 1914. Nu är det vänsterpartiernas tur att föra sin lösning igenom. Av 1914 års händelser kan ingen hava bittrare minnen än den, som nu tillhör det så reducerade liberala partiet. Om det är några, som skulle hysa revansch känslor, så är det de liberala och frisinnade. Vid en kritisk tidpunkt pressades de till positiv medverkan vid en uppgörelse, som de ansågo sämre än sitt eget förslag. Men för *landets* skull, i känslan av sitt ansvar, tömde i den stunden Karl Staaff, vår bortgångne hövding, självöverninnens kalk ända intill dräggen. Det socialdemokratiska partiet svor sig fritt från varje ansvar, och dess chef höjde välsignande händer över den triumferande högern och ett splittrat liberalt parti. Men även den gesten var en statsmans. Den var värdig situationen, och den ägde sin stora betydelse. Må vi hoppas, att den nye excellensen i händelse av behov skall kunna repetera den. När det är fråga om 1914 års verk och en uppgörelse med det verket, skall jag alltså med all erkänsla för den handräckning, som erbjudits oss från den socialdemokratiska talare, som jag nyss nämnt, be att få betacka mig för målsmanskäpet. Vi liberaler äro icke ute för att hämnas på *landet* för oförrätter, som våra konkurrentpartier hava begått mot oss. Överdrifterna i 1914 års försvarsverk hava redan hämnats av högre hand. Dess allt för stora organisation finnes delvis bara på papperet, dess byggnadsprogram har avstannat och dess övningstid har nedgått med mer än hälften. Jag vill visst icke bestrida, att det försvar, vi fingo 1914, har varit oss till säkerhet under världskriget. Men jag skulle vilja fråga herrarna i generalstaben: är det den verkliga eller den fingerade militära organisationen av 1914, som varit oss till denna nytta? Nej, det gäller nu icke så mycket att riva ned som att bygga upp och bygga nytt efter en begränsad plan och efter de nya tidsförhållandena. Och härvidlag har liberal politik samma läggning, som den hade 1914. Den vill söka en linje, som kan samla och ena det största möjliga flertalet, oberoende av parti-åskådningar i andra ting än försvarsfrågan. År 1914 var det fråga om en väsentlig ökning, och då ville också vi liberaler öka, men med måtta och förstånd. Nu är det fråga om en väsentlig minskning, och nu vilja vi minska, men också här gå fram med måtta och förstånd. Och därvid böra vi åtminstone kunna taga ledning av *en* lärdom ifrån 1914: låt oss icke från vänstern göra om högerns missgrepp att tvinga eller hasardera fram en lösning, även om den kan vinnas på en eller annan rösts övervikt! En sådan lösning hämnar sig själv. Frågan om vårt lands försvar är av den riksviktiga och ömtåliga art, att den icke bör avgöras efter förtidiga ultimata från ena eller andra hållet utan om möjligt genom sammanjämkning av berättigade intressen och synpunkter, från vilket håll de än härleda sig.

I högerpressen har man gång efter annan sett den frågan framställas: vad vilja ni egentligen, ni liberala, vad tänka ni om situationen, var stå ni nu? Jag har redan besvarat den frågan i princip genom att säga, att vi vilja verka för att inom en avsevärt nedskuren kostnadsram göra det bästa möjliga av den nuvarande situationen. Men jag riktar liksom herr Hamrin och, jag skulle

vilja säga, med ännu större rätt än han den motfrågan till högern: vad anse herrarna egentligen om den nuvarande situationen? Vi ha hört kritik, men vad vilja ni? Vad anse ni om möjligheten att få en positiv lösning, därest ni alltjämt vidhålla edra gamla krav i stället för att hjälpa till med en rimlig lösning? Herr Lindman talade om att försvarspropositionen, sådan den nu föreligger, icke stämmer med den militära sakkunskapens krav. Herr försvarsministern har visat upp, att icke heller högern själv på långa vägar när vägar eller vill komma fram med anspråk, som grunda sig på den militära sakkunskapens krav. Det skulle innebära en oerhörd kostnadsökning utöver de försvarskostnader, som vi redan hava. Det skulle innebära 15—18 månaders övningstid, det skulle innebära, att vi skulle få 12 effektiva arméfördelningar, och gud vet allt, vad det skulle innebära. Jag har icke hört, att sådana krav hava framställts ens från högerns sida.

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51.
(Forts.)

Även vi liberala hava haft till en huvudsaklig utgångspunkt att bevara organisationen så obeskuren som möjligt, ifall något galet skulle hända under den närmaste tiden. Vi hava dock av kostnadshänsyn ansett oss böra göra en avsevärd inskränkning i den nuvarande ramen. Fem arméfördelningar var ju den liberala ursprungliga linjen. Vid sidan därav förelåg ett förslag, som i viss mån liknade det, som nu framkommit från regeringshåll, nämligen om fyra fredsfördelningar och två fördelningar i reserv. Dessa voro våra förslag. Och jag frågar nu högern: anse ni verkligen, att det finnes någon levande möjlighet att få majoritet i riksdagen, nu eller under nästa riksdag, för en militär organisation, som är större än den, som var föreslagen i de liberala yrkandena i fjol? Herrarna av högern och bondeförbundet få säkerligen tillfälle att nu pröva budet ännu en gång för att se, var det kan vara värt. Men säkert är, att det nu har långt mindre utsikt att gå hem än vid förra årets riksdag.

Jag skall icke, herr talman, förnya våra gemensamma lidanden genom att återge vår sista försvarsfrågas korta men växlande saga. Otvivelaktigt innebar förra årets regeringsproposition, alldeles som den här föreliggande, ett uppriktigt försök till en samförståndslösning. Och enligt vad jag tidigare offentligen framhållit och fortfarande vidhåller hade den mycket väl kunnat tagas till utgångspunkt för en uppgörelse, låt vara med de jämkningar nedåt, som vi föreslagit i fjol. Vårt uppslag vann icke gehör i fjol. Varför? Ja, säg det, utan att beröra den serie misstag och missförstånd, som hela tiden präglade försvarsfrågans behandling, och som vi litet var hava del i. Mellanpartiernas splittring, för att icke säga upplösning, högerpartiets brist på solidaritet med regeringen, svårigheterna för herr Trygger — mycket förklarliga givetvis — att förhandla om en kompromiss, som gick längre till vänster än hans eget förslag och till sist bondeförbundets förhandsbud på de 140 dagarnas övningstid, med vilket herr Reuterskiöld knutit sitt namn vid historien — allt detta tillsammantaget och därtill det diktatoriska sätt, varpå man i utskottet behandlade hela frågan, gjorde, att försvarsfrågan föll vid förra årets riksdag.

Bara ett par ord om övergången till den nuvarande. I valrörelsen kommo vi allesammans ytterligare isär. Regeringen, som skulle samla oss, gick åt höger, och socialdemokraterna strävade iväg åt vänster. Den ena ropade i öst och den andra i väst, och vi liberala ansågo, att vi, utan att vilja vara med om en frontbildning mot socialdemokraterna, vilket var högerns lösning, i alla fall borde i försvarsfrågan söka gå en rimlig medelväg. Vi ansågo, att mellanpartiernas försvarsförslag voro de, som man borde kunna sammanjämka till grund för en dylik lösning. Jag för min del försökte mången gång att få en rådplägning till stånd, varigenom man skulle kunna få en fast grund för en rimlig lösning. Men all denna kraftförbrukning utlöstes i den situation, som föreligger här i dag: högern har kommit tillbaka relativt

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51
(Forts.)

stark, de långt gående reduktionspartierna ännu starkare, och det lilla nyliberala partiet är nästan icke värt att tala om en gång, det har kommit tillbaka ytterligare sönderslaget och förkrympt.

Jag har sagt, att vi liberala i denna situation dock ämna göra det bästa möjliga. Men jag måste med hänvisning till vad jag förut sagt konstatera, att läget för vad vi mena med en effektiv lösning inom en rimlig kostnadsram av försvarsfrågan, det läget är betydligt mycket sämre nu än i fjol. Vi ha ingenting annat att göra än att taga den framlagda kungliga propositionen som utgångspunkt för diskussionen om en positiv lösning i försvarsfrågan, givetvis med förbehåll för yrkanden om nödiga förbättringar, likaväl som vi i fjol kunde diskutera herr Tryggers förslag med tanke på jämkningar nedåt i kostnadsväg i ett och annat. Kunnna vi därvid få hjälp från högern och från bondeförbundarna till att komma med rimliga bättre bud inom den kostnadsram, som vi anse vara maximum, så är det så mycket bättre. I annat fall få vi ensamma eller, som jag hoppas, med hjälp av de frisinnade söka ernå nödiga förbättringar på egen hand. Men — och nu kommer jag till det alternativ, som för oss icke finnes — *vad vi liberaler icke vilja vara med om är varje slag av hasardspel, som kastar försvarsfrågan ut i ett ännu mera ovisst läge.* Väl må det inträffa, att utskottets arbete ger ett resultat, som är oanvändbart för en positiv lösning, och då må ju frågan falla. Men alla ansträngningar måste göras, och låt oss från skilda håll göra dessa ansträngningar, för att förebygga ett dylikt förnyat fiasko i stället för att få ett resultat, som är så bra som möjligt. Om högerpartierna i sitt innersta sinne ställa upp uppskovs- eller avslagslinjen och icke en förstärkning av regeringsförslaget, som även jag anser vara nödig såsom det verkliga alternativet till detta, då fiska de i ett grumligt vatten, som icke blir klarare genom de grumliga skäl, som finnas att anföra för uppskovsyrkandet.

Väntan på Genèveprotokollets resultat har framförts som ett huvudargument för denna uppskovslinje, senast av herr Lindman både i remissdebatten och i dag. Ack, vilken tro uti Israel få vi icke plötsligt bevittna! Vi andra, som verkligen hoppas, att det frö, som såddes nere i Genève, till sist skall bära åtminstone någon frukt, vi ha dock sett tillräckligt för att förstå, att vi icke kunna vänta på de frukterna, innan vi börja se om vårt eget hus. När vi kommit så långt, att vi sett resultatet av Genèvebeslutet, då få vi taga dess konsekvenser, vare sig de gå i den ena eller andra riktningen. Men till dess är vårt utrikespolitiska läge, med vårt medlemskap i folkförbundet taget i beräkning, precis detsamma som eljest. Härvidlag blir det ingen skillnad, om vi gå ut ifrån att ett eventuellt förverkligande av Genèvebeslutet kommer att medföra större eller mindre rustningar, än man nu tänker sig. Med stöd av generalstaben tycks högern utan vidare anse det som en klar sak, att ifall Genèvebeslutet verkställes, så kommer detta, även jämfört med nuvarande kostnader, givetvis att påkalla en försvarsökning i stället för en försvarsminskning. Ingenting kan, rent ut sagt, vara mera kuriöst än detta resonemang. Man utgår ifrån att i trots av staternas förbund mot krig, som ju Genèveprotokollet innebär, i trots av detta allmänna förbund emot krig skulle det fortfarande ett allas krig mot alla. Man utgår därjämte ifrån att alla stater skulle illojalt undandraga sig sina förpliktelser gentemot Sverige, att de, om det gällde, visst icke skulle hjälpa det lilla Sverige. Utan i denna snöda värld skulle det bara vara vårt lilla land, som ärligt fyllde sin plikt. Först och främst finge vi reda oss själva och mota anstormande fiender, som ville angripa vårt eget land, och sedan skulle vi som en liten pigg och vaken boy scout alltid vara på vår vakt att kila från det ena hörnet av världen till det andra för att hjälpa alla andra nationer, vi ensamma. Ja, så ungefär äro grunddragen för generalstabens resonemang. Jag får lov att säga, att detta är väl ändå att

ställa saken fullständigt på huvudet. Hela Genèveplanen går ju ut på att vinna en allmän nedrustning genom att man förutsätter, att man skall kunna få till stånd en allmän och lojal anslutning till Genèveprotokollet och därmed en förbindelse ifrån allas sida att icke börja krig. Under andra än dessa förutsättningar skriva vi icke på Genèveprotokollet, och icke heller lära väl andra komma att göra det. Och därmed är generalstabens och högerns apokalyptiska skräcksyn bragt ur världen.

Jag undrar för resten, om högern och eventuellt bondeförbundarna skulle ha samma syn på saken, ifall de vore i majoritet. Ånej, då tror jag nog, att Genèveprotokollet skulle komma att förlora sin betydelse. Men låt gå för att högern utnyttjar sin möjlighet att säga nej, och att försvarsfrågan därmed återigen kastas ut i valrörelsen. Tror man verkligen, att försvarsfrågan skulle vinna därpå? Tror man, att den ytterligare mängd miljoner, som kastas bort under det nuvarande provisoriet, skulle egga valmanskåren till ansträngningar för ett valresultat, varigenom en från högerns synpunkt bättre lösning skulle kunna vinnas i försvarsfrågan, än som nu är möjligt? Jag tror det för min del icke. Jag varnar mot ett sådant hasarderande. Jag skulle vilja kalla detta nejsägeri för demonstrationspolitik och icke för praktisk och ansvarsmedveten politik. Ty märk väl, att det nuvarande provisoriet är icke bara dyrt utan även dåligt med hänsyn till försvarsbehovet i ett modernt krig.

Jag stannar alltså — jag har varit angelägen att litet utförligt motivera min ståndpunkt — jag stannar alltså vid en önskan, att utskottet måtte vidtaga en saklig behandling av propositionen i syfte att med den som utgångspunkt uppnå den under förevarande förhållanden bästa möjliga uppgörelsen. Ett varsel för ett relativt gynnsamt resultat ligger otvivelaktigt i det förhållandet, att det socialdemokratiska partiet i regeringsställning sträckt sig avsevärt längre än till den punkt, det sträckte sig till, när det bara var i opposition.

Emellertid skall jag, innan jag slutar, be att få göra ett par anmärkningar till hans excellens herr statsministerns allmänna motivering.

Regeringen synes mig göra alldeles rätt uti att vid bedömandet av landets utrikespolitiska läge bortse ifrån sådana militärpolitiska kannstöperier, som jag för en stund sedan berört. Man kan väl ändå inte komma ifrån, att det militärpolitiska läget under sista tiden i och för sig förbättrats i fråga om det yttre förhållandet emellan staterna, även om man å andra sidan måste erkänna, att det finns företeelser inom staterna, som innebära en källa till oro. Vi liberala dela också regeringens och herr statsministerns syn på Nationernas förbund såsom ett trygghetsmoment, som åtminstone inte är alldeles värdelöst och som ytterligare kan utvecklas. Men nog tycker jag ändå, att regeringen med sina ändrade signaler uti själva frågan bort kunna kosta på sig ett oförbehållsamt erkännande utav, att det nuvarande läget dock ännu är osäkert och att *rent objektivt sett* denna osäkerhet kunnat motivera den ökning uti försvarsplanen, som regeringen föreslår, jämfört med det socialdemokratiska förslaget från i fjol. I stället understryker herr statsministern motsatsen och framhåller som skäl för de nu föreslagna ökningarna uteslutande en önskan, att — jag citerar — »hos det långt övervägande flertalet av vårt folk känslan av trygghet kan bevaras orubbad». Jag anser, som sagt, att en sådan motivering inte ensam är tillräcklig. Men å andra sidan ligger det ju uti denna subjektiva motivering för försvarsökningen en löftesrik möjlighet till vidgat samförstånd. Om nämligen känslan utav otrygghet vid ett alltför nedskuret försvarsväsen ensam är mätare för den gräns, till vilken regeringen kan visa sig villig att sträcka sig, ja, då är jag övertygad om — och det ha vi redan hört i herr Lindmans anförande i morse — att denna otrygghet, den kännes mycket starkare och djupare hos herr Lindman och det högerparti, som står bakom honom, än den kännes hos t. ex. herrar Rosén och

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Hamrin, vilkas förslag från i fjol, låt vara i förbättrad upplaga, nu har blivit försvarsproposition och vilkas oro sålunda har blivit stillad.

På förslagets detaljer, även de mest viktiga sådana, vill jag inte ingå, utan blir det ju tillfälle för våra representanter i utskottet — jag är glad, att vi ha fått in ett par stycken — att ange de liberala synpunkterna här. Men jag vill då säga, rent allmänt taget, att om man vill komma till en »vänsterlösning» och går ut ifrån, att regeringen därför sökt taga hänsyn till de andra vänsterpartiernas idéer, så ha de frisinnade åtminstone fått bronsmedalj för sina, men vi ha då knappast fått mer än ett par hedersnämmanden, det ena i fråga om reservfördelningar och det andra i fråga om flottans ersättningsbyggnader. Jag är kanske orättvis. Vi hava också fått vårt förslag lagt till grund i fråga om flottans organisation. Men för att återkomma till de särskilda önskemål, som vi haft, så får jag säga, att, därest antydman om ett par reservfördelningar avser att vara ett ben för oss, man kan anmärka, att det saknar varje tillstymmelse till muskulatur. Skall man kunna gå den vägen med fyra arméfördelningar och två reserver, får man nog försöka få en närmare utformning på reservfördelningssystemet, även om det skulle kosta mera pengar och även om herr försvarsministern skulle nödgas något lyfta på den slöja, som enligt hans mening med ett visst fog höljer den militära hemlighet, som ligger uti mobiliseringsplanen. Jag tror inte, att den behöver lyftas så högt, den där slöjan, att det skulle innebära några farligheter.

Ja, sedan hava vi frågan om flottans ersättningsbyggnad, och därvidlag måste vi förbehålla oss att i varje fall yrka på en mera bindande förbindelse, ett effektivt anslag och ett tidigare påbörjande utav ersättningsbyggnandet. I fråga om arméns kadrer kan man säga, och det anmärkes redan nu, att den vidtagna förtunningen synes vara väl stark, när man jämför den med det ursprungliga frisinnade förslaget. Men, som sagt var, jag skall inte gå in på några detaljer, utan jag slutar, herr talman, med att uttrycka den förhoppningen, att den mycket omtalade vänsterlösningen må komma till stånd — men så, att den verkligen kan samla den alldeles övervägande delen av vårt folk.

Skillnaden emellan höger och vänster går i denna fråga inte mellan vissa kronor och ören eller mellan mer eller mindre vidlyftiga militära anstalter. Redan Adolf Hedin gjorde i ett av sina berömda brev detta förhållande klart. De nyliberala, sade han — det måtte ha funnits sådana redan på den tiden — de nyliberala, till skillnad från de gammalliberala, de veta, att blott den vilja till självständighet och neutralitet blir respekterad, som är rustad att bjuda aktning. Men samtidigt angav han det vara det dåvarande fremstegspartiets mening, att uppoffringarna för landets försvar inte få gå utanför den gräns, »då en ytterligare utsträckning däri skulle verka skadlig för den nationella välmågans utveckling», och han tillägger vid ett senare tillfälle »nödiga reformkravs fyllande». De orden hava sin tillämpning ännu i denna dag.

Ett kriterium på en rätt vänsterlösning är också det, att den nya försvarsorganisationen ifrån huvudet till fotabjället fylles utav den demokratiska anda, den känsla utav personlig likvärdighet och rättslig likställighet, varförutan en lojal och sina plikter hängiven verksamhet i våra dagar inte kan tänkas. Häråt kunna lagar och författningar inte göra mycket, men en rätt lagd administration, en väl inriktad uppfostran av vårt befäl, som gör befälet till lärare liksom andra lärare och inte till en kast för sig, det fordras. Det är på den vägen, man skall försöka uppnå demokratisering.

Inte minst angeläget är det, att det på detta område göres klart, att freden är det väsentliga, freden är det, varemot man strävar, fredsarbetet det primära och att försvaret blott utgör ett ännu nödvändigt medel att förebygga och motstå krigets vederstyggelse. När det gäller att inställa försvarsproblemet uti dess förhållande till fredsarbetet, tycks det även på allra högsta håll finnas

de mest antikverade föreställningar. Det må vara en förklaring till att det enligt den soldatinstruktion, som gällde åtminstone helt nyligen — jag vet inte, om herr statsrådet tagit bort den, men den regering, jag satt uti, hade inte gjort det, utan jag tror snarare, att den fått en ny upplaga under vår tid, — nämligen 1920 års soldatinstruktion, inplantas hos de värnpliktiga den föreställningen, att freden är ett tillstånd, som tillbringas i njutningar och vällevnad, och där talas det föraktfulla ord om fredens dagar med dess id och ävlan. Mot en dylik verklighetsförfalskning måste all vänsteråskådning göra revolt. Att nedslå den anda, som spekulerar uti nationalism och bereder stämningen för krig, det är inte den minst viktiga utav våra försvarsuppgifter.

Med dessa ord, ber jag, herr talman, att få beledsaga remitterandet av försvarspropositionen till vederbörande utskott.

Hans excellens herr statsministern **Sandler**: Herr talman, mina damer och herrar! Den förste ärade talaren uti denna debatt började med en förklaring, att regeringen hade valt en oriktig utgångspunkt för handläggningen utav detta ärende. Ehuru han inte omtalade för oss sin egen ståndpunkt i frågan, så lät han ju inte kammaren vara i okunnighet därom, att regeringens ståndpunkt var förkastlig. Efter hans mening borde själva problemställningen hava varit sådan, att först skulle man hava konstaterat, vilket behov vi hava utav försvarsanstalter, och sedan skulle man hava övergått till prövningen utav frågan, huru det kan förlikas sig med landets ekonomiska bärkraft. Om man förföre på det sättet, då borde ju också rimligtvis den militära sakkunskap, som tidigare har haft ett så avgörande inflytande uppå dessa ärenden, hava fått det första ordet uti frågan och följaktligen omfattningen utav försvarsanstalterna kommit att bestämmas med en mycket avgörande hänsyn tagen till deras omdöme. Herr Lindman gjorde ju också uti en senare punkt utav sitt anförande en antydan därom, att den nuvarande regeringen behandlade den militära sakkunskapen såsom luft, och man borde väl då motsättningsvis få draga den slutsatsen därav, att efter hans uppfattning borde man taga en helt annan hänsyn till dess ord. Ifrån försvarsministerns sida har det redan här framhållits, att den ställning, som regeringspropositionen i år har intagit till den militära sakkunskapens utsagor, verkligen uti åtskilligt erinrar om den ståndpunkt, som man nödgades intaga uti fjolårets proposition. De erinringar, som då hade gjorts ifrån militärt håll, dem förklarade sig den dåvarande försvarsministern inte kunna taga någon vidare hänsyn till.

Och vilka erinringar var det, som då hade gjorts emot det framlagda regeringsförslaget? Jag har här i min hand generalkommissionens uttalande angående detta fjolårets förslag, och jag tillåter mig att erinra herr Lindman och kammaren därom, att då uttalades det ifrån militärt ledande håll, att det förslaget till försvarsorganisation, det motsvarade inte landets behov av försvarsmedel. Det uttalades vidare, att de föreslagna sex arméfördelningarna motsvarade inte på långt när vårt behov av operativa enheter, och slutligen, att om detta förslag antoges, kunde vårt infanteri inte uppfylla ens de lägst ställda anspråk på krigsduglighet.

Inför dessa utsagor ifrån den militära sakkunskapens sida ställde sig regeringen av i fjol på den ståndpunkten, att man inte kunde ställa problemet såsom herr Lindman nu har begärt, att det skulle uppställas, utan man tog i stället den ståndpunkten, att man måste inom en vald kostnadsram söka att skaffa sig den bästa möjliga militära organisationen. Och det har ju sitt lilla pikanteri att finna, att herr Trygger i fjol fick upptaga till bemötande just den synpunkt, som herr Lindman började sitt anförande i dag med. Uti herr Tryggers yttrande då förklarade han nämligen bl. a., att gentemot den anmärkningen emot den dåvarande regeringens förfarande, att man utgick ifrån

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

en viss kostnadssumma, kunde man ju, så säger herr Trygger, kasta om denna sak. »Man kunde säga, att man skulle inte utgå ifrån att man har så och så mycket pengar för att sedan se, vilket bästa försvar man kan få för det beloppet, utan man bör börja med att undersöka, vilket försvar som erfordras» — på pricken alldeles den synpunkt, som herr Lindman ville, att regeringen skulle hava anlagt i år! — »Sedan man har kommit till en viss kostnadssumma, skall man undersöka, om man kan betala den summan. Jag tror för min del, att den sista metoden är svagare. Enligt den förra vet man ju redan från början, hur mycket man har.»

Och det är också bekant, att under fjolårets försvarsdebatt begagnades det mycket belysande uttrycket, att om man skall bygga ett hus åt sig, är det visserligen riktigt, att arkitekten bör få hava fria händer i vissa hänseenden, men så mycket bör ju byggherrn säga till om, att han bör bestämma om huru mycket huset skall kosta. Jag tror, att det, fränsett denna utav herr Lindman nu representerade ståndpunkt, dock har rätt mycket allmän enighet därom, att nog måste man ändå utgå ifrån en viss kostnadsram och sedan söka inom densamma erhålla de bästa möjliga försvarsanordningarna — alltid naturligen med den jämkning, som själva sunda förnuftet måste förbehålla sig, att om man finner, att en viss mindre ökning utav försvarsanstalterna på ett betydande sätt förhöjer effektiviteten, då får man alltid uti det konkreta fallet bedöma, var man skall draga den gräns för kostnaderna, som ju ändå alltid till sist måste uppdragas.

Regeringen har alltså ställt frågan så: Vi behöva skrida till en avsevärd reduktion utav våra försvarsbördor, och det gäller då att undersöka, huruvidt de utrikespolitiska riskerna äro sådana, att de kunna medgiva ett nedskärande utav dessa militära anstalter till det mått, som var ifrågasatt utav fjolårets försvarsutskott och som då nådde fram till en tillslutning utav majoriteten inom denna kammare.

Regeringen har för sitt vidkommande den meningen, att en sådan minskning utav våra försvarsanstalter borde kunna ske, utan att det innebure något äventyrande utav vårt lands säkerhet. Då man nu i debatten i denna kammare upptager frågan om de utrikespolitiska riskerna, är det ju, såsom kammaren själv kan finna, uti rätt allmänt hållna och svävande ordalag. En talare erinrade därom, att man måste ju taga hänsyn till växlingarna uti de utrikespolitiska konjunkturerna. Om barometern står på ostadigt, så bör man ju även taga det med i räkningen, att det inte nödvändigtvis behöver bliva vackert väder, utan det kan möjligen också bli storm. Ja, men vore det verkligen ett praktiskt och rimligt förfarande, om man, därför att det uti framtiden kan bli storm, utan några sannolika grunder för att den kommer under en nära liggande framtid, vore det verkligen rimligt, om man inrättade sig för detta stormtillstånd och därigenom förhindrade skutan att komma någon vart? Är det inte i stället ett förnuftigt resonemang att säga så, att under den tid, som vi närmast hava att överskåda framför oss, under vilken vi hava rättighet att säga oss, att riskerna äro förminskade, bör man genomföra det förminskande utav försvarsbördorna, som man ju dock allmänt erkänner vara ett önskemål?

Uti en annan och mera konkret form upptogos de utrikespolitiska momenten från herr Lindmans sida. Han framhöll, att hänsynen till Genèveprotokollet borde kräva, att man beredde sig möjlighet att ha särskilda truppenheter för att kunna uppfylla de förpliktelser, som enligt detta protokoll skulle kunna påläggas vårt land. Jag skall icke i detta sammanhang ingå på frågan om den ståndpunkt, som Sverige till sist kan komma att intaga till Genèveprotokollet — därom är det ju för tidigt att nu uttala sig. Men om man nu, såsom herr Lindman förutsatte, från svensk sida biträtt protokollet, skulle detta då innebära detsamma, som att man behövde hålla särskilda s. k. sank-

tionstrupper? Det är den uppfattning, som generalstabschefen i detta fall uttalat, vilken herr Lindman nu upptagit här i kammaren. Jag vill då erinra om att identiskt samma åskådning framlades från generalstabschefens sida vid ett tidigare tillfälle. Det gällde den gången anslutningen till Nationernas förbund. Vid granskningen av förbundspakten kom generalstabschefen till den åsikten, att en särskild militär uppgift utöver den nationella säkerhetens tryggnad skulle uppkomma för Sverige genom medlemskap i Nationernas förbund, och att detta skulle kräva en ökning av hittillsvarande försvarsanordningar. Denna synpunkt upptogs till prövning av den dåvarande regeringen och av riksdagen. Utrikesministern framhöll, att förbundspakten avsåge en begränsning av rustningarna, och att när den ifrågavarande artikeln förutsatte, att varje stat skulle upprätthålla försvarsanstalter till det minimum, som vore förenat med den nationella säkerheten och med genomförandet av internationella förpliktelser förmedelst en samfällid aktion, stode det den enskilda staten fritt att för sin del betrakta det minimum, som den funne sig behöva för sin nationella säkerhet, såsom tillfyllest även för eventuella bidrag till en förbundssanktion. Riksdagen prövade denna synpunkt, då det gällde Sveriges inträde i Nationernas förbund, och uttalade, att riksdagen för sin del fann sig böra ge sin anslutning till nämnda tolkning. Det utsades i riksdagens skrivelse uttryckligen, att det vore uppenbart, att den ifrågavarande artikeln avsåge en begränsning av rustningarna, vadan det tydligen icke kunde komma ifråga någon på själva pakten grundad anmodan att förstärka de militära försvarsanstalterna. Jag har ansett det vara erforderligt att erinra om denna tidigare behandling av alldeles samma synpunkt på grund av den ställning i diskussionen, som uttalandet från generalstabschefen erhållit.

Herr Lindman ville göra gällande, att den försvarsorganisation, som nu föreslås från regeringens sida, skulle, jämfört med andra smärre stater, ingalunda berättiga till det uttalande, som regeringen gjort om densamma uti propositionen, där det säges, att den föreslagna organisationen är stort anlagd även i förhållande till andra med oss jämförbara smärre stater. Då det gäller att bedöma, huruvida vad vi nedlägga på våra försvarsanstalter kan vara rimligt i förhållande till vår bärkraft och till de risker, som förefinnas i världen, måste man ju kunna hämta i varje fall någon vägledning av det mått av försvarsanstalter, som med oss i någon mån jämförliga stater funnit behov utav. Herr Lindman ville nu inför kammaren göra gällande, att uttalandet i propositionen skulle sakna berättigande, och det framlades från hans sida några siffror, som skulle, om jag fattade honom rätt, ge vid handen, att de nu föreslagna försvarsanstalterna egentligen skulle vara mycket ringa i jämförelse med andra smärre länders. Herr Lindman använde därvid metoder, som jag tror icke böra komma till efterföljd. Såsom måttstock använde han nämligen antalet arméfördelningar. Jag vågar hemställa, huruvida det verkligen kan vara rimligt att utan hänsyn till vad arméfördelningarna innehålla mäta de olika ländernas försvarsstyrka efter den siffra, som rörande antalet arméfördelningar står att läsa i Almanach de Gotha. Det blir verkligen inte mycket bättre, ifall man försöker reducera antalet med hänsyn till befolkningens storlek eller ytvidden av det område, som det gäller. Herr Lindman presenterade här inför kammaren en uträkning om, huru stor försvarsapparaten i de olika länderna var per miljon invånare och per tusental kvadratkilometer, ifall jag uppfattade honom rätt. Det gick en susning genom kammaren, då herr Lindman meddelade, huru ringa vår försvarskraft tedde sig, sedan man dividerat med det antal kvadratkilometer, som vårt land innehåller. Är det nu verkligen, herr talman, ett rimligt sätt att mäta omfattningen av ett lands försvarsanstalter, att göra denna division med arealens storlek? Om man skulle förfara på det sättet med exempelvis Ryssland, skulle det giva rent häpnads-

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

väckande resultat, men jag tror, att herr Lindman och jag kunna vara överens om, att vi icke böra inrätta våra försvarsanstalter efter de ytterligt ringa tal, som skulle framgå ur en sådan division. Hela denna metod är gripen ur luften. Det skulle icke vara så värst mycket orimligare, om man ginge ett steg vidare, och med hänsyn till den omständigheten, att vi ju numera ha en krigsföring också i luften, toge och räknade ut försvarsanstalternas storlek även per kubikkilometer. Herr Lindman har ju icke varit i tjänst vid luftflottan, så att det har väl icke funnits någon anledning för honom att göra en sådan uträkning.

Om man vill göra en jämförelse mellan våra försvarsanstalter och andra främmande smärre länders, tror jag för min del, att det rimligaste sättet att gå till väga är att undersöka, huru stora de faktiskt utgående försvarskostnaderna äro i och för sig eller jämförda med folkmängden. Gör man det, så kommer man till det resultat, att det finnes ett av de europeiska mindre länderna, som har en försvarsbörda, vilken är större än den svenska. Det är Holland, som emellertid har ett stort kolonialvälde att dra försorg om. Ett land som Tjeckoslovakien har en försvarskostnad, vilken, om man tar hänsyn både till valutans höjd och folkmängdens storlek, ligger alldeles i nivå med den av regeringen för vårt land föreslagna. Både Belgien och Schweiz komma ett gott stycke under den nivå, som representeras av den nu föreslagna organisationen, och ett gott stycke till därinunder komma sådana länder som Norge och Finland.

Jag vågar därför upprätthålla den åskådning, som har kommit till uttryck uti regeringens proposition på detta område.

Sedan kan man naturligtvis också göra gällande, såsom herr Lindman gjorde, att detta förslag är i förhållande till sin effektivitet för dyrbart. Om man i det avseendet gör en jämförelse mellan den nu föreslagna organisationen och regeringsförslaget från i fjol, så måste man naturligtvis taga hänsyn icke blott till antalet arméfördelningar utan gå ner till antalet kompanier, och man bör icke heller stanna där utan gå vidare och ta hänsyn till om kompanierna äro större eller mindre. Gör man en jämförelse, som på det sättet går ned till att omfatta även kompaniernas storlek, så befinnes det, att den nu föreslagna organisationen representerar $\frac{7}{10}$ utav regeringsförslaget av i fjol; och om man sedan ser till, hur det förhåller sig med kostnadssiffran, så finner man, att där är relationen precis densamma. Kostnadssiffran nu är $\frac{7}{10}$ av vad den beräknades uppgå till i regeringsförslaget i fjol. Då bör därtill läggas, att, om man tar hänsyn till krigsorganisationens beskaffenhet, så ställer sig jämförelsen gynnsammare än de av mig nu meddelade siffrorna utsäga. Vad denna krigsorganisation beträffar, är självfallet, att till utskottets förfogande skola ställas de upplysningar, som icke kunna meddelas här, men som utskottet givetvis bör äga tillgång till för att kunna bedöma detta ärende.

Herr Hamrin ville göra gällande, att det nu framlagda förslaget är ett vittnesbörd därom, att man i fjol inte förfor rimligt, då man icke accepterade det kompromissanbud, som var ifrågasatt ifrån folkfrisinnat håll. Jag tror det vore klokt av herr Hamrin att bordlägga detta omdöme tills prövning skett i utskottet. Jag är för min del övertygad om, att vid en detaljprövning inom utskottet av det nu framlagda förslaget skall det framgå, att det har för den svenska försvarsorganisationens effektivitet vunnits ganska betydligt genom att den kompromissen icke blev av fjolårets riksdag antagen.

Effekten av en försvarsorganisation är icke bara ett mekaniskt-militärt problem, utan där finnas också psykologiska faktorer att ta med i beräkningen. Regeringen har antytt deras tillvaro i slutet av statsministerns anförande till statsrådsprotokollet. Sålunda bör man taga hänsyn till den ökade känsla av trygghet, som skulle följa med ett utbyggande i viss mån av det förslag, som

fjölårets försvarsutskott hade framställt. Det har för regeringen varit en synpunkt av verklig vikt att kunna för riksdagen framlägga ett förslag utav den beskaffenhet, att man kunde vänta, att dess genomförande skulle, såsom det där utsäges, lämna känslan av trygghet orubbad hos ett övervägande flertal av vårt svenska folk. Men det finnes ju en annan psykologisk faktor, som efter regeringens mening är av icke mindre vikt att här taga med. Det är den synpunkten, att nu skall det för första gången försökas en sådan lösning av vår försvarsfråga, att flertalet av vårt svenska folk kan säga sig, att hädanefter bära vi icke en rustning, som blivit oss påtvingad utan som det självt påtagit sig. Jag tror, att den förändringen av vår försvarsfrågas läge är av den betydelse, att regeringen är berättigad att betrakta den såsom en verkligt viktig faktor. Då det nu gäller att taga hänsyn både till den ena och till den andra av de psykologiska faktorerna, så kan det vara skäl att stryka under, att det är en risk i att spänna önskningsarnas båge alltför starkt uti den situation, som nu råder. De, som väl uppskatta betydelsen av att man nu får en lösning av vår försvarsfråga, vilken av flertalet uppbäres såsom en lösning, som de själva ha varit med om att genomföra, de göra också klokt i att överväga, var den kritiska punkten ligger, över vilken man icke kan gå, om man icke vill riskera detta värde vid en svensk försvarslösning.

Jag har för min del efter de uttalanden, som här gjorts under debatten, förhoppningar därom, att utskottets granskning av regeringsförslaget skall visa, att det utgör en god grund att bygga på, och jag är övertygad därom, att på regeringsförslagets grund kan riksdagen fatta sitt beslut med fullt ansvar för vår framtid.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande propositioner till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 6.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 68, angående anordnande av oljeeldning å jagarna Wrangel och Wachtmeister.

Vidare överlämnade herr statsrådet *Linders* Kungl. Maj:ts propositioner: nr 65, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond; och nr 66, angående garanti för ett obligationslån, avsett att upptagas av Torne och Muonio gränsälvars flottningsförening.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av herr *Carlström*, nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande; och

herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, med förslag till värnpliktslag.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Onsdagen den 4 mars e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51. (Forts.) Herr talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande samt, nr 51, med förslag till värnpliktslag, nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Holmström**, i Gävle, som yttrade: Herr talman! Det har under dagens debatt sagts, att det som här diskuteras, har varit föremål för diskussion vid så många tillfällen förut under de närmast gångna åren, och så är det också. Jag skall därför för min del icke besvara med något längre anförande.

Jag skall taga fasta på en *nyhet* i den kungl. propositionen. Men dessförinnan skall jag i alla fall, herr talman, bedja, att i avvaktan på att några fler av kammarens ärade ledamöter skola hinna hit efter middagsrasten, få till att börja med fästa mig vid något, som förekommit under debatten.

Herr Löfgren i Stockholm sade med anledning av herr Engbergs anförande vid remissdebatten, att han icke ville vidkännas målsmanskapet beträffande herr Engbergs därvid uttalade mening, att »vi måste skrida till en uppgörelse med det verk, som skapades år 1914». Herr Löfgren sade, att så lumpna motiv som hämndkänsla icke funnes hos det parti, vars talan han förde. Jag undrade då, om det var herr Löfgrens mening, att det var hämndkänsla, som låg bakom herr Engbergs uttalande i remissdebatten.

Detta var icke första gången man uttalat sig på samma sätt som herr Engberg. I försvarsutskottets utlåtande av i fjol, för vilket ju socialdemokraterna stodo, framhålles, att det måste göras en nedskärning av den försvarsorganisation som tillskapades 1914. Där går således samma tanke igen. Och försvarsrevisionens majoritet, de frisinnaade jämte bondeförbundaren herr Nilsson i Vibberbo, som ju nu också är frisinnaad, anförde i sitt betänkande såsom slutsats, att vi kunna på grund av det förbättrade militärpolitiska läget göra väsentliga inskränkningar i den organisation som beslöts år 1914. Efter denna slutsats föreslå de frisinnaade i försvarsrevisionen en nedskärning av en stor del regementen. Efter samma slutsats föreslog försvarsutskottet föregående år en nedskärning av en stor del av våra regementen. Men vad var det, som skapades 1914? Då uppsattes icke ett enda nytt regemente. Det skedde en utvidgning av befälskadrerna på regementena, det sattes upp en bataljon på vardera av fästningsinfanteriregementena, infanteriregementena fingo ett kulsprutekompani o. s. v. Men den stora ramen, de gamla regementena, skapades icke 1914. De äro hundratals år gamla. Om nu slutsatsen hos försvarsrevisionen är riktig — vilket jag nu icke skall befatta mig med — så är det en logisk kullerbytta de göra, då de gå att rucka på den gamla försvarsorganisationen. Det där visar, att det icke är riktig överensstämmelse mellan slut-

sats och handling. Och att det måste ligga något annat inunder än det rent sakliga. Men jag skall icke gå så långt som herr Löfgren och tro att det är hämndkänsla. Men konstigt ser det dock ut.

Nu skall jag också be att få fästa mig vid ett uttalande av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i hans anförande på förmiddagen. Herr statsrådet ville där visa, att hans förslag upptager *allmän* värnplikt, fastän det är så, att endast en del av de vapenföra värnpliktiga skola vapenövas, och den andra delen skall tjänstgöra under fredstid för handräckning och dylikt. Men *allmän* värnplikt är det, menade herr statsrådet, ty vid mobilisering är det meningen att »ersättningsreserven», som den gruppen av de vapenföra värnpliktiga, som icke vapenövas, kallas, skall vapenövas. Och sedan skall den som ersättningsreserv föras fram till fronten. Ja, det där låter mycket vackert. Men herr statsrådet glömde alldeles att tala om, vilka som skola vapenöva den där ersättningsreserven. Varifrån man skall få befäl till denna maktpåliggande uppgift: utbildningen av ersättningsreserven? Kungl. Maj:ts försvarsorganisation upptager ju en befälskader, som är beräknad *endast* för fredstjänstens behov. Och när truppförbanden skola svälla ut till krigsstyrka, så måste det sålunda bli ganska knappt med befäl, även då man tager med reservbefälet. Det finnes, såvitt jag kan se och såvitt personer, som äro mera inne i detta än jag, kunna se, ingen möjlighet att få befäl, som skall utbilda denna ersättningsreserv och sedan föra den i striden. Det är lätt, men också mycket beklämmande att tänka sig, hur den ersättningsreserven skall se ut, när den, illa utbildad och med dåligt befäl, föres fram mot fronten. Och det är också lätt och lika beklämmande, att tänka sig med vilka känslor vårt svenska folk skall se den ersättningsreserven tåga mot fronten.

Herr Löfgren i Stockholm, som under förmiddagen varit i färd med att dela ut medaljer och hedersomnämningen, hade sinne just för detta, tyckte jag mig märka. Han kallade den reserv, som kommer att utgöras av den på övergångsstat överförda delen av våra officerare och underofficerare, för ett »ben», men utan kropp. Ja, den reserven kan man ju icke räkna med enligt Kungl. Maj:ts proposition. Den ligger helt vid sidan av denna. Det är en sak, som man får på köpet, under en viss tid framåt.

Ja, det vore att hoppas att herr Löfgren i Stockholm, som sade sig föra talan för ett parti, som han själv visserligen förklarade icke vara något att tala om, men som han på samma gång också sade var det avgörande i försvarsfrågan, skall få sitt parti att göra det här benet till en stark och muskulös kropp. Kan han göra det, så vill jag för min del vara med om en bronsmedalj åt herr Löfgren. Kan han så få sitt parti att ägna uppmärksamhet också åt den stora kroppen, den aktiva befälskadern, och även av den skapa en starkare kropp, än Kungl. Maj:ts förslag innebär, ja, då bör herr Löfgren ha guldmedalj — minst.

Min skildring nyss om ersättningsreservens tåg mot fronten är en typisk illustration till vådorna av den våldsamma nedskärning av befälskadern, som nu föreslås av Kungl. Maj:t.

Jag sade, när jag började, att jag skulle fästa mig vid en nyhet i den kungl. propositionen. Och den nyheten består däri, att Kungl. Maj:t föreslår ett helt års förlängning av officersutbildningen. Och därom vore naturligtvis ingenting att säga, om man nämligen finge en motsvarande stor vinst för själva utbildningen genom en sådan förlängning. Men det är enligt mitt förmenande icke fallet. Förslaget har tillkommit på grund av ett uttalande ifrån personalrepresentanterna för underofficers- och furirförbunden. De föreslå att mellan officersaspirantens underofficersskola och hans inträde vid krigsskolan skall ligga en längre tid, då han såsom furir tjänstgör vid regementet. De motivera

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

detta förslag på följande sätt: Det är önskligt, att det under ett års trupptjänst kan beredas tillfälle till en jämförande prövning mellan å ena sidan officersaspiranten och å andra sidan underofficeren eller underbefälet, som ämnar söka inträde vid kungl. krigsskolan. Och för detta ändamål föreslå de, som nämnt, att utöver den tid, av fyra månader, som officersaspiranten enligt nuvarande ordning gör trupptjänst vid regementet, han under ytterligare ett år skall göra sådan tjänst. Jag tycker för min del, att detta är alldeles onödigt. Ty, som jag nämnde, gör officersaspiranten redan enligt nuvarande ordning fyra månaders tjänst som underbefäl vid regementet. Under dessa fyra månader kan ju den ifrågasatta jämförande prövningen ske. Det måste vara alldeles tillfyllest för en befälhavare, att på fyra månader kunna bedöma, huruvida utav två eller kanske tre personer, som tjänstgöra vid sidan av varandra, den ene eller den andre är den bästa. Jag förbiser härvidlag ingalunda en omständighet, och det är den, att underofficeren (eller underbefälet, som ännu icke hunnit bli underofficer), då det gäller en jämförelse med en officersaspirant, har en fördel i den längre trupptjänst, som han såsom underofficer och underbefäl har bakom sig, och att den fördelen skulle bli mindre, om den jämförande tjänstgöringen skulle ske under ett helt år till. Ty under det året skulle naturligtvis officersaspiranten förskaffa sig en större trupptjänstrutin, som skulle göra, att den fördel, som underofficeren tidigare haft, icke skulle bli så stor vid det slutliga avgörandet. Men jag kan i alla fall icke vara med om saken. Ty det är — jag säger det rent ut — att kasta bort ett helt dyrbart år för en man, som arbetar på sin utbildning för ett levnadskall. Det är att märka, att under ett år ligger enligt Kungl. Maj:ts förslag den egentliga truppen, d. v. s. de värnpliktiga, inne endast *sju* månader. Och fem månader utav detta år skulle sålunda för officersaspiranten vara helt bortkastade för det syfte, som man motiverat åtgärden med, nämligen trupptjänstgöring.

Nu har Kungl. Maj:t tagit upp denna förändring. Kungl. Maj:t har gjort det med den reservation, som ligger däri, att Kungl. Maj:t säger, att intill dess erfarenhet har vunnits om lämpligheten av denna åtgärd, så bör den endast försöksvis tills vidare komma till användning. Men Kungl. Maj:t föreslår denna åtgärd med en helt annan motivering än den, som enligt vad jag nyss relaterat, varit bestämmande för personalrepresentanterna. Och jag finner det, efter vad jag nu här anfört, också helt naturligt, att Kungl. Maj:t icke kunnat taga upp förslaget med den motiveringen. Kungl. Maj:t har en annan motivering och säger, att beträffande trupptjänsten är det önskvärt att officersaspiranten under en betydligt längre tid, än vad nu är fallet, på ett mera djupgående sätt kommer i kontakt med truppen och därigenom lär sig mera förstå truppens behov och önskemål. Ja, i det syftet vill jag helt och hållet instämma med Kungl. Maj:t. Det är ett synnerligen behjärtansvärt syfte. Men jag vill nå det målet på ett radikalare sätt, än vad Kungl. Maj:t vill göra.

Det är *nu* på det sättet, att, när den, som skall bli officer, avlagt sin studentexamen, så går han direkt, tillsammans med andra studenter, till ett särskilt förband, där han utbildas. Och först efter ett år kommer han till sitt regemente som underbefäl. Det är då först som han kommer i kontakt med den värnpliktiga truppen.

Det var under ett fåtal år, för ett tjugotal år sedan, en annan anordning. Då fick officersaspiranten direkt ifrån sin studentexamen gå till sitt regemente. Där sattes han in på ett vanligt beväringsskompani, fick där gå sin rekrytskola tillsammans med de värnpliktiga och likaledes göra sin första repetitionsövning. Jag var själv lycklig nog att få min officersutbildning under den tiden, och jag är övertygad om att det var synnerligen lämpligt. Denna ordning varade, som sagt, endast ett fåtal år. Det skedde nämligen sedan en ändring, som motiverades därmed, att man genom att samla officersaspiranterna, skulle kunna bedriva en

mera forcerad utbildning av dessa, än när de gingo tillsammans med de värnplikliga. Jag tycker det var skada att den förändringen skedde.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle officersaspiranterna få tillfälle till denna mera djupgående kontakt med truppen och förståelse för dess önskemål och krav, då han kommer som furir till regementet. Ja, men då är han redan *bejäl*. Och det blir av helt naturliga skäl icke den där verkligt djupgående kontakten med truppen. Men enligt mitt recept, enligt vilket officersaspiranten går direkt från sin studentexamen till sitt regemente och får bo tillsammans med de värnplikliga, bära sin ränsel med dem och strapatsera med dem, då kommer han i en intim kontakt med truppen, och då är han mest tillgänglig för dess intryck.

Jag tror sålunda, att det syfte som Kungl. Maj:t vill nå, nås radikalare och på ett mycket enklare sätt genom att gå den väg som jag förordat, ty då behöver officersutbildningen icke förlängas med ett helt år. Det är sålunda min förhoppning, att försvarsutskottet skall taga upp denna min synpunkt — jag skall själv, om ingen annan gör det, motionera i saken.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Härpå anförde:

Herr Lindberg: Herr talman! Det är icke min mening att onödigtvis förlänga denna för sakfrågan skäligen ofruktbara debatt genom att här vid detta tillfälle utveckla alla de synpunkter, som jag med min kända syn på försvarsproblemet skulle kunna hava att anföra, då försvarsfrågan är på tal. Jag har emellertid begärt ordet för att framhålla, att man på vänsterhåll ute i landet och särskilt inom betydande arbetarkretsar anser, att det föreliggande regeringsförslaget i militärfrågan icke svarar mot vad man hoppats och önskat där ute. Man hade nämligen väntat en långt kraftigare beskärning av militärorganisationen och av kostnaderna för densamma, än vad Kungl. Maj:ts förslag innebär. Det har sagts av någon, att detta förslag utgör en gård åt den politiska nödvändigheten. Man får ju tolka detta så, att förslaget uppgjorts under tvånget att tillgodose de borgerliga vänsterpartierna, och jag förmodar, att dessa partiens representanter här i riksdagen slutligen också skola visa sig nöjda med detta förslag. Detta torde emellertid näppeligen vara förhållandet med stora delar av de väljare, som stå bakom den borgerliga vänsterns riksdagsrepresentanter. Det är känt, att inom denna väljarkår sympatierna varit mycket stora för det socialdemokratiska förslaget från förra året såsom representerande för dessa väljare ett maximum i militärfrågan, och det är min mening, att detta socialdemokratiska förslag från fjolåret även i år skulle kunnat samla flertalet för sig åtminstone i andra kammaren. Genom att tillmötesgå de mest militärvänliga elementen inom det frisinna folkpartiet har regeringen befriat de frisinna från en annars självklar inre uppgörelse, vilken varit önskvärd, då därmed skulle ha erhållits klarhet om, vilken riktning inom detta parti, den militärvänliga eller den pacifistiskt betonade, som har övertaget. En sådan klarhet skulle varit av värde icke bara för den nu föreliggande situationen utan framförallt med hänsyn till den politiska utvecklingen i vårt land i en nära framtid. Med min allmänna syn på försvarsproblemet är det naturligt, att jag på det livligaste beklagar, att regeringens förslag fått den form, som framgår av den framlagda propositionen. Detta beklagande gäller icke bara kostnadssumman och icke heller bara organisationsplanen utan även motiveringen. I den tid, vari vi leva, bör det vara vänstern angeläget att här liksom fallet är i vårt södra grannland Danmark lägga all vikt vid att föra fram de mycket starka skäl, som tala för en avveckling av vårt militärväsen. Regeringen har uraktlåtit detta, förmodligen även detta en eftergift för anspråken från den borgerliga vänstern. I likhet med föregående år komma jag och mina meningsfränder att i

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

år väcka en motion, där avvärningssynpunkterna komma att bli framförda. Jag vet, att riksdagen i år likaväl som förra året kommer att avvisa denna motion, men det är nödvändigt, att det blir klargjort inför landet, att icke alla riksdagens medlemmar på vänsterhåll äro nöjda med den lösning av försvarsfrågan, av vilken vi se de väsentliga konturerna i det föreliggande regeringsförslaget.

Jag har vid detta tillfälle, herr talman, endast velat avgiva denna korta deklARATION.

Herr Strindlund: Herr talman! Det finnes i den kungl. propositionen sex ord, som beröra min egen hembygd så intimt, att jag i anledning av dessa sex ord djärvts begära ordet vid detta tillfälle. De sex orden säga icke mer än: »Slutligen föreslås Västernorrlands regemente till indragning.» Detta kom givetvis som en stor överraskning för oss däruppe, därför att tillförne har aldrig någonsin ifrågasatts, att detta regemente skulle indragas. Egentligen skulle man väl knappast behöva orda mycket om den saken, utan man kunde nästan nöja sig med att efterlysa motiveringen till denna — förlåt uttrycket — sinnesförändring, som på högsta ort kommit till synes. Jag skulle kunna nöja mig med att bara visa på den karta, som jag med herr talmannens tillåtelse fått uppsatt i denna sal. En blick på kartan visar, att, sedan Västernorrlands regemente indragits och sedan man dessutom — som avsett är — tagit Umeåtrupperna till gränsvärdet, blir det närapå två tredjedelar av Sverige, som skola försvaras av, strängt taget, ett enda regemente. Ungefär vid Östersund ha vi nämligen mitten av Sverige, räknat i längdriktningen. Enligt förslaget få vi i norra Sverige endast tre infanteriregementen kvar. Det är då icke underligt, att de där sex orden, som jag nyss citerade, kommit att väcka en viss förstämning även i den s. k. »röda Ådalen», och detta så mycket mer, som dessa ord äro synnerligen överraskande. Förut har, som jag för en stund sedan nämnde, aldrig ifrågasatts, att det regementet skulle indragas, utan man har tvärtom av flera skäl ansett, att det borde bibehållas. Så var förhållandet med försvarsrevisionen, då den i sin allmänna motivering anförde följande, som jag nu skall bedja att få erinra om: »Vid övervägande av, vilka truppförband, som böra indragas, bör hänsyn tagas till en mångfald olika omständigheter. Sålunda måste först och främst beaktas förläggningssorternas större eller mindre lämplighet ur mobiliseringssynpunkt. I detta hänseende gäller det sålunda att tillse, att de olika truppförbanden erhålla en sådan förläggning, att deras mobilisering kan försiggå med erforderlig snabbhet och säkerhet. Önskvärt är alltså, att de värnpliktiga samt utskrivna hästar och fordon hava möjligast korta väg till vederbörliga förläggningssorter samt att dessa äga goda kommunikationer. Likaledes böra förläggningssorterna vara i möjligaste mån tryggade för företaget från fiendens sida. Härvid är att märka, att på grund av flygväsendets starka utveckling ett undandraget läge numera icke innebär fullt samma säkerhet som förut. Givet är dock, att ett oskyddat läge vid kust innebär ojämförligt mycket större risk i förevarande hänseende än en förläggning inne i landet. Med hänsyn härtill bör om möjligt truppförband icke förläggas till oskyddade orter vid kusten. Kan detta av det ena eller andra skälet icke undvikas, bör det dock ordnas så, att förläggningssorten icke tillika är truppförbandets mobiliseringsort. I samband med bedömandet av förläggningssorterna ur mobiliseringssynpunkt bör hänsyn jämväl tagas till deras belägenhet dels ur synpunkten av att erhålla — särskilt under tiden närmast före och efter mobiliseringen — skydd för landgränser och kuster, viktigare kommunikationsleder m. m. ävensom nödiga besättningar å fästningar, dels ock ur synpunkten av att erhålla en lämplig indelning i arméfördelningsområden samt att efter mobiliseringens avslutande

snabbt kunna förena och i olika riktningar transportera de i arméfördelningarna ingående truppförbanden.»

· Litet längre ned i samma allmänna motivering fortsätter försvarsrevisionen: »Vidare bör beaktas de värnpliktigas intresse av att få fullgöra sin värnplikt så nära hemorten som möjligt. Ur denna synpunkt är det alltså, likasom i mobiliseringsavseende, en fördel, om truppförbanden äro någorlunda jämnt fördelade över landet efter befolkningstätheten. En annan omständighet, till vilken behörig hänsyn jämväl bör tagas, äro de lokala intressen, som äro förknippade med vederbörande truppförbands förläggning. Som bekant hava nämligen åtskilliga städer gjort avsevärda ekonomiska uppoffringar för att få regementen eller kårer till sig förlagda, och därest nu i sådana fall vederbörande truppförband indrages, skulle detta, särskilt för ett mindre samhälle, kunna medföra vittgående konsekvenser.»

Ungefär samma synpunkter ha också av reservanterna inom försvarsrevisionen, nämligen herrar Johan Nilsson, Wigforss, Larsson och Engberg anförts. De yttra bland annat: »Den ledande principen vid den föreslagna anordningen har varit att såvitt möjligt lämna de nordliga truppförbanden orubbade, varigenom en allmän förskjutning av förläggningarna mot norr och öster blivt den naturliga följden.»

Ej heller det särskilda utskottets vid föregående riksdag majoritet hade någon som helst tanke på att Västernorrlands regemente skulle indragas, utan yttrade utskottet, bland annat, följande: »Den ledande principen har därvid varit att ordna förläggningarna så, att dels de befintliga kasernetablissemanten på lämpligaste sätt bliva utnyttjade och dels de värnpliktiga icke behöva fullgöra sin fredstjänstgöring onödigt långt borta från hemorten.» Utskottet har tänkt sig följande förläggningssorter för regementena, nämligen Kristianstad, Växjö, Eksjö, Linköping, Skövde, Vänersborg, Stockholm, Örebro, Strängnäs, Falun Gävle, Sollefteå, Umeå och Boden. Ungefär samma princip har — måhända från annan synpunkt — uttalats jämväl av generalstabschefen i en bilaga, som åtföljde fjolårets särskilda utskotts utlåtande. Generalstabschefen påpekar nämligen bland annat en sak, som jag tycker intimt sammanhänger med frågan om Västernorrlands regementes förläggning, då han säger: »Av stor betydelse bliva dessutom förbindelserna med utlandet, varigenom införsel av livsmedel m. m. kan möjliggöras.»

I förhoppning att tiden det tillåter, skall jag försöka våga mig på att granska de av mig nyss framförda synpunkterna, den ena efter den andra.

Den första av försvarsrevisionen som beaktansvärd framhållna synpunkten var, att truppförbanden borde erhålla en sådan förläggning, att deras mobilisering skulle kunna försiggå med erforderlig snabbhet och säkerhet. Jag är icke alldeles övertygad att detta blir förhållandet, därest Östersund blir den enda förläggningssorten i hela inre delen av Norrland. Ur sistnämnda synpunkt förefaller det som om Sollefteå borde tillerkännas berättigande som förläggningssplats, i all synnerhet, då man betänker, att avståndet från Östersund till Sollefteå är ungefär 20 mil, medan avståndet från Sollefteå till Umeå är cirka 30 mil.

Vidare har gjorts gällande, att förläggningssorterna i möjligaste mån borde vara tryggade för företaget från fiendens sida. På sin tid omedelbart före avgörandet av frågan om regementets förläggning fördes, kan man på sätt och vis säga, mellan Härnösand och Sollefteå en strid om, var Västernorrlands regemente borde förläggas. Därvid fick emellertid Sollefteå övertaget och varför? Jo, därför att Sollefteå ansågs ligga så pass långt inne i landet, att det hade en tryggad ställning, medan däremot Härnösand befanns ligga så nära kusten, att dess läge var alltför exponerat. Denna synpunkt har också av försvarsrevisionen understrukits, då den yttrat: »Med hänsyn härtill böra om möjligt truppförband icke förläggas till oskyddade orter vid kusten.»

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

En annan av försvarsrevisionen framhållen synpunkt var, att förläggningen borde så ordnas, att en lämplig indelning i arméfördelningsområden om möjligt kunde erhållas. Härvidlag är att märka, att, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, det nordligaste arméfördelningsområdet kommer att sträcka sig från gränsen mot Finland ända ned till Uppsala, i det att arméfördelningen skulle omfatta även det till Uppsala förlagda infanteriregementet.

Då man betänker, vilka väldiga avstånd, som finnas i de nordliga delarna av vårt land, kan man icke heller säga, att det av försvarsrevisionen framhållna önskemålet, att beväringen om möjligt skulle få fullgöra sin värnplikt i hemorten, i den allra minsta mån blivit tillgodosett. Man frågar sig verkligen, när man på kartan ser, hur tätt förläggningarna ligga i södra Sverige, om icke norra Sverige blivit i viss mån orättvist behandlat.

Slutligen skall jag bedja att få erinra om, hurusom försvarsrevisionen framhållit, att en indragning av truppförband särskilt för mindre samhällen kunde medföra vittgående konsekvenser. I intet fall torde denna synpunkt vara så värd att beakta, som då det gäller Sollefteå. Denna stad är typen för ett samhälle, som har ett regementes förläggning att tacka för sin tillväxt. Under det att år 1905 i Sollefteå voro mantalsskrivna 1,394 personer har, sedan regementet förlagts dit och därigenom en bl. a. livligare byggnadsverksamhet kommit till stånd, folkmängden redan år 1914 ökats till 2,473 invånare för att år 1925 nå upp till 2,817. Dessa siffror visa, vilket kolossalt uppsving regementets förläggning till Sollefteå medfört för staden, men de visa också, att staden icke uppnått en sådan storlek, att den kan tåla vid ett regementes indragning. I all synnerhet som samhället i fråga icke ringa grad är beroende av regementet för sina inkomster. Av all beskattningsbar inkomst i staden belöper sig nämligen på regementet 16.1 %.

Men det är icke nog med det. Man måste erinra sig, att det alltid ansetts, att befolkningen i Norrland och icke minst jordbrukarna behöva för sin existens ett visst stöd. Det finnes i Norrland något som kanske saknar motstycke annorstädes, och som man kallar stödskog. Denna är avsedd att vara en hjälp åt jordbrukarna däruppe, vilka leva under rätt så ogynnsamma förhållanden i jämförelse med vad fallet är i södra Sverige. Till följd av I. 28 förläggning i Sollefteå har den omkringliggande lantbefolkningens avsättningsmöjligheter i hög grad ökats och regementet har därigenom på sätt och vis blivit ett stöd jämväl för traktens jordbruk. Klart är, att om detta regemente indrages, skulle det hårt drabba icke blott staden Sollefteå utan även och till ganska stor del den lantbefolkning, som bor i närheten.

Jag vill också erinra om en annan sak. Just i denna Ådal, där Västernorrlands regemente är förlagt, ha vi en av Sveriges förnämsta industriorter. Det är härifrån vi få hälften av Norrlands produktion av trävaror, av pappersmassa och förädlade trävaror. I Västernorrlands län bor också ungefär fjärdedelen av Norrlands befolkning. Det är ur den synpunkten ganska svårt att förstå, varför speciellt detta regemente, som är så betydelsefullt för orten, har föreslagits till indragning. Förut har man ju ansett, att trakten vore särskilt betydelsefull ur strategisk synpunkt, och den har på mångahanda sätt uppmärksamats just från den synpunkten. Den har ansetts vara så pass betydelsefull på grund av sitt läge vid inloppet till den flod inom Sverige, som har den längsta segelleden, att staten nere vid Härnösand anlagt ett försvarsverk, Hemsö fästning, och uppfört kasernbyggnader i staden. Men staten har icke nöjt sig härmed. Vid Gustavsvik har sålunda uppförts en torrdocka, vid Kläpp en koldepå, och jämförelsevis nyligen ha kasernerna i Sollefteå byggts. På senaste tiden har därjämte anlagts ett av Norrlands största lasarett, garnisonssjukhuset vid I. 28. När platsen tillförne ansetts så betydelsefull, så blir man överraskad av att finna, att man nu utan vidare ändrat uppfattning.

I skydd av den om jag så får säga gynnade ställning, som denna plats har haft, har däruppe i de norrländska vidderna, vid dessa stora floder och invid foten av de norrländska fjällen uppstått ett litet samhälle, Sollefteå, ett samhälle som på sätt och vis, det kan man icke komma ifrån, blivit ett litet kulturcentrum. Jag vill bara erinra om att man nu senast från stadsfullmäktiges sida sökt få till stånd ett gymnasium; det blir ju det enda vi ha i inre Norrland. Jag skulle tro, ja, jag tager nästan för givet, att om stadens utveckling försvåras, vilket naturligtvis blir fallet genom regementets indragning, så måste även denna tanke skrinläggas.

Jag måste följaktligen be att få efterlysa de skäl, som ha åstadkommit denna sinnesändring, och jag måste samtidigt erkänna, att därest det rykte, som har försports, nämligen att saken skulle bestämts ur synpunkten av officerarnas bekvämlighet, skulle vara sant, så kan åtminstone jag för min del icke godkänna den synpunkten.

Jag vill därjämte erinra om en annan sak. Häruppe i dessa väldiga skogsbygder har befolkningen känt en viss trygghet, till följd av att man haft ett regemente i sin närhet, och man har kommit till den uppfattningen, att detta regemente haft en viss uppgift att fylla även i fredstid. Jag behöver endast erinra om att vi däruppe understundom blivit utsatta för väldiga skogseldar, om vilka man i södra Sverige knappast kan göra sig en föreställning. Vi ha varit vana att lita till detta regemente såsom en skyddsvakt och en garanti för en snabb utryckning av völdisciplinerade trupper, om behov härav skulle uppkomma. Det kan givetvis icke på statistisk väg visas, hur mycket detta regemente räddat åt Norrland genom sitt ingripande vid skogseldar, men de tillfällen då det ryckt ut, äro sannerligen icke få. Jag undrar om det är någon, som tillnärmelsevis kan säga var den stora skogsbranden vid Selsjön år 1911 skulle stannat, om vi icke haft Västernorrlands regemente att tillgå. Denna skogseld var ju av den omfattningen, att detta regemente icke ensamt räckte till, utan vi fingo taga till hölsingarna också, men hade inte Västernorrlands regemente funnits, frågar man sig, var branden, i betraktande av det väder, som rådde vid tillfället, egentligen skulle hava slutat. Man vet heller icke, huru stora värden, som blivit räddade åt Norrland och faktiskt åt Sverige i dess helhet, genom att detta regemente funnits och varit förlagt så, att det snabbt kunnat utrycka och i tid slå tillbaka hotande skogseldar. Det är givet, att om detta regemente indrages, så kommer hela landsbygdens befolkning att fråga sig, om icke åtgärder måste vidtagas för att skapa en beredskapsställning mot dessa skogseldar, som äro så fruktade av oss däruppe i Norrland.

Jag nämnde förut, att det hade vuxit upp ett kulturcentrum däruppe i Sollefteå, d. v. s. i Ådalen, denna Ådal, om vilken Pelle Molin säger, att »vår Herre skapade den då han på samma gång log och vredgades». Men om han nu också var i olika sinnesstämning, då han skapade Ådalen, så är det väl ändå fråga, om den traditionen bör nedärvas till statsmakterna också. Så tycks i alla fall vara förhållandet, ty sedan denna Ådal blivit gynnad av statsmakterna och utvecklingen påskyndats genom bidrag av staten, så ser det nu ut, som om statsmakterna i Sverige kommit i en helt annan sinnesstämning och beslutat sig för att sätta ett märke efter sig, präglad av deras misshumör.

Jag hoppas emellertid, att saken skall kunna rättas till ännu, och jag vädjar till dem, som komma att få med denna fråga att göra, att uppmärksamma, vilken betydelse detta Västernorrlands regemente har för den ort, där det är förlagt, samt om möjligt se till, att icke genom ett beslut i enlighet med propositionen ännu en orättvisa lägges till dem, som förut begåtts mot Norrland. Då jag på förmiddagen blev upplyst om att särskilt herr Lövgren i Stockholm skulle ha så mycket att säga till om i dessa frågor, riktar jag min vädjan speciellt till honom.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Ports.)

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag tänker icke nu giva vissa repliker, som kunde vara motiverade på grund av en del föregående anföranden, utan sparar den polemiken till senare. Vad som gjorde att jag nu tog till orda, var den mycket känsliga predikan för ett visst regementes förläggning till en viss ort, som här hölls av herr Strindlund. Jag tror det kan vara skäl i att behandla förläggningsfrågan för sig själv.

Det förslag, som här föreligger, företer vissa olikheter i jämförelse med det förslag, som framlades av utskottet i fjol, men dessa avvikelser motiveras närmast av den utökning av regementena, som ägt rum enligt det nya förslaget. Dessutom har det skett ett par omflyttningar. Förslaget företer en ännu större olikhet jämfört med den socialdemokratiska motionen vid fjolårets riksdag. När denna motion framlades, anslöt den sig till de principer, som framlagts av de socialdemokratiska reservanterna inom försvarsrevisionen, enligt vilka man av strategiska skäl borde koncentrera förläggningarna så mycket som möjligt åt norr, med undanskjutande av andra synpunkter. Efter de yttranden, som avgåvos av de militära myndigheterna, kom man inom utskottet till den övertygelsen, att de synpunkter, som till övervägande del varit bestämmande för de socialdemokratiska ledamöterna inom försvarsrevisionen, icke hade en sådan betydelse, att andra viktiga synpunkter borde skjutas åt sidan.

När nu det förslag, som föreligger i propositionen, uppgjordes, sökte man förena alla de betydande synpunkter, som böra beaktas vid bestämmandet av truppförbandens förläggningssorter. Den första synpunkten, som varit väglödande, är möjligheten av en snabb mobilisering. Den andra synpunkten är att finna sådana förläggningssorter, som bäst tillfredsställa i utbildningsavseende, vilket bland annat innebär, att de värnpliktiga icke böra utbildas alltför långt ifrån sina hemorter. Den tredje synpunkten, som här beaktats, är den som säger, att de bästa förläggningssplatserna, med hänsyn då även tagen till kaserternas tillstånd, böra bibehållas. Efter dessa synpunkter ha de militära medarbetarna gjort upp en indelning av vårt land, som tager hänsyn till kommunikationer och till befolkningens täthet, och varigenom det möjliggöres att fastställa hur man med den lämpligaste förläggningen skall undgå svårigheter så mycket som möjligt.

Det finnes en annan synpunkt, som icke så mycket har beaktats vid uppgörande av detta förslag, och det är den synpunkt, som omfattar kommunernas ersättningsanspråk. Jag har ansett mig böra knyta till den framställning, som gjorts i fråga om förläggningarna, den reservationen, att sedan riksdagen fattat sitt beslut, bör en slutlig prövning ske med avseende på förläggningssorterna. Därvid bör på alldeles särskilt sätt undersökas de förpliktelser, som följa med olika regementsindragningar, och självfallet böra därvid statens ekonomiska intressen på bästa sätt tillvaratagas, så att i de fall, där statens förpliktelser kunna vara alldeles särskilt stora, man överväger, om detta också bör ha ett särskilt inflytande vid bestämmandet av förläggningssorterna.

Den antydning om ovidkommande synpunkter, som jag hörde i kväll, är visst icke den första som framställts. Nu fick jag höra, att man skulle tagit hänsyn till officerarnas bekvämlighet. Häromdagen läste jag i en högertidning, att politiska skäl skulle varit bestämmande för förläggningen av regementena. Det har vid avgörande av förläggningsfrågorna, så långt detta spörsmål hittills dryftats, icke tagits några andra hänsyn än rent sakliga, och jag anser mig berättigad säga, att i detta förslag sådant det föreligger från de militära medarbetarna, har jag icke vidtagit en enda ändring. Några andra synpunkter än sakliga ha icke fått inverka på bedömandet av denna detalj av försvarsorganisationen.

När det gäller att bestämma det ena regementets indragning och det andras kvarvarande, förstår jag ju så väl de lokala synpunkter, som göra att envar

talar för sitt regemente. Jag kan emellertid nämna, att jag häromdagen fick från Skövde arbetarkommun mottaga ett telegram, där man uttryckte sin missbelåtenhet med innehållet i försvarspropositionen. Där tycker man uppenbarligen icke om att få behålla sina regementen, men där finnas ju också icke mindre än tre regementen, och jag förstår, att på andra orter, där man bara har ett, blir man känslig på den andra sidan.

Vid remiss af
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Det är emellertid uppenbart, att sådana synpunkter kunna icke få bli avgörande vid det slutliga bestämmandet av förläggningssorterna. Vad som därvid bör vara avgörande liksom eljest då det gäller försvarspropositionens innehåll, är rikssynpunkten. De lokala intressena få underordna sig och finna sig i de beslut, som statsmakterna kunna anse vara ur allmän rikssynpunkt nyttiga.

Jag skall i det sammanhanget något beröra herr Hamrins synpunkt, vilken uppenbarligen bottnade i en viss omsorg om smålandsregementena och således kan anses i viss mån förestavad av lokala synpunkter. I hans yttrande framfördes i första hand, att man borde använda ur mobiliseringssynpunkt skyddade förläggningssorter. Det finnes i det förslag, som här framlägges, ett par orter, som ligga rätt nära kusten och där man således kan tänka sig, om man enbart anlägger mobiliseringssynpunkten, att deras förflyttande in i landet skulle vara motiverat. Men då komma de andra synpunkterna till, särskilt de som beröra folkmängdens fördelning över landet, synpunkter, som kunna betyda minst lika mycket som mobiliseringssynpunkten. Ty det har ju visat sig hittills, under nuvarande försvarsorganisation, icke medföra några svårigheter att även för regementen, som äro förlagda vid kusten, ordna med skyddade mobiliseringsplatser. Jag tror således, att icke heller synpunkter sådana som herr Hamrins, antingen de äro kombinerade med lokala intressen eller ej, få vara på något sätt ensamma avgörande, och min förhoppning är, att när utskottet går till prövning av den saken, det kommer att så mycket som möjligt skjuta de lokala synpunkterna åsido och se till, att endast synpunkter, som bygga på riksintresset, bli avgörande vid förläggningssorternas bestämmande, ty ge vi oss in på eftergifter åt de lokala synpunkterna, kunna vi aldrig åstadkomma förläggningar, som äro av sakliga synpunkter motiverade.

Herr Molander: Herr talman! I likhet med den näst föregående ärade talaren, herr Strindlund, är även jag ångermanlänning. Han var mycket ledsen över att Västernorrlands regemente skulle indragas och som ett slags motivering för regementets bibehållande citerade han ett par rader av Pelle Molin, nämligen, »att Ådalen var det land vår Herre skapade då han på samma gång log och vredgades». Jag tycker, att om man skall göra någon tillämpning av dessa ord i det här fallet, kan man kanske säga, att våra herrar i regeringen ingalunda ha vredgats på Ångermanland, när de gått in för att taga bort regementet där. Jag tycker tvärtom, att detta är en hedersbevisning mot Ångermanland och Västernorrlands län, åtminstone ser jag saken så. Jag kan nu icke gå in på hela denna jeremiad, som herr Strindlund anförde som bevis för att just detta regemente borde bli kvar. Varför sade icke herr Strindlund något om de andra regementena? Det är ju så naturligt, att just det egna regementet är det viktigaste i den svenska försvarsorganisationen. I följd, då det kom ut vissa rykten, att det eller det regementet skulle indragas, fick man också se, hur hela den stadens befolkning eller åtminstone de som hade några egna fördelar att av regementet fick vara kvar, genast samlade sig till ett möte, där de patriotiska orgiernas vågor gingo rätt höga. Ty hur skulle det gå för alla dessa små snushandlare, som sålde snus och cigaretter till beväringsen, om de icke fingo ha regementet kvar, o. s. v. i den stilen. Men skola vi bedöma frågan om ett regementes kvarvarande eller ej, så går det väl icke an att lägga

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.

(Forts.)

sådana synpunkter på frågan. — Jag får för min del i egenskap av västernorrlänning uttala min stora tacksamhet till regeringen för att den visat Västernorrlands län den hedersbevisningen att vilja indraga dess regemente.

Herr Lindman — jag vet inte om han nu är närvarande i kammaren, men jag tänkte att han har någon ställföreträdare här — har tidigare å sina och högerns vägnar sökt visa fram vilken förfärlig olycka för landet och folket, som finnes innesluten i regeringens försvarsproposition. Ett godkännande av denna proposition skulle enligt herr Lindmans uppfattning bland annat innebära, att den allmänna värnplikten inte längre skulle existera, att vi skulle få en flotta utan fartyg — en ganska besynnerlig flotta förresten — vidare skulle försvaret helt och hållet nedbrytas och ödeläggas, och det skulle strykas ett streck över månghundraåriga traditioner. Han talade sedan så trovärdigt och övertygande om, hur det på grund av allt detta skulle bli ett slut på trygghetskänslan för vårt lands oberoende. Där hava vi det! Herr Lindman och högern ha alltså förut varit tämligen trygga. Detta är en nyhet åtminstone för mig, ty så långt tillbaka, som jag kan minnas, det är nu gudbevars inte så särdeles långt, har högern alltid i den nationella trygghetens namn oavbrutet krävt ökade och ökade militära bördor. Men i dag säger herr Lindman, att om denna regeringens försvarsproposition bifalles, först då blir det otryggt, och då kommer det att bliva ganska tråkigt att leva i detta land. Då högern sålunda förut genom det försvar, som vi nu ha, känt sig tämligen trygg för vårt lands försvar men ändock lamenterat om otrygghet, måste det väl ligga något bakom det oväsen, som högern även den här gången ställt till. Jag tror, att högern kan vara tämligen lugn. Regeringen har, såvitt jag förstår inte alls med sitt förslag på något sätt avsett att taga något steg framåt mot en avvärning. Försvarsministern har bland annat till statsrådsprotokollet anfört följande: »Såsom statsministern redan framhållit, har utgångspunkten vid uppgörandet av de förslag till nyordning av vårt försvarsväsen, vilket jag nu går att framlägga, varit att åstadkomma en av vårt ekonomiska läge påkallad och med hänsyn till vårt försvarspolitiska läge möjlig väsentlig minskning av rustningarna.» I denna motivering gives det ingenting på hand beträffande avrustning för avrustningens egen skull. Icke ett enda dugg. Det säges endast, att den nedskärning, som här ifrågasättes, svarar mot vårt ekonomiska och försvarspolitiska läge. Nu tror jag för min del, att högern har andra intressen att bevaka i den här saken, än vad som möjligen kan ligga i dess intresse för och omsorger om det nationella försvaret. Högern representerar och står bakom ett ekonomiskt och socialt system, som står i en bestämd motsättning till de utsugna folkmassornas intressen, behov och krav. Inte bara vårt lands utan även alla länders militära organisationer ha alltid, så gott som alltid åtminstone, begagnats av just denna härskande klass vid dess rov- och rövarepolitik. Det uttrycket är ingalunda för starkt. Därför blir ock denna klass irriterad och förskräckt, när en nedskärning av militärorganisationen på något sätt ifrågasättes. Denna organisation är också en försörjningsinrättning i ganska stor skala. Många av dem, som äro lägrade på samhällets höjder, åtnjuta tämligen lätt av militärväsendet en riklig utkomst. Det är därför icke alls så särdeles märkvärdigt, att överklassen och officersaspiranternas förespråkare i riksdagen känna sig otrygga, när det blir fråga om att officersbeställningarnas antal skall något minskas.

Vid årets remissdebatt tillät jag mig uttala en förhoppning om att det kommande regeringsförslaget i försvarsfrågan inte skulle ur avrustningssynpunkt ställa sig ofördelaktigare än det förslag, som denna kammare antog vid fjolårets riksdag. Men på grund av vad som redan vid tiden för remissdebatten sipprat ut angående innehållet i den väntade försvarspropositionen hyste jag inte någon så särdeles stor förhoppning om detta, och därför tillade jag också,

att om den kommande propositionen skulle visa sig vara en på förhand uppgjord kompromiss mellan de borgerliga vänsterpartierna, skulle knappast någon människa bli förvånad däröver. Jag måste säga, att mina svaga förhoppningar ha grusats, men mina farhågor ha besannats. Det föreliggande förslaget är från min synpunkt, d. v. s. ur avrustnings- och nedrustningssynpunkt ganska mycket sämre än det förslag, som i fjol bifölls av denna kammare. Propositionen har utarbetats med hänsynstagande till de borgerliga vänsterpartiernas krav och intressen. Trots detta är jag för min del inte på något sätt förvånad. Däremot vill det synas, som om högern, herr Strindlund och andra äro förvånade. Jag däremot är, som sagt, icke alls förvånad, ty jag anser, att detta sista ökade bud från socialdemokraternas sida på militarismens altare är en tämligen logisk fortsättning på socialdemokraternas tidigare ställning till militärväsendet. Ja, från allra första början voro ju förhållandena något annorlunda, men det dröjde icke så särdeles länge, förrän det socialdemokratiska partiet, åtminstone enligt min åsikt, började giva alltför mycket på hand åt militarismen. Om någon skulle finna, att denna min mening är något naiv eller felaktig, vill jag trösta mig med, att ett flertal av de nuvarande statsråden tidigare också hava hyst denna uppfattning. Det heter på något ställe i den heliga skrift, att fädernas missgärningar skola bestraffas intill tredje och fjärde led. Jag tror, att detta allt annat än humanitära bud i någon mån kan tillämpas på socialdemokraternas ställning till militarismen och försvarsfrågan. Jag är nämligen allvarligt övertygad om att, därest socialdemokraterna under tidernas lopp hade intagit en mera avrustningsbetonad ställning, än vad de ha gjort, så skulle det nuvarande regeringspartiet ingalunda haft mindre politiskt inflytande för närvarande, än vad det nu har, utan snarare tvärtom. Om så hade skett tror jag också, att det på riksdagens bord i dag hade legat en proposition, som till sina konsekvenser, i vad det gäller personliga bördor och ekonomiska uppoffringar, borde för folket ha ställt sig vida fördelaktigare än det förslag, som vi i dag diskutera. Jag tillåter mig till och med tro, att om redan de socialdemokratiska ledamöterna i försvarsrevisionen med allvar och kraft gått in för ett förslag, som, låt oss säga, gått på 40—50 miljoner kronor, hade vi kanske i dag att diskutera en vänsterlösning på en 70—80 miljoner kronor. Detta kan ju kanske synas fantastiskt, men jag tror inte, att det är så orimligt. Enstaka borgerliga vänstermän gingo ju under fjolårets riksdag långt under det då föreliggande socialdemokratiska förslaget. Men man kan väl rimligtvis icke begära, att de borgerliga vänsterpartierna som sådana skola gå under arbetarpartiets bud. Jag tror också, i likhet med herr Lindberg, som nyss yttrade sig, att åtminstone inte det frisinnade folkpartiet skulle ha vågat sabotera en vänsterlösning i försvarsfrågan, även om den hade legat betydligt lägre, än vad som nu är ifrågasatt. Det tjänar emellertid ingenting till att orda om allt detta. Jag vill i alla fall uttrycka min ledsnad över att regeringen i första hand givit så mycket på hand åt militärväsendet.

Herr statsministerns anförande på förmiddagen gjorde på mig ett ganska nedslående intryck. Han bevisade, att Sverige även efter ett godkännande av det föreliggande förslaget skulle få bära militärbördor så stora, som knappast någon annan småstat i världen. Så ser den mycket utskrikna vänsterlösningen av försvarsfrågan ut. Han gjorde även gällande, att vårt folks flertal, om jag inte missuppfattade honom, alldeles säkert skulle med ganska frejdigt och glatt mod bära dessa bördor i förvisning om, att bördorna inte den här gången hade påtvingats folket, utan att folket hade påtagit sig dem själva. Jag är en ringa representant för en del av de människor, som skola bära dessa bördor. Jag tror nu verkligen inte, att folkets breda lager godvilligt godkänner några som helst militärbördor. Våga herrarna av såväl »höger»- som »vänsterlösning» gå till en allmän folkomröstning om militärväsendets vara eller icke vara här i

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

landet? Våga ni det? Ja, då skola ni kanske få se på ett resultat, som ni icke ha drömt om. Då skola ni få se folkviljan. Då skola ni få se, om folket anser sig vara mera tryggat med eller utan militärväsende. Det var någon uti korridoren, som viskade till mig: där inne i kammaren uppför man en enda stor fars. Det börjar nästan likna skoj alltsammans. Jag skall be att få instämma i det yttrandet.

Herr statsministern har också till protokollet anfört bland annat följande att »något direkt hot mot Sveriges oberoende och territoriella integritet kan för närvarande icke skönjas. Vårt jämförelsevis skyddade geografiska läge, vår befolknings enhetliga sammansättning och våra stabiliserade förhållanden till främmande stater medföra, att vi icke ha anledning uppbygga vårt försvar med tanke på ett angrepp mot landet i erövringssyfte.» Vi ha sålunda icke ens enligt statsministerns egna ord någon anledning att uppbygga något försvar med tanke på att vårt land bör skyddas mot någon angripare, som skulle komma för att erövra oss, ty någon sådan skulle då inte enligt hans uppfattning finnas. Men ändå skall denna vänsterlösning ställa Sverige bland de högst betungade stater i hela världen i fråga om militärväsendet. För övrigt ha vi inte sett denna vänsterlösning ännu. Atskilliga toner i herr Löfgrens i Stockholm anförande, tycker jag, bådade något om, att den s. k. vänsterlösningen till syvende och sidst kanske blir något annorlunda, än vad regeringen här har tänkt sig, och då menar jag, att det kanske hade varit åtskilligt bättre, om man hade gått fram med det förslag, som denna kammare antog i fjol.

Såvitt jag kan förstå, är arbetarnas gamla krav på avrustning »icke en man, icke ett öre till militarismen» lika aktuellt och befogat nu, som någonsin förut. Det parti, som jag representerar, står fortfarande kvar på denna ståndpunkt. Jag kan dock säga, att vi inte ställa oss alldeles främmande mot försvaret av ett socialistiskt samhällsskick och en socialistisk stat, men en sådan förutsättning förefinnes ej för närvarande, trots det, att vi ha en socialdemokratisk regering. Jag är beredd på, att socialdemokraterna komma att säga, att eftersom ni vilja deltaga i det försvaret, vilja ni väl också gå in för att försvara de förutsättningar, som leda till ett socialistiskt samhällsskick. Den saken kan jag emellertid svara på senare, om så skulle påfordras.

Jag måste i alla fall säga, att den ställning, som vi avrustningsvänner komma att intaga och måste intaga kanske blir densamma, som svenska folkets. Herr statsministern sade, att folket kommer att godvilligt åtaga sig dessa bördor. Jag säger, att det icke gör det. Jag måste kanske rösta för detta förslag, därför att det är det minst omöjliga, men det är sannerligen inte godvilligt, som jag gör det, utan »härtill är jag nödd och tvungen». Vi äro nödda och tvungna att rösta för något, som vi alldeles icke vilja rösta för, och det svenska folket är också nött och tvunget att bära de bördor, som påläggas detsamma genom den s. k. vänsterlösningen. Däremot tycker jag, att man i Danmark gått fram efter tämligen klara linjer. Det borde kunna drivas samma politik här. När skola vi komma så långt här i Sverige?

Till sist skall jag be att få säga några ord om vissa saker i propositionen eller rättare sagt saker, som fattas i densamma. I propositionen föreslås vissa åtgärder, som skola verka i demokratisk anda, bland annat skall det ju hädanefter bliva möjligt för underofficerare att befordras till officerare o. s. v. Det är alltså en viss demokrati. Men man har inte tagit upp några av de demokratiska krav, som tidigare framförts beträffande de värnpliktiga. Det är inte alldeles opåkallat att fordra, att krigslagarna avskaffas åtminstone i fredstid, och att de ersättas med ett civilrättsligt förfarande. Manskaper borde väl också i likhet med övriga medborgare äga medborgerliga rättigheter såsom exempelvis i fråga om yttrandefrihet, församlingsfrihet, föreningsfrihet, demonstrationsfrihet och sådant. Den nuvarande försvarsministern utgav ju på

sin tid en order om förstamajledighet för de värnpliktiga, men de fingo ändå ingen demonstrationsfrihet utan höllos som fångar i kasernerna, och allra minst fingo de deltaga och demonstrera för sina åsikter såsom övriga medborgare.

Jag anser också bland annat, på grund av vad som förekommit både i år och i fjol, att det inte heller vore obefogat att knappa av på lönerna till de högst betalade officerarna och i stället giva de värnpliktiga någon högre ersättning. Här har så många gånger talats om de militära sakkunniga. Vad är det för några herrar? Jag undrar, om det inte är de, som äro högst betalade, och som ingen bryr sig om vad de säga. Varken den förutvarande regeringen eller den nuvarande ha brytt sig om vad de militära sakkunniga säga. Låt oss då avskaffa den militära sakkunskapen eller också giva de sakkunniga den avlöning, som motsvarar deras sakkunskap, d. v. s. ingen. På detta sätt skulle de värnpliktiga kunna få något mer än 50 öre om dagen.

Ja, herr talman, jag skall sluta med att uttala en förhoppning om att de fattigas intressen icke alldeles skola förbises vid utskottsbehandlingen av denna fråga.

Herr Wikström: Herr talman! Sedan nu en lång rad av representanter för partierna och för regeringen uppträtt och talat var och en för sin olika grad och art av militarism, må det kanske vara tillåtet för en vilde att sticka emellan med litet oförfalskad antimilitaristisk förkunnelse.

Jag kommer inte alls att ingå på några utläggningar om flottan, arméfördelningar eller överhuvud taget på några detaljer i den föreliggande propositionen. Det är min uppfattning att både den försvarsorganisation, som är inefattad i den kongl. propositionen, lika väl som den försvarsorganisation som vi redan äga, äro lika antikverade, lika meningslösa och lika odugliga för sitt ändamål, den ena som den andra. Dessa detaljer intressera mig icke det ringaste. Det enda som intresserar i detta avseende är slutsumman.

Detta mitt omdöme gäller naturligtvis endast i den mån som vårt militärväsende är avsett att tjäna rent *militära* ändamål, däremot icke i den mån det är avsett att utgöra en förstärkning av en tilläventyrs för svag polismakt. Ty det har jag fullt klart för mig, att vårt demokratiska samhälle och för övrigt varje rättsstat måste vara utrustat med sådana maktmedel, att det har möjlighet att skydda sig mot bolsjevistiska, fascistiska eller andra -istiska kuppakare och maktsträvar, som eventuellt skulle försöka påtvinga oss det ena eller andra slaget av diktatur. Är vårt polisväsende således för svagt att fylla den uppgiften, må det förstärkas. Men det bör då så organiseras, att det är klart, att det är endast ett *polisväsende*, alltså en institution, som står i *rättens tjänst* och är underordnad rätten, till skillnad från militärväsendet, som är avsett att sättas i rättens ställe.

I högerförkunnelsen — det har den siste talaren också påmint om — utgår man ifrån, och det har tonat igenom debatten i dag också, att försvarsväsendets första, främsta och viktigaste uppgift är att skydda vårt land, skydda vår frihet, vår självständighet för anfall utifrån. Jag bekänner öppet, att jag aldrig någonsin har ett ögonblick kunnat förmå mig tro på förefintligheten av denna fara, och jag tror på den nu mindre än någonsin. Jag anser det fullständigt uteslutet att det skulle finnas någon stat, någon regering eller ens någon enskild statsman, som har en tanke på att angripa Sverige i syfte att *erövr*a oss, beröva oss vår urgamla frihet och självständighet. Jag tror för övrigt, att det finns icke en klok människa i detta land, som på allvar tror på detta. Denna fiktion, denna dogm upprätthålles därför, att man behöver den; bakom det hela ligger i själva verket helt andra, dunkla syften och drömmier. Ett försök att beröva oss vår frihet, en erövring av vårt land, med dess geografiska läge, dess uråldriga självständighet, dess höga kultur, dess säll-

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51. (Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

synt väl nationellt konsoliderade befolkning, en erövring av en sådan stat, säger jag, skulle väl ändå trots allt vara någonting hittills i världshistorien fullständigt enastående, även om man tager i betraktande den våldets och brutalitetens politik, som härskat allt hitintills på det internationella området.

Ja, men vi behöva ha militärväsendet mot Ryssland, mot bolsjevismen framför allt! Jag ber att få erinra om att i den mån det nuvarande Ryssland är imperialistiskt och hyser imperialistiska strävanden, gå dessa i alla händelser via den s. k. världsrevolutionen, d. v. s. bolsjevisering. Såvitt jag förstår, måste det vara så, att om vårt folk är oemottagligt för den bolsjevistiska våldslärans smitta, så kommer ett bolsjevistiskt Ryssland att stå fullständigt maktlöst även gentemot ett militärt avväpnat Sverige. Är vårt folk eller den ojämförligt övervägande delen av vårt folk sådant, att det icke vill kännas vid denna ekonomiska samhällslära, så är det omöjligt att tvinga på detsamma den läran. Är det å andra sidan så, att vi bli bolsjeviserade, att denna uppfattning skulle spridas i sådan utsträckning, att det blir fråga om att en bolsjevistisk revolution kan bli aktuell, ja, då vill jag peka på det förhållandet, att militärväsendet, trupperna i allmänhet, icke bruka utgöra något värn mot epidemiska sjukdomar, vare sig fysiska eller andliga. Och när den situationen kommer att inträffa, då är det högeligen sannolikt, att just dessa trupper, som skulle utgöra skyddet, befinnas vara först och mest infekterade. Var det icke med hjälp av trupper bolsjevikrevolutionen genomfördes i Ryssland? Sker överhuvud taget någon revolution utan med truppernas hjälp? Under en sådan situation blir då hela vår militärorganisation uppenbarligen icke ett skydd utan en direkt fara, och jag kan således inte finna för min del, att det ur den synpunkten är motiverat på något sätt att i fortsättningen upprätthålla ett militärväsen i vårt land.

Regeringen räknar ju ej, tycks det, heller med någon direkt fara för ett anfall i erövringssyfte mot vårt land. Såvitt man kan läsa ut skulle försvaret avse att skydda oss för den händelse det skulle uppstå krig mellan andra makter och vi skulle komma att få sitta emellan på det ena eller andra sättet. Jag skall inte närmare fördjupa mig i de olika eventualiteter man i så fall kan tänka sig, men nog förefaller det mig, att själva tillvaron av en militärorganisation även i detta fall utgör i själva verket en betydligt större fara för oss, ger större möjligheter för oss att med eller mot vår vilja bli indragna i ett krig, som pågår runt omkring oss, än om vi stå helt och hållet utan en sådan organisation. Det värsta som kan hända under en sådan eventualitet föreställer jag mig skulle vara, för den händelse vi vore obehäpnade, att man lade embargo på någon hamn eller kanske något landområde, någon flottbas eller någonting sådant. Vi hade väl då ingen annan utväg än att protestera och hålla på vår rätt. Hjälpte icke detta, finge vi väl göra, som vi gjorde under världskriget, då faktiskt vår rätt kränktes på mångahanda sätt, nämligen protestera och för övrigt knyta händerna i byxfickorna. Sedan striden var slut finge vi antagligen igen vad man hade tagit ifrån oss och, högst sannolikt, även ekonomisk ersättning. Det är ingalunda säkert, att det ginge så pass lyckligt, ifall vi hade ett militärväsen, som vi i en dylik situation äro skyldiga och pliktiga att använda och med vilket vi, om vi inte utmanade den ena parten, skulle utmana den andra.

Därmed må det nu vara hur som helst. Jag anser att överhuvud taget utvecklingen gått därhän, att under alla förhållanden ett militärväsen av den art, vi nu äro på färd att skaffa oss, är, som jag redan sagt, ändamålslost, föråldrat och kan aldrig komma att fylla den uppgift, det skulle vara avsett att fylla. Jag läste helt nyligen i en tidskrift om den utomordentliga utveckling, som försiggått bara efter världskrigets slut på exempelvis gastillverkningsområdet, hur man lyckats framställa gaser av sådan giftighet, att allt

levande liv på ett vitt område skulle utrotas där en bomb innehållande denna gas släpptes ner. Även i fråga om sprängämnen påstås det föreliggande uppfinningar av nya sådana med hittills ej skådad explosiv kraft. Det förefaller mig alldeles uppenbart, att om bara hälften av detta är sant — och vad som inte är sant i dag blir det säkerligen i morgon eller i en nära framtid — så måste det medföra en fullständig revolutionering av hela det hittillsvarande krigförings sättet. På flygväsendets område pågår ju utvecklingen med oerhörd intensitet. Jag läste helt nyligen, att man trodde sig ha kommit därhän, att man nu kan tämligen riskfritt flyga på två kilometers höjd och med en oerhörd hastighet på grund av luftens tunnhet på denna höjd. Det är väl också tämligen klart, att elektriciteten i framtiden kommer att spela en utomordentlig roll i förstörelsens tjänst. I vår tid, när man sitter uppe i Haparanda och lyssnar på musik i London, Budapest, Wien o. s. v., jag tror inte att i denna tid, om ännu ett krig skulle komma att utbryta, man kommer att nöja sig med dessa gamla ålderdomliga former med gevär, kulsprutor, haubitser och allt detta. Jag tror tvärtom, att om det skulle bli ett sådant intresse för en stormakt — någon annan stat kan icke komma i fråga i detta avseende — att betvinga oss, så skulle man inte skicka hit några arméfördelningar för att delvis bli nedskjutna av våra trupper. Jag tror icke heller, att angripnaren riskerar sina femtiomiljoners dreadnoughter för att skickas till boten av våra undervattensbåtar o. s. v. Sannolikt kommer det då att gå till på det sättet, att vi få över oss en flygeskader på några hundra maskiner, som spränga i luften en fästning här och en strategiskt viktig punkt där och sedan skickar den en hälsning: Foga ni er inte efter vår vilja, så gäller det nästa gång huvudstaden, och där skall inte, sedan vi gjort en ny raid, finnas levande liv kvar! — Vad ha vi i en sådan situation att sätta upp mot sådana resurser? Vad kunna vi då åstadkomma med hela hundramiljonersförsvaret? Vad skola vi använda dessa arméfördelningar till? De komma att duga till platt intet.

Mig förefaller det, att om de ärade representanter, som i dag invalts i försvarsutskottet, vågade se verkligheten och sanningen i vitögat sådan den är, se vårt läge sådant det är och förhållandena sådana de äro, de ovillkorligen skulle nödgas att komma till den slutsatsen, att det är fullständigt meningslöst för en stat av Sveriges storlek och Sveriges klass att försöka med de medel, man nu ämnar gå frän för, skydda vår självständighet, om den verkligen skulle komma i fara. Jag tror för det första, att man måste komma till den slutsatsen, att om ett världskrig änyo släppes löst, så betyder det i själva verket Europas undergång, men att den undergången kommer att ske på annat sätt och med effektivare medel än dem, med vilka världskriget utkämpades. Man skulle nödgas draga den slutsatsen, att vårt enda skydd, det enda som finns kvar, är helt enkelt vår rätt, vår självklara rätt att existera som fritt och självständigt rike. Något annat värn finns det i själva verket inte. Det enda förnuftiga vi kunna göra under dessa förhållanden är att spara de hundra miljoner kronorna, att *avrusta*. Den slutsatsen kommer man emellertid icke att draga. Traditionens makt är oerhörd stark. Gamla ideal och invanda tankar och föreställningar äro svåra att offra. Det visar sig, att det finns oerhörd mycket folk, som absolut inte kan förmås att offra dessa föreställningar, det må vara hur solklart som helst, att ett fullföljande av dessa ideals riktlinjer leder direkt i fördärvet. Man *kan* icke lösgöra sig från det gamla och koppla in på det nya, som tiden kräver. »Militärväsendet ha vi ju haft i alla tider!» Inför tanken att vi skulle helt radikalt slopa allt detta, uppstår det ett vacuum i hjärnorna. Man kan helt enkelt icke förmå sig att taga konsekvenserna av att låta det sunda förnuftet och den föreliggande verkligheten tala. Och resultatet av denna rädsla är, att dessa 24 i försvarsutskottet

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

invalda, säkerligen var för sig mycket intelligenta män, stanna vid att sluta ögonen till för verkligheten, för att i stället sätta sig vid ett stort bord och där sitta vecka ut och vecka in och diskutera med gravlikt allvar dessa smådetaljer, kanoner, haubitser, kulsprutor m. m., suggererande sig själva och andra att tro, att det är verkligen något betydelsefullt som de uträtta, någonting som har verklig betydelse för vår fortsatta frihet och självständighet. Det är en de stora barnens lek, som har bara det felet, att den kostar svenska folket något över hundra miljoner kronor årligen.

Jag hade med hänsyn till tiden tänkt gå förbi en punkt, som jag annars gärna skulle velat vidröra, en punkt som kanske framför andra gjort mig till en alldeles avgjord och bestämd antimilitarist; men den omständigheten att redan en kyrkans representant här uppträtt och med mycket stort patos ställt sin auktoritet bakom de längre och längst gående yrkandena i militärfrågan, föranleder mig att upptaga kammarens tid en liten stund med att utveckla även den sidan av saken. Jag anser nämligen, att hundra miljoner kronor är ändå inte det värsta, som följer med militarismen. Det är åtskilligt som är värre, men det kan icke mätas i penningar. Jag skulle ha lust att fråga exempelvis kyrkoherde Pehrsson, som här uppträtt i denna fråga, om jag möjligen har misstagit mig, när jag har den bestämda uppfattningen sedan gammalt, att vad som är särskilt utmärkande för den kristna religionen, den således som kyrkoherde Pehrsson företräder, vad som egentligen skiljer den från andra religioner och vad som tillika är den bärande hörnstenen i hela vår västerländska, på kristen moral grundade kultur, det är *aktningen och respekten för människan* som människa, respekten för människoliv och för människovärde. På denna idé äro, såvitt jag förstår, hela vårt rättsväsen, vår moral och hela vår kultur ytterst grundade. Militarismen med allt vad därtill hör står emellertid till hela sitt väsen i skarpaste motsats till detta kristendomens och den därpå grundade kulturens sedliga ideal. Kristendomen sätter människokärleken, solidariteten, humaniteten som högsta sedliga värde. Militarismen predikar *förakt* för människoliv och människovärde, sätter nationalegennyttan, nationalintresset såsom varje folks och varje stats högsta sedliga ideal. Det finns intet tvivel att den militära institutionen med allt vad därtill hör är djupt kulturfientlig och kristendomsfientlig. Mig förefaller det därtill som det skulle vara den naturligaste sak i världen, att man i kampen mot allt vad militärsystem och militärväsen heter skulle ha i första rummet åtminstone prästerna, predikanterna och alla dem, som man skulle kunna kalla för positivt kristna, på sin sida. Till dem räknar jag mig icke, men det är ändå min djupaste övertygelse, att vårt folks välgång och lycka beror ytterst på i vad mån känslan för plikt, för solidaritet, för rätt, hela den moral, som också är kristendomens moral, blir hela folkets egendom, blir så inpräglad hos individerna, att det blir ett med deras väsen och vägledningen för deras liv och handlingssätt. Ett av de främsta hindren för vårt folks verkliga tillägnande av denna moral består enligt min mening just i militärväsendets tillvaro som en av samhället erkänd legal institution.

Jag kan antagligen lättast uttrycka vad jag åsyftar och menar med detta genom exemplifiering. Jag börjar då med våra skolor, där ju de grundläggande moralbuden från första början skola inpräglas i det mottagliga barnsinnets. Där får pilten höra, kanske för första gången: »Du skall icke stjäla» — som ju är ett av de grundläggande rättsbuden i vår moral. Det utvecklas och inpräntas av läraren med utgångspunkt i bibelordet, och det är väl antagligt, att pilten någorlunda förstår det. Men det dröjer inte länge, förrän han får andra lärdomar. Han kommer t. ex. in i historien. Där får han lära sig, att våra förfäder ha tillägnat sig andras landområden, andras egendom, andras dyrbarheter av skilda slag. Men det heter då inte längre rofferi och

stöld och sådant. Det heter erövring, och det är någonting fint och fosterländskt och stortat. Av andra folk roffade dyrbarheter kallas inte tjuvgods, det heter troféer och visas med stolthet såsom bevis på vad förfäderna utträttat. Det intryck, som måste stanna kvar hos pilten, blir, att Gud visserligen har befallt ärlighet, men att det tydligen är ett bud med förbehåll, som inte gäller under alla förhållanden. Själva ärlighetsbegreppet är därmed redan utsuddat, avtrubbat. Du skall inte tala illa om din nästa, får han också lära såsom ett annat sedebud. Ja, visserligen, men får han inte lära det i skolan, så kommer han att få lära det i livet, att om vi få någonting otalt med våra grannar, såsom vi hade med Norge 1905 och som vi anses ha med Ryssland i våra dagar, så är det en fosterländsk plikt att tala så illa om denna sin nästa som möjligt. Du skall inte *döda!* Det är kanske det viktigaste av buden. Ja, men samhället självt upprätthåller en institution, som enkom är till för att lära folk döda, och de som visa sig som de största mästarerna i den konsten, bli hjältar och idoler och framställas som föregångsmän. Sålunda, på den ena punkten efter den andra kommer detta nationalistiska lärosystem och suddar ut, ställer på huvudet alla eljest klara moralbud. Är det underligt då, om det inte blir mycket som stannar kvar? Jag sade, att respekten för människan, för människoliv och människovärde är grundvalen för hela vår kultur innerst inne. Men innan samhället släpper den unge mannen att gå ut i livet och göra sin medborgerliga gärning, så tvingar det honom in i en skola, som alla måste obligatoriskt genomgå. Vad skola de lära sig där? Jo, under några månaders tid skola de gå där och lära sig marschera, hälsa på befälet o. s. v. men det viktigaste av allt: lära sig skjuta, lära sig sikta, i regel på målade *människofigurer*. De få marschera upp kompanivis eller i andra truppformationer och bombardera varandra med lösa skott. Och först när de suggererats upp till den känslan, att de ligga och önska, att det vore med skarpa skott de finge skjuta mot fienden på andra sidan, då först äro de riktigt goda soldater. Vad samhället består dem som slutlig vägkost i livet är några månaders kurs, där de metodiskt, systematiskt, skola inlära *förakt för människoliv och människovärde!* Jag skulle vilja fråga kyrkoherde Pehrsson: är detta egentligen en skola, som är värdig ett *kristet* samhälle?

Det brukar sägas, att för en militär avrustning kräves först en moralisk avrustning bland folken. Jag tror, att detta är att vända förhållandena bakfram. För att komma fram till en moralisk avrustning, måste vi göra den militära avrustningen först. Ty så länge denna institution upprätthålles är det omöjligt att nå den moraliska avrustning, som kräves för freden i världen.

Jag nämnde något om bolsjevismen. Den spelar en så oerhörd roll som motiv för hela denna försvarshistoria, att det kanske är skäl att nämna något om den en gång till. Jag vill för det första avvärja varje misstanke, att jag skulle sympatisera med den bolsjevistiska arten av militarism. Deras ekonomiska lära förefaller mig rätt vidunderlig, men det må i alla händelser vara deras rätt att predika och propagera den, om de tro på den. Bolsjevismens våldspredikan däremot tycker jag är en mycket ruskig lära. »Arbetare- och bondemilitarismen» innebär ju i själva verket, att man vill ha endast en omorganisation av militärväsendet, som först och främst skulle ge bolsjevikerna själva ledningen över detsamma. Och detta i det öppet angivna syftet att användas till att förtrycka, terrorisera och i värsta fall skjuta ned och utrota var och en, som har den oerhörda fräckheten att hysa en annan uppfattning än de själva om hur samhället bör vara organiserat. Jag tyckte mig förstå, att herr Molander numera har avsvurit denna ruskiga lära, och det gläder mig i så fall. I alla händelser är denna art av militarism om möjligt ännu mera brutal, rå och

Fid remiss av
propo-
sitionerna
nr. 50 och 51.
(Forts.)

följaktligen också förråande än den gamla militarismen, som dock under tider-
nas lopp blivit så pass civiliserad, att den åtminstone försöker dölja sin inne-
boende råhet i vackra och omskrivande talesätt. Men i själva verket har det
predikats såsom en nationell lära — faktiskt har detta gjorts och görs ännu,
även om man försöker dölja det — att det nationella intresset är det *högsta*,
att när det gäller nationens intressen, då har man rätt till massmördande av
människor, då blir det rätt som eljest är orätt. Vad är det som den bolsjevisti-
ska läran innehåller i detta avseende? Jo, den säger, att när det gäller *klassens*
intressen, då har man rätt till massmord på människor. Man förnekar national-
kriget och rätten till krig i *nationens* intresse, men man flyttar över det och
säger, att det är *klassens* intresse, som är det högsta värdet, i vars tjänst man
har rätt att avskaffa all moral och sätta våldet i högsätet. Är det egentligen
moraliskt sett så stor skillnad på den ena sortens våldslära och på den andra?
Men de, som predika den gamla militarismens våldslära, inte anses de mo-
raliskt mindervärdiga, de sitta tvärtom främst i den fosterländska synagogan
och anse sig åtminstone själva höra till de allra yppersta av fosterlandsvänner.
Jag anser för min del, att den bolsjevistiska våldsläran är en äkta telning på
militarismens träd. Vill man skydda vårt folk för sådana giftiga växter, så
skall man dra försorg om att först och främst hugga ned själva moderträdet.
Dessförinnan har man egentligen ingen rätt att slå ned på och förfasa sig över
den bolsjevistiska våldsförkunnelsen. Enligt min mening är hela militärväsen-
det en moralisk giftkälla, som varje folk, som vill hålla sig moraliskt sunt och
friskt bör draga försorg om att fortast möjligt dränera och torrlägga. Det är
den viktigaste uppgiften av alla.

Jag vågar inte taga så lång tid i anspråk, som jag gärna skulle önska, men
jag skall dock, innan jag slutar, säga några ord för att värja mig mot de be-
skyllningar, som vi avrustningsvänner och avrustningskrävare i rikt mått få
över oss. Vi beskyllas för bristande patriotism, för kortsynthet, trångsynthet
och dumhet samt framför allt för bristande ansvarskänsla. Jag vill säga, för
min del, att om med patriotism menas känslan för det varma hjärtat och den var-
ma viljan för vårt lands och folks lycka och välgång, så är jag övertygad om,
att jag och säkerligen de allra flesta, som i dessa saker tänka lika med mig,
representera en åtskilliga grader varmare patriotism än vad den nationalistiska
fosterländskhetens deklamatorer i regel göra. Beträffande kortsyntheten o. s. v.
så har jag nu min tro om på vilken sida den är tillfinnandes. Det är emellertid
omdömessaker, som man inte diskuterar, och jag skall heller inte göra det.
Men ansvarskänslan ber jag att få säga några ord om. Det är väl ändå ett
faktum, som det inte går att förneka, att ett fortsättande på den väg, vi hittills
vandrat, på det militära systemets väg med kapprustningar och allt vad därtill
hör, leder käpprätt till Europas undergång. Det finns ingen annan möjlighet.
Här har funnits behjärtade män, en Wilson, och den nyss avlidne socialisthöv-
dingen var ju också en av dem, som försökt röja nya vägar, där man tyckte,
att det såg ut att finnas en tillstymmelse till framkomlig stig. Men en stor
massa folk fortsätta ändå, trots vetskapen om att detta måste leda till fördär-
vet, att bara hetsa på som förut. Vi *måste* fortsätta, vi *skola* fortsätta på
samma väg, vi *vilja* inte veta av något nytt! Och för vägröjningsarbetet, för
sökandet efter nya vägar står man inte bara likgiltig och negativ, utan man
beflitar sig att på allt sätt lägga stenar i vägen för och hindra detsamma. Det
är förvisso groteskt, att just dessa människor förebrå oss bristande *ansvars-
känsla*. Enligt mitt sätt att se representera de själva en förfärande, en nästan
ofattlig grad av brist på ansvarskänsla.

Därmed vill jag lämna detta. Jag skall sluta med att säga några ord dels
till de ledamöter som skola sitta i försvarsutskottet, dels också i någon mån till
hans excellens statsministern. Hans excellens statsministern hade i slutet av sitt

anförande en deklARATION, som ungefär innehöll, att i och med att vi fingo denna vänsterlösning av försvarsfrågan, så hade man hela den överväldigande delen av folket, som stod bakom och bar upp denna lösning. Jag säger liksom herr Molander: lita inte på det, ers excellens! Jag tror inte, att det ligger till på det sättet. Om jag här representerar så gott som ensam, såvitt jag förstår, *officiellt* den rena avrustningsviljan, så är det därför, att jag frigjort mig från alla skyldigheter till partiståndpunkter och därför kan säga vad jag vill och vad jag tror, utan några hinder. Om den meningsriktning, jag företräder, blivit gjord i det allra närmaste dödstum vid de gångna valen, så beror det på partiledareauktoriteten och den partiteknik, som till största delen är proportionalismens verk. Men det beror *inte* på, att det inte finns massor av avrustningsvänner i landet. Jag tror inte, att jag säger för mycket, om jag säger, att åtminstone nittio procent av regeringens eget parti i själva verket inte står på regeringens utan på min ståndpunkt i denna fråga. Och jag understryker vad herr Molander sade, att det också finns breda lager även inom den borgerliga vänstern, som hysa samma uppfattning som jag i denna fråga. Solidariteten inom det socialdemokratiska liksom inom det frisinnade partiet har räckt till för en sådan uppslutning kring partiledningarna, att det satt regeringen i stånd att taga ledningen för försvarsfrågans avgörande. Men går man vidare och kräver, att de skola stå solidariska också med det verk som nu blir resultatet, då kräver man för mycket. Jag tror, att det vore mycket nyttigt, om de, som nu gå in i försvarsutskottet, ville hålla kvar i sitt medvetande, att här finns en mycket, mycket stor del av svenska folket, som inte vill ha något militärväsen alls och som, så fort de få möjlighet att förverkliga sin vilja, kommer att göra sig av med det.

För min del slutar jag med att uttala den förhoppningen, att det inte skall dröja alltför länge, innan vi bli starka nog att riva sönder och samman, förinta, det redan i födseln dödsmärkta verk, som man nu går att kompromissa ihop inom försvarsutskottet.

Herr Petersson i Broaryd: Herr talman! Då det tillkommer mig att nu intaga denna plats efter den talare, som uppträtt här närmast förut, och vars hela anförande jag noga avlyssnat, så vill jag säga, att jag under detta hans anförande vid flera tillfällen tänkt, att det blir en ganska otacksam uppgift för mig att nu träda upp med en helt och hållet annan åsikt än den som han här förfäktat. Han har dock icke genom allt sitt vackra tal kunnat övertyga mig, ehuru det väl varit önskvärt, att man kunnat komma i samma avundsvärdt goda ställning som han är, då han kan se allting så ljust och vackert.

Jag skulle vilja föra in diskussionen litet mera i samma riktning som den hade i dag på förmiddagen. Hans excellens statsministern har uttryckligen i statsrådsprotokollet, som är bifogat här föreliggande proposition, uttalat som sin och väl även hela regeringens mening, att förhållandena äro sådana, att vi här i Sverige kunna bli invecklade i krig med främmande makter. Ja, han går ännu ett steg längre, då han säger, att den arméorganisation, vi nu gå att skapa, måste vara sådan, att den utgör ett värn för vår självständighet. I detta senare vill jag utläsa ett erkännande av, att ett direkt anfall från någon främmande stat mot vårt land ej kan anses uteslutet. Men då man senare tager del av själva propositionen med alla dess reduceringar, indragningar och beskärningar mot nuvarande organisation, så frågar man sig verkligen, om ord och handlingar här stå i överensstämmelse med varandra. Jag har för min del ej kunnat förklara denna motsägelse på annat sätt, än såsom beroende på den olika mening, som lägges i själva ordet *försvar*. Läger man den mening i ordet försvar, att jag till det yttersta vill försvara vår nationella frihet — och personligen är jag av denna åsikt — då läser man den föreliggande propositionen

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

med det allra största vemod. Sveriges stora ytvidd med dess glesa befolkning gör nödigt, att redan i fred skapas fram en organisation så stark, att den i farans stund i sig kan upptaga hela landets värnkraft. Detta är enligt min mening en grundsanning, och tummas på densamma, kunna följderna bli ödesdigra.

Men såväl hans excellens statsministern som ock herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framhålla de krävande ekonomiska offer, som försvaret i sitt nuvarande skick pålägger vårt folk. Ja, detta är sanning, och allt som kan göras, bör ock göras för att lätta denna börda. Och den folkklass, som jag här representerar, kan inte misstänkas för att vilja misshushålla vare sig till försvaret eller något annat. Men man står här inför frågan: antingen det ena eller det andra. Propositionen slingrar sig fram och söker bjuda på en medelväg, men en medelväg sådan, att den avskurit möjligheterna för organisationen att i farans stund bli den ryggrad, intill vilken allt och alla kunna sluta sig, vilka i farans ögonblick vilja våga allt för landets räddning. Då herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet utför sitt konststycke och låter ett infanteriregemente med allt vad därtill hör uppgå i ett annat och sedan de sålunda blivit sammanslagna skär ned till hälften vad de förut voro var för sig, då är detta icke något konststycke, som förvänder synen på själva verkligheten. Herr statsråd! Det, som är borta, är borta, och den väg, som valts för borttagandet, är sådan, att utvecklingen är omöjliggjord eller åtminstone i allra högsta grad försvårad.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet hade på förmiddagen ett anförande, som jag fann i viss mån egendomligt. Chefen för försvarsdepartementet gjorde gällande, att en mobiliseringsplan eller, som han uttryckte sig, en krigsorganisation skulle vara utarbetad på grundval av denna proposition. Han nämnde också, att denna mobiliseringsplan, som det åtminstone förr hette, var hemlig. Jag undrar över ett sådant yttrande. Det, som vi ha, är icke något som duger vid krigstillstånd, utan det måste ovillkorligen finnas en annan plan för att det skall bli något effektivt. Det vi ha är bra för freden och är en fredsorganisation. Det är just denna mobiliseringsplan, som jag ville något vidröra, och det av den anledningen, att jag under de ödesdigra dagarna 1914, den 1 augusti och dagarna därefter var med och prövade praktiskt en mobiliseringsplan. Denna mobiliseringsplan var jag i tillfälle att se, när den bröts. Där fanns intet fel. Siffrorna stodo klart angivna, och gången av det hela var tydlig, men så skulle den tillämpas i praktiken. Men då var det svårigheterna började. I mobiliseringsplanen upptogs första dagen, som kallades nolldagen, och sedan andra och tredje dagen. Vid tredje dagens slut skulle vederbörande linjekompani gå ut i fält, och då började mobiliseringen av depån eller ersättningstruppen. Denna mobilisering höll till den tredje dagen, men efter den dagen höll den icke. Det var i sanning mycket sorgligt att se och minnas den syn, man kunde få se vid detta regemente, som jag tänker på. Det var 600—800 man, som hade inställt sig och ville fullgöra sina skyldigheter, men som ingen frågade efter och som ingen kunde taga befattning med. Jag röjer icke några hemligheter och lägger icke något ansvar på militärbefälet, ty var och en gjorde sitt bästa. Dessa män fingo i utrustning kappa och hatt och lågo tre nätter ute under ekarna vid Rindön, men ingen tog vara på dem. Vad berodde det på? Bristande organisation! Hur förfors det vidare med dem? Jo, när ingen hjälp fanns, gick genom högre befäls förmedling en order till Göta garde, som skickade ut befäl, som tog hand om de värnpliktiga, förde dem till Stockholm, klädde dem och kom ut med en bataljon, som förlades på Myttingen och kallades Myttinge-bataljonen. Jag känner det som min plikt, när jag skall taga ställning till mobiliseringsplanen, att jag gör det under den förutsättningen, att den duger i praktiken. Jag jämte andra fick av befälet uppbära många hårda ord för att vi icke togo vara på dem, men det

var icke vårt fel, utan felet låg på annan plats. När man själv varit med och sett detta, är man nog litet försiktig, när man skall antaga en ny organisation, och det är icke att undra på, att man vill se till, att den blir effektiv. Men jag kan icke finna, att propositionen här erbjuder någon säkerhet. Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.

(Forts.)
Det jag särskilt vill hålla mig till rör frågan om underbefälet. Jag minnes själv från den tid, då jag var kompaniadjutant, med vilken iver jag läste vad vederbörande voro enligt avlöningslistorna, då jag skulle utse A-klassare, som de hette, för att upptäcka de män, som kanske i det dagliga livet stodo på en spårvagn eller gingo med postväskan eller buro polisuniform men hade underofficersexamen och voro inställningsskyldiga, ty till dem kunde jag med förtroende överlämna befälet. Jag vill från rikets främsta talarstol uttala ett tack för den hjälp, de lämnade vid mobiliseringen, fastän de hade dåligt betalt. Man måste se till att det icke bara är ett vackert papper, utan att organisationen håller i verkligheten. Jag är icke den man, som kan draga upp linjerna för hur det skulle vara, men så mycket insikt har jag, att jag ser, att denna proposition icke erbjuder säkerhet i detta hänseende.

Jag vill också säga något annat till herr statsrådet då det gäller skillnaden på linjemanskap och ersättningsreserv. Herr statsrådet sade, i dag på förmiddagen, att det är icke något nytt, utan det har förekommit i vår nuvarande härordning. Det är sant. Men vem skilde dessa åt? Jo, det var läkaren. De icke vapenföra skildes vid inskrivningsförrättningen från de vapenföra. Men nu däremot tar man utan vidare vapenföra män och sätter i ersättningsreserv. Det är enligt mitt förmenande en ganska betydlig skillnad mellan detta förslag och nu gällande ordning.

Sedan nämnde herr statsrådet i sitt anförande, att ett mobiliserat infanteriregemente skulle komma att bestå av omkring 1,000 man, och han sade, att det vore tillräckligt för att befälet skulle kunna lära sig att föra fältstarka truppförband. Hur är förhållandet nu? Förhållandet är det, att ett mobiliserat infanteriregemente skall innehålla 2,800 man och att ett fältstarkt kompani skall innehålla 200 man stridande. I fält är det en stor skillnad mellan att föra befäl över en liten eller stor trupp. Det är därför alldeles nödvändigt, att befälet av alla grader, som skall användas i linjen, får vid något tillfälle öva sig i att föra befäl över så stor trupp, som de skola föra i fält. Enligt förslaget blir det en mycket liten styrka, som de få att föra befäl över.

Så vill jag gå in på vad herr Holmgren i Karlskrona sade. Han glädde sig över att det lämnats en infanteribesättning till Karlskrona. Han sade, att det var nödvändigt. Jag vill med samma skäl framhålla, att det finnes en annan punkt, som enligt mitt förmenande har samma värde som Karlskrona, nämligen Oskar-Fredriksborgs fästning på Rindön. Denna fästning skulle nu komma att sakna det regemente, som den nu har, och hänvisas till Svea garde, som skulle i sig upptaga först Göta garde och vidare Vaxholms grenadjärregemente. Svea garde skulle få någon förstärkning i befälsgraderna och få de värnpliktiga förstärkta med 400 man, och dessa skulle avses att övertaga de uppgifter, som nu påvåla Vaxholms grenadjärregemente. Ja, det är ju ett sätt att bota bristerna. Men jag får verkligen säga, att under min militärtid låg jag här i Stockholm vid Storgatan 33, den gamla hästgardeskasernen, medan det byggdes kaserner på Rindön, och vi hade att därifrån fylla samma uppgifter, som Vaxholms grenadjärregemente fick, sedan kasernerna byggts och vi flyttat ut, men det var en väsentlig skillnad mellan att ligga här och öva och ligga där ute. Jag tror icke, att man satt sig in i ett sådant regementes uppgifter vid ett krig. Vad är ett sådant regementes uppgifter som Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementes? Jag tror, att om den svenska nationen vill ha ett försvar, borde det vara räddare om just detta försvar, ty det är där en mångsidig utbildning. Jag skulle önska, att svenska riksdagen vore i tillfälle att se en embarkering eller

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

debarckering klockan tolv på natten vid dessa regementen. Jag försäkrar, att på femtio meters avstånd skall det icke vara möjligt att höra vad som försiggår, vare sig det är embarkering eller debarckering. Men skall det utföras av ovana trupper, så blir det säkert buller och bång. Deras egentliga uppgift är stor, men dessutom kan man sätta dessa regementen sida vid sida vid ett annat regemente för att fullgöra själva infanteriets övriga uppgifter. Det har inträffat och inträffar ofta, att dessa regementen deltagit i fälttjänstövningar på samma sätt som vanliga infanteriregementen, och jag har själv varit med om och hört, då högste befälhavaren tilldelat dem lovord för uthållighet och skicklighet. Dessa regementen äro av väsentlig betydelse för försvaret, och jag talar här ur fosterländsk synpunkt och icke ur lokalpatriotisk. Jag kan vara lokalpatriotisk även jag, men fosterlandets synpunkt går före. Ett bevis för att dessa regementen äro av verklig betydelse vid krigsfara, är, att det var dessa regementen, som blevo mobiliserade, under det att andra regementen icke mobiliserades. Vederbörande ansågo dessa regementen så viktiga, att de i första hand mobiliserades.

Herr Eliel Löfgren vände sig mot vissa oarter inom armén och talade särskilt om arméns läroböcker. Jag kan godkänna allt vad han sade, så att jag vill icke föra polemik mot honom, men jag tänker, att när han drog fram soldatundervisningen, kan jag också göra det. Jag har i soldatundervisningen sett en annan utveckling under senare tid än den herr Wikström företrädde. År 1890 den 7 maj, då jag började mitt militärliv, och de satte soldatundervisningen i handen på mig, blev jag först undervisad om, att jag skulle fara ädelmodigt fram mot fångar och fiender, som voro satta ur stridbart skick. I den ålades man vidare att icke förgifta vatten i brunnar och dylikt. Det har icke gått mer än 35 år sedan dess. Utvecklingen har gått fram och kulturen har höjts, men nu vågar man icke i fiendeland inandas den luft, som finnes. Är det ett bevis på att vi gå framåt i kultur och upplysning? Nej, det är inget bevis för att vi få nedskrivna organisationen, ty faran är stor, sorgligt nog.

Jag kan icke underlåta att något bemöta herr Molander. Herr Molander ropade ut: våga ni borgerliga låta försvarsfrågan gå till allmän folkomröstning? Ja, herr Molander, det vågar jag. Men jag vill endast fråga herr Molander, om han räknar landets bönder till folket, så att de få deltaga? Landets bönder äro försvarsvänliga. Det är den erfarenhet jag gjort, men landets bönder äro sparsamma mot försvaret, och de vilja ha ett försvar, som är ett demokratiskt försvar.

Jag vill också säga några ord om detta demokratiska försvar. Jag kommer tillbaka till den punkten, då vi tala om nedskärning och en nedskärning, som är nödvändig för att få ned budgeten för försvaret. Jag för min del har i all enkelhet en annan plan för detta, fastän det är för sent, att jag kommer med den, det vet jag. Man borde fara mycket varsamt fram med indragning av truppförband. Jag förnekar icke, att det behöver ske, men man kunde ha försökt att beskära kadrerna av kvarvarande regementen. Jag skulle vilja ställa till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, som på samma gång som han företräder försvarsdepartementet har stor erfarenhet på arbetareorganisationens område, den frågan, vad han skulle säga, om man vädjade till Sveriges arbetare — jag beundrar deras organisation, så att det är icke av ovilja mot den, som jag säger detta — och sade: slå ned eder organisation, drag in en tredjedel av föreningarna i landet. På en sådan framställning skulle han säkert svara: nej, det går icke an, vi behöva hellre förstärkning. Det är alldeles klart, att han skulle svara så. Och komme man arbetarna in på livet, så att det bleve fråga om indragning av den ena eller andra föreningen, så skulle de säga: låt oss i varje kommun hava kvar en kärna, omkring vilken de övriga kunna samlas vid behov. Just det vill jag! Låt dessa regementen stanna kvar som kärna

på respektive platser. Nej, nu skola i stället regementena ryckas upp med roten, och man har sört för att icke en planta skall kunna växa på den plats, där de förut varit. Häri ser jag faran. Man kunde ha gått till väga på ett mildare sätt i detta fall.

Vid remiss av propositionerna nr 50 och 51.
(Forts.)

Hade man givit sig in på en verklig granskning av hela det militära organisationsmaskineriet och låtit den praktiska klokheten här komma till sin fulla rätt, så tror jag, att man kunde spara mycket med detta. Om jag ser på stora enskilda företag och betraktar deras organisation och jämför den med den militära organisationen, så finner jag en stor skillnad, ty det militära är klumpigt och tungt och kräver stora kostnader. Jag vill särskilt peka på expeditionerna. De behöva en grundlig revidering och förenkling. Bara en så enkel sak som en kompaniexpedition skulle kunna förenklas och göras om och bli något helt annat, och det skulle bli betydande ekonomiska lättnader därigenom.

En annan sak vill jag säga, sist men icke minst, och det är denna: tag bort allt vad som blänker och skiner inom det militära! Det är något, som jag för min del icke håller alls så styvt på, och det kostar pengar. En utredning skall visa, att det kostar pengar. Jag vill inom parentes nämna till exempel den kostnad, som ålägges en officer och en underofficer, därför att han skall hålla sig med olika uniformer. Nu är det så, att det kanske önskas av dem själva, men av mig har det aldrig önskats, ty en officer eller underofficer har sin största paradträkt på sig, då han är klädd i fältuniform. Och jag har många gånger funderat över, om det ej skulle gå an, att en officer eller underofficer uppvtade till och med landets konung i den träkten, som skall bli hans svepning, då han fullgjort sin yttersta plikt. Jag tror, att på dessa vägar skulle man kunna vinna åtskilligt och icke så litet. Jag tror, att det är en början, som, om vi nu gå en fredlig utveckling till mötes, skulle lugna folket i bygderna. Men efter vad man kan förstå — och jag hörde, att herr statsrådet tog till orda i den riktningen — är det så, att, vilka politiska åskådningar man än har, nog arbetar man för att få behålla sina indragna regementen. Jag tror, att det varit mycket lyckligare, om man gått den väg jag omnämnt. Kanhända man ej kunnat komma ned så långt, som man nu kommer, i kostnader, men åtskilligt skulle ha kunnat vinnas. Bondeförbundet har gått fram i försvarsfrågan på en särskild linje, där man särskilt poängterat nödvändigheten av, att underbefälet tillförsäkras bättre framtidsutsikter än nu blivit förhållandet, att övningstiden blir lika för alla värnpliktiga, samt att organisationen i allmänhet göres sådan, att den möjliggör utbildning av alla vapenföra värnpliktiga, och sådan, att den vid behov kan upptaga hela landets värnkraft. Men den kungl. propositionen tillgodoser icke något av dessa krav. Jag får säga, att det var med stor sorg jag såg, att vår plikttrogna och i allo dugliga underbefälskår, furirer, korpraler o. s. v., hade lämnats utanför. De äro enligt mitt förmenande behandlade som styvbarn sedan lång tid tillbaka. Och det gör mig verkligen ont att veta, hur många stora förmågor, som gått den militära vägen och gått under just på grund av, att det fattats framtidsutsikter för dem. Vi böra göra något för dem, ty de äro värda detta. Deras arbete går i tysthet fram. De få icke visa sig framför ledet. De få sällan visa sig, då en förman inspekterar och allt går bra. Jag kan ej undgå att säga, att då försvarsrevisionen avlämnat sitt betänkande och det remitterats till generalskommissionen för yttrande och denna avlämnade sitt betänkande, att jag då hade hoppats, att i det yttrande, som generalskommissionen skulle avgiva, jag skulle få se något om underbefälets förbättrade ställning. Men jag blev bedragen. Vi veta, att här anslås medel för fälttjänstövningar, och fälttjänstövningar äro ju till för att pröva soldatens och även befälets förmåga under med fält- och krigsförhållanden jämförliga förhållanden. Efter en sådan fälttjänstövningens slut avlämnar vederbörande befälhavare rapport, hur den utfallit. I dessa

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

rapporter har under senare tiden gått som en röd tråd, att övningstiden är för kort, och att underbefälet icke kan fullgöra sina skyldigheter. Nu var det ett tillfälle för generalskommissionen att få ett bättre underbefäl. Att övningstiden är för kort, det kom till synes. Men underbefälets förbättring såg jag icke något om.

Sedan kommer den lika övningstiden för alla värnpliktiga. Jag får säga, att det blir mig mycket svårt att taga ställning till det slutliga avgörandet av en fråga, där man föreslår, att icke övningstiden är lika för alla värnpliktiga. Ty jag vill nästan fråga, hur det skulle kännas för litet var, om de utskylder, som man har till stat och kommun, skulle uttaxeras efter olika skalor. Värnplikten är en utskyld till samhället, och det skulle bli ett väldigt gny i kommunerna, om den ene skulle erlägga så mycket i kommunalskatt och den andre så mycket. Men så gör man med de värnpliktiga. Här går det så till, att man säger: »Du skall göra 200 dagar, du 140 dagar o. s. v.» Det är ingen likhet inför svensk lag, och det är ett allvarligt moment, då det gäller att avvända missnöjet mot försvaret, att man söker få lika övningstid för alla. Jag skall icke uppehålla tiden då den är långt framskriden utan jag skall sluta. Jag skall endast uttrycka den önskan, att denna proposition under sin fortsatta behandling måtte vinna en avsevärd förbättring.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: För det folkfrisinnade partiet erbjuder förslaget icke anledning till något missnöje. Man måste erkänna, att regeringen vid förslagets utarbetande visat det allra största tillmötesgående mot de folkfrisinnade. Vad mig själv beträffar, är det tydligt, att, med de uttalanden jag förut haft i frågan, kan förslaget icke tillfredsställa mig fullständigt. Men det innebär ett steg i rätt riktning, och därför kommer jag att ansluta mig till detsamma. Det innebär också den styrkan, att folket i val har skänkt detsamma sitt stöd och tillkännagivit sin vilja vara, att en vänsterlösning må äga rum vid innevarande års riksdag. Och jag hoppas nu, att vänstern inom riksdagen skall kunna ena sig för att åstadkomma denna av folket efterlängta lösning. Därmed har jag också svarat herr Lindberg, att det folkfrisinnade partiet står enigt. Och jag hoppas, att den flygel han tillhör av det socialdemokratiska partiet skall ansluta sig till vänstern i dess helhet. Jag betraktar emellertid icke förslaget annat än som ett provisorium. Europas efter kriget blödande folk måste nog snart komma till insikt om, att ett blivande krig betyder undergång för dessa folk, och att ett allvarligt fredsarbete därför bör med kraft bedrivas för att hindra en framtida allvarlig katastrof. Folken måste också inse, att enda vägen att få fred mellan nationerna är nedrustning. Också är det förslag, som vi nu gå att behandla, för oss svenskar ett steg däremot.

Jag skulle med denna förklaring kunna sluta. Det tjänar icke mycket till att upprepa de skäl och motskäl, som år efter år uttalats från höger och från vänsterns sida i försvarsfrågan. Sveriges militärpolitiska läge har icke försämrats sedan debatten under förlidet år utan tvärtom förbättrats. Visserligen finnes oroshörn i Europa och tvister i världen, men icke sådana, som beröra vårt fosterland.

Med ett par ord ber jag få vända mig till herr Lindman och hans parti. De stödja sitt avståndstagande till förslaget och bibehållandet av status quo på den militära sakkunskapen. Men månne det är den sakkunskap, som stödjer sig på världskrigets erfarenhet? Är det icke den sakkunskap, som var bärande för några årtionden tillbaka? Jag har efter kriget varit i tillfälle att samtala med auktoriteter på såväl ententens som också på centralmakternas sida och deras uppfattning om, hur kriget bedrivits, och hur ett krig kommer att bedrivas i framtiden, om det blir något sådant, överensstämmer icke med vad

den svenska militära sakkunskapen förkunnar. Under sådana förhållanden är det förklarligt, att jag icke har stort förtroende för densamma. Medan en av Europas starkaste krigsmakter har nedskurit sitt infanteri i betydlig mån och även låtit kavalleriet följa samma spår och i stället ägnat sin uppmärksamhet åt specialvapnen och framför allt flygvapnet, och medan en annan stormakt inriktar sitt försvar på flygvapnets utveckling i mycket stor omfattning, så står den svenska militära sakkunskapen kvar på bibehållande av en organisation, som kunde vara lämplig före kriget, en organisation som den aktade ledamoten från Gävleborgs län ansåg vara nästan hundraårig. Allting ändrar sig, och framför allt ändrar sig allt på krigsteknikens område. Är det rimligt att medan andra nationer således fullständigt förändra sitt försvarsväsende, vi skulle stå kvar på status quo. Dagens överläggningar återkalla i mitt minne de många debatter, som jag har allt sedan år 1892 varit med om, rörande vårt försvar. Jag har till och med varit med om, då den militära sakkunskapen ansåg, att centralförsvar vore det riktiga. Sveriges öde skulle avgöras utanför Karlsborgs fästning förmenade man. Och jag minnes, då Stockholms kvinnor tiggde medel till en lavett till Vabergets fort. Jag erinrar mig sedan, hurusom man ansåg, att Sveriges öde låge i byggandet av Bodens fästning. Jag satt i 1896 års befästningskommitté och var enda reservant mot Bodens anläggning. Jag minns år 1912, då jag var ordförande i fjärde försvarsberedningen, då den militära sakkunskapen förklarade, att flygvapnet och undervattensbåtvarpet hade ingen framtid. Man kunde icke rekognoscera med flygmaskiner, och undervattensbåtar hade ingen aktionsradie. Och dock anse numera alla utländska militära auktoriteter, att flygvapnet är det förnämsta både försvars- och anfallsmedel. Vad betyder det för Stockholms stad, om den har två eller tre regementen mer eller mindre? Kunna de väl skydda Stockholm mot några avdelningar flygmaskiner med sina bomber och giftiga gaser? De sakkunniga utlänningar, som jag varit i tillfälle att tala med, ha ansett, att de stora infanterimassorna äga föga värde. De äro skottavlor, som likväl måste finnas till. De hade icke samma uppfattning som herr Lindman, då han förklarade, att infanteriet icke bör sättas i bakgrunden. Det sättes i bakgrunden av de nya förstörelsemedlen.

Ja, jag skall icke längre uppehålla tiden. Vi böra vara tacksamma för, att vi kunna ha förhoppning om att nu lösa försvarsfrågan och icke nödgas behålla ett försvar, som är föråldrat och dyrt. Det var skada, att vi förlidet år icke inbesparade 30 miljoner kronor. Och det vore orätt mot svenska folket, om vi skulle slösa bort 30 miljoner kronor ytterligare, därför att vi icke äro mogna att fatta beslut om reformering av vårt försvar och få ett försvar, som i jämförelse med det nuvarande är betydligt billigare och lägger mindre såväl ekonomiska som personliga bördor på det svenska folket.

Herr Svedman: Herr talman! Befolkningen i den landsända, jag har förtroendet att här företräda, har mera än folket i någon annan svensk provins personliga och direkta erfarenheter om, vad krig är. De äldsta nu levande av vårt lands inbyggare ha i sin barndom eller ungdom av sina far- eller morföräldrar hört skildringar om den ryska invasionen i början av 1800-talet, till vilken de berättande voro åsyna vittnen, då amiral Bodiseo med 17- eller 1800 man ockuperade ön och började regera i den ryska tsarens namn. Detta företag blev av relativt stillsam och oblodig art, men kvarlämnade hos Gotlands folk känslan av nesa och skam, blandad med harm och förtrytelse, framför allt genom medvetandet, att ett ordnat militärt försvar, även av den blygsammaste omfattning, kunnat förhindra hela ockupationen.

Så kom Krimkriget, då hundratals franska och engelska örlogsmän lågo i Gotlands hamnar och 3,000 man reguljära trupper överfördes till ön. Och

Vid remiss av år 1885, när krig befarades mellan England och Ryssland, fordrade Ryssland, att Sverige, i motsats till vad förhållandet var åren 1854 och 1856, med allvar skulle upprätthålla sin neutralitet. Som följd härav byggdes i hast tre batterier i Färösund.

(Forts.)

Men det färskaste och mest personliga exemplet på, vad krig är, har Gotlands folk från världskriget. Under kriget och åren därefter ha inrapporterats 500 minor, som gått i land vid Gotlands kust. Den exakta siffran torde vara vida större. Måhända den dubbla, ty det är klart, att endast en del av de ilandflutna minorna blivit observerade och rapporterade. Sommaren 1915 besköts utanför Gotlands ostkust en tysk kryssare, som måste sättas på grund, och ombord befunno sig döda och sårade. De döda måste begravas, de sårade lämnas vård. Den övervägande delen av befälet och besättningen utgjordes dock av osårade och friska människor, som måste interneras. Här förelägo alltså mänskliga plikter såväl som internationella förpliktelser. Till att fylla dessa krävdes militär, och den internerade tyska besättningen bevakades till en början av tvenne kompanier. Antag, att vid ett framtida krigstillfälle, då Sverige liksom under världskriget är neutralt, denna historia upprepas och en örlogsman kommer att dela den tyska kryssarens öde. Då krävdes ju enbart till de internerades bevakning en infanteristyrka uppgående till ungefär hälften av den kår, som Kungl. Maj:t i sin proposition avser till Gotlands skydd.

Den ur militärpolitisk synpunkt för närvarande och tills vidare mest oroliga delen av Östersjön torde väl obestriddligen vara den, som sköljer Gotlands östra stränder, vadan ett antagande som detta gott kan tänkas en vacker dag taga verklighetens gestalt. Med de ovissa förhållanden, som ännu råda hos våra östra grannar, måste de svenska statsmakterna ha ögonen öppna för de faror, som kunna hota den svenska provins, som så att säga ligger i dessa staters farvatten. Gotland måste under varje framtida krig bevaras oförkränkt som ett svenskt territorium. Jag behöver icke inför denna församling utförligare orda om dess strategiska betydelse. En fiende skulle ju här ha den yppersta utgångspunkt för flyganfall och för sitt undervattensvapen. Man må betänka, att en flygare behöver 55 minuter från Färösund till Stockholm, och att Gotland sålunda lätt kan komma att spela samma roll, som tidigare Åland, såsom ett hot för flyganfall mot Stockholms stad. Att sedan ett nutida krig i Östersjön utbrutit, överföra trupper från fastlandet till Gotland torde vara otänkbart. Man måste därför bygga öns skydd på där befintliga stationära krafter.

På samma gång jag sökt ge en antydning om den psykologiska förklaringen till den försvarsvilja och den försvarsstämning, som rått och råder bland Gotlands folk, en försvarsstämning, som i sig icke innesluter något av militarism och ingen som helst aversion mot ett verkligt fredsarbete utan endast har fredens bevarande till syfte, kan jag icke underlåta att uttala den uppfattningen, att Kungl. Maj:t i sin proposition om ordnande av landets försvarsväsen icke i tillräcklig grad behjärtat Gotlands läge och dess därav betingade krav på försvarskrafter. I främsta rummet måste kadrerna inom Gotlands truppförband få den omfattning, att de vid krig medge ett militärt organiserande av öns hela vapenföra befolkning.

Det är, herr talman, min bestämda övertygelse — och det är därför, jag vågat besvara kammaren — att faran av en försummelse beträffande Gotlands försvar icke endast inskränker sig till Gotland självt utan kan komma att sätta hela rikets fred och frihet på spel.

Herr Laurén: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet meddelade i dag, att han från flera håll fått det erkännandet, att propositionen om försvarsväsendets ordnande mottagits välvilligt. Jag tror dock, att

från ett håll, från skyttarna och dem, som representera det frivilliga skytteväsendet, har detta erkännande icke helt kunnat ges. Skytterörelsen omfattas av personer ur vitt skilda politiska läger, och det kan hos dem konstateras en viss besvikelse över att regeringen icke upptagit något anslag till det frivilliga skytteväsendet. Man förstår icke, varför skytteväsendet skall bli så vanlottat. Skyttarna anse nämligen sitt arbete vara värt ett annat erkännande än det, de ha fått i försvarspropositionen. Man skulle kunna förstå, att de icke hade fått det, om det vore enbart deras utbildning, som skulle värderas, om man tänkte sig, att utbildningen av de värnpliktiga skulle helt och hållet överlämnas åt yrkesmilitärer, och att man icke kunde godkänna någon annan utbildning än den, som de lämnade. Det är emellertid icke blott denna utbildning, som skytterörelsen lämnar. Det är icke blott den levande kraften som utgör ett tillskott till försvaret utan det är något annat, djupare och av större betydelse för detsamma: *försvarsviljan*. Ty vill man ha ett försvar, och vill man, att detta försvar skall bli effektivt, måste det finnas en *vilja* bakom, en vilja att så öva sig, att man betyder något, om faran skulle komma. Det är denna försvarsvilja, som grundlägges i skytteföreningarna kanske mycket bättre och mycket effektivare än genom de lagar, som vi här stifta, vilka av många betraktas såsom tvångslagar, som de nätt och jämnt vilja underkasta sig. Man kan icke förstå, varför detta tillskott i försvarskraften skall förkastas och ratas. Vi ha ju här många gånger framhållit skytterörelsens betydelse. Den har prövats under världskriget, varvid det visade sig, att skjutfärdigheten hade mycket större betydelse än man före kriget antog. Detta har i propositionen icke beaktats men jag hoppas, att en motion framkommer, som tar hänsyn härtill och söker tillgodogöra sig vad som av fri vilja bjudes till landets försvar.

Jag har velat framhålla detta nu, när propositionen remitteras till försvarsutskottet, och jag vill såsom gammal medlem av en gammal skytteförening till utskottet rikta en vördsam vädjan, att det måtte taga i beaktande skytterörelsens förhoppning att bli ihågkommen med för rörelsens fortbestånd nödvändiga anslag, så att rörelsen må kunna upprätthållas. Det är dock särskilt på vår *försvarsvilja*, som det kommer att bero, om vi i farans stund skola kunna värna vårt land, och skytterörelsen har till mål att särskilt hos de unga inplanta viljan till fosterlandets försvar.

Jag ber, herr talman, att få beledsaga propositionen till försvarsutskottet med detta uttalande.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! I det anförande, som hans excellens herr statsministern i eftermiddag höll här i kammaren, upprepade han ett yttrande, som förekommer i statsministerns uttalande till statsrådsprotokollet, där det heter, att den föreslagna nedskärningen av försvarsorganisationen sker med sådan varsamhet, att hos det övervägande flertalet av vårt folk känslan av trygghet bör kunna bevaras orubbad. Uttalandet har redan förut av tvenne talare berörts, och det ger onekligen anledning till en del reflexioner. Statsministern medgiver sålunda, att en nedskrivning av försvaret är ägnad att skapa en känsla av otrygghet trots alla de fredsfrämjande faktorer, som han åberopar i sitt uttalande, men han synes anse, att denna känsla av otrygghet inställer sig först om nedskrivningen går *under* den nu föreslagna. Denna av regeringen föreslagna nedskrivning av vårt försvar lämnar, menar statsministern, känslan av trygghet orubbad hos *folkflertalet*.

Jag tror, att man utan att kränka några demokratiska principer kan säga, att det är synnerligen litet övertygande att åberopa folkflertalet till förmån för den ena eller andra ståndpunkten i försvarsfrågan. Folkflertalets åsikter bestämmas genom den upplysning och den ledning, som de olika partierna och deras

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

press ge sina anhängare. När det största partiets ledare under regeringsställningens ansvar anse sig kunna försäkra, att inga betänkligheter av utrikespolitisk natur finnas mot en så radikal minskning av försvaret, som här föreslås, då kan man knappast vänta, att den betydande del av folkflertalet, som står bakom den nuvarande regeringen och som under årtionden varit föremål för förespeglingar om lättnader i rustningsbördan och undfägnats med tal om ljusnande utrikespolitiska förhållanden, skulle ge någon avvikande mening till känna, ens om regeringen hade gått ännu ett stycke på avrustningens väg.

Det förefaller därför, som om uttalandet att just den försvarsorganisation, som nu föreslås, är ägnad att bevara känslan av trygghet, är lika litet motiverat som det påstående, som förekommer på ett annat ställe i herr statsministerns uttalande, nämligen att de direkta och indirekta ekonomiska offer, som försvaret för närvarande kräver, äro av den omfattning, att de avsevärt hämma samhällets produktiva kraft och föranleda ett åsidosättande av andra viktiga samhällsändamål. Man hade verkligen väntat att i propositionen finna några bevis för detta påstående, några siffror, som hade varit ägnade att belysa försvarsbördornas relativa och absoluta tyngd. Sådana siffror söker man dock förgäves efter. Man får i stället gå till generalstabschefens till propositionen fogade uttalande för att finna några upplysningar härom. Dessa upplysningar innebära, att medan övriga verkliga statsutgifter under perioden 1905—1925 ökats med 523 % ha försvarsutgifterna ökats med endast 108 %, d. v. s. vi offra för närvarande på försvaret betydligt mindre än förut i jämförelse med andra statsutgifter. Var har regeringen bevisen för att Sverige icke skulle ha råd att bära den försvarsorganisation, som vi nu ha? Åberopar man även på *den* punkten *folkflertalets* åsikter, så kan med samma fog som nyss sägas, att svaret nödvändigtvis blir ett eko av den ensidiga och bristfälliga politiska upplysning, som i valtaktiskt syfte spritts över landet.

Under debatten i dag ha emellertid från regeringsbanken verkligen gjorts några försök att lugna den del av folket, som icke är beredd att utan vidare följa ministären på nedskrivningens väg. Så yttrade bland annat — jag tror det var hans excellens statsministern — att det nu föreliggande förslaget både i fråga om kostnaden och i fråga om fredsméns personalorganisation gäve ungefär $\frac{7}{10}$ av vad fjolårets regeringsförslag innebar. Jag måste verkligen säga, att denna siffra icke på något sätt ökar mitt förtroende för det nu föreliggande förslaget. Den viktigaste skillnaden mellan detta och fjolårets regeringsförslag är ju, att medan det senare i det väsentliga bevarade organisationen orubbad, så skär det nu föreliggande förslaget bort stora stycken av denna organisation. När det gäller att bedöma omfattningen av denna försvarsreduktion, måste man komma ihåg, att nedskärningen drabbar en provisorisk försvarsorganisation, som i sin tur är resultatet av en kraftig nedskärning av 1914 års organisation. Vad regeringen i själva verket föreslår är ett sönderbrytande av 1901 års härordning, av vilken 1914 års var en av tidsförhållandena föranledd utvidgning. Det måste vara synnerligen starka skäl, som föranleda ett upprivande av det försvarsväsende, som efter många strider grundlades år 1901, men jag måste bekänna, att jag varken i propositionen har sett eller under debatten i dag har hört dessa starka och övertygande skäl framförda.

Jag vill erinra om ett yttrande, som förekom i den socialdemokratiska reservation, som var fogad till försvarsrevisionens utlåtande. Det hette där, att man vid försvarsreformen så till vida bör taga hänsyn till en oviss framtid, att man bevarar möjligheten för en tillräckligt snabb anpassning efter nya och förändrade förhållanden. Det är ju raka motsatsen till vad som här föreslås. Möjligheten för en tillräckligt snabb anpassning uppgives med detta förslag, som river sönder den försvarsorganisation, som utbyggdes med det målet för ögonen, att landets hela försvarskraft skulle kunna uttagas vid krigsfara. De sex fredsfördel-

ningarna äro avpassade efter vårt lands folkmängd. Det beräknas ju, att en fredsfordelning skall komma på en miljon invånare, för att den vapenföra befolkningen skall kunna utnyttjas i någorlunda fasta organisationsformer vid ett krigsutbrott. Att improvisera sådana organisationsformer är en uppgift, som jag tror, att icke ens den nuvarande försvarsministern vill åtaga sig.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Den ledamot av försvarsberedningen, som nu är försvarets målsman i Kungl. Maj:ts regering, har alltså glömt bort, vad han år 1923 skrev om en oviss framtid. Det läser icke kunna påstås, att de utrikespolitiska förhållandena sedan dess undergått någon väsentlig förbättring, men det oaktat synes herr försvarsministern nu räkna med en relativt *säker* framtid. Han yttrade i förmiddags, att enligt hans uppfattning gå vi nu mot en period av relativt fredliga förhållanden, då en mindre minskning av försvaret kan vara tillrådlig, för att därefter komma in i en period av »mera stabiliserad fred», så föll yttrandet. Denna optimism, som hos en enskild kammarledamot, hos en enskild man kan vara förlåtlig, borde dock hos en ledamot av Kungl. Maj:ts regering något tempereras genom nödig hänsyn till verkligheten, som icke alldeles karakteriseras av den fredsstämning, som här har åberopats. Jag förstår emellertid, att regeringen hoppas, att den närmaste tiden skall medföra så betydande framsteg för det internationella fredsarbetet, att därigenom grunden lägges för en allmän rustningsminskning, en grund som vi för närvarande sakna. Så länge emellertid denna grund saknas, blir det ett oerhört vågspel att gå till en sådan försvarsminskning, som här föreslås.

Jag förstår mycket väl, att den regering, som vågar taga detta steg, är angelägen om att försäkra sig om även andra partiets stöd och gillande för sin åtgärd. Jag förmodar, att det är därpå, herr statsministern syftar, då han i sitt uttalande till statsrådsprotokollet säger, att det bör ligga en bred och fast folkmening som grundval för den nya försvarsordningen. Herr försvarsministern talade också i sitt anförande på förmiddagen om den styrka för en försvarsreform, som ligger däri, att den är förankrad hos folket. Jag tillåter mig betvivla, att om den försvarsorganisation, som här är föreslagen, skulle vinna riksdagens bifall, den skall komma att stärka folkets samhörighet med försvaret. Jag stöder detta framför allt på övertygelsen om att den av regeringen föreslagna, jag måste säga, godtyckliga uppdelningen av den värnpliktiga ungdomen, den fullständiga befrielsen för icke vapenföra och uttagandet av blott en del av de vapenföra till linjetjänst, kommer att väcka stort och allmänt missnöje. Sådana åtgärder stärka sannerligen icke samhörighetskänslan hos folket med försvaret.

Jag erkänner gärna, att det är ett önskemål, att den försvarsorganisation, som här skall uppbyggas, skall vila på så bred och fast grund som möjligt, men jag måste säga, att det går icke att på folkmeningen vältra över ansvaret för försvarsreformen. Ansvaret vilar på regering och riksdag, och tyngden av detta ansvar lättas icke genom hänvisning till folkflertalets önsknings. Vi handla här under ansvar icke blott för våra valmän utan även för kommande generationer av Sveriges folk.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Lindman**: Herr förste vice talman! Kammarrens ärade ledamöter behöva icke bli förskräckta över att jag har så mycket material med mig till talarstolen, ty jag skall endast taga en liten bit här och var ur allt detta. Jag är dock tvungen att besvåra kammaren med att återkomma för en del repliker, dels därför att det väl hör till pjäsen, dels därför att jag måste göra åtskilliga erinringar med anledning av vad som har blivit sagt, sedan jag vid debattens början hade ordet.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Jag ber först att få vända mig mot herr försvarsministern. Han ansåg, att mitt påstående, att regeringen vid upplägandet av hela detta problem gått en oriktig väg, icke var riktigt. Regeringen hade icke, sade han, bestämt någon viss kostnadsram, utan man hade undersökt, hur ett försvar skulle vara beskaffat, som vore betryggande, och man hade därvid funnit att fjolårets utskottsförslag var ganska gott. Sedan man alltså hade undersökt, hur försvaret skulle vara beskaffat, visade det sig, att man kom till en kostnadssumma av 105 miljoner kronor. Man åberopar sålunda icke längre nu den statsfinansiella situationen såsom det första, utan det avgörande har varit, hurudant försvaret skall vara militärt sett. Jag vill emellertid erinra om att herr försvarsministern litet längre fram i sitt anförande, såvitt jag kunde förstå, motsade sig själv, då han förklarade, att marinstatschefen ansett de förbättringar, som det var tal om, icke kunna göras bättre inom den kostnadsram, som var angiven. Jag måste förstå detta på det sättet, att försvarsministern givit honom en viss kostnadsram, och det innebär sålunda en motsägelse mot vad jag nyss anförde efter herr försvarsministern. För övrigt säger ju propositionen själv, att utgångspunkten har varit, att en väsentlig rustningsminskning bör ske med hänsyn till vårt läge. Än värre tyckte jag det var, när hans excellens herr statsministern kom med sitt anförande, ty det var alldeles tydligt, att hans excellens motsade försvarsministern. Han sade nämligen, att man måste utgå från en viss kostnadsram. Det är alltså hans utgångspunkt, som följaktligen icke är densamma som den, herr försvarsministern hade. Herr statsministern sade också, att vi måste skrida till en avsevärd minskning. Nåja, jag bara konstaterar detta, och jag tror, att min anmärkning är obestridlig och ovederlägglig.

Hans excellens bemötte även en talare, som hade talat om storm, och statsministern sade, att det vore väl icke praktiskt riktigt, då det nu är vackert väder men möjligen kan komma en storm i framtiden, att vi nu skulle ordna oss för storm. Ja, jag vet icke i vad mån hans excellens känner till, hur det går till ute på sjön, men eftersom vi nu tala om storm, så får jag säga, att där får man nog i allmänhet vara beredd på att det kan bli storm, och ordna sig härför. Så är det också med försvaret. Jag föreställer mig, att vårt försvar helt skall vara ordnat för storm och icke för vackert väder, icke för fred. Det blir icke tids nog att ordna den saken, när stormen väl har kommit.

Hans excellens tillade, att vi måste reducera kostnaderna, ty annars hindras skutan att komma någon vart. Skutan, det var väl riksskutan. Men kan det vara riktigt sagt, om man tänker närmare efter hur det har varit under de 20 åren efter sekelskiftet? Under de flesta av dessa år ha dock försvarskostnaderna uppgått till i runt tal bortåt hälften av samtliga utgifter, mot som nu föreslås ungefär en fjärdedel, men icke kan man därför säga, att det svenska riksskeppet under denna tid efter sekelskiftet stått och stampat. Det har tvärtom gått framåt i betydande grad. Kammarrens ledamöter behöva endast se på femte eller åttonde huvudtiteln, och man behöver för övrigt endast undersöka, hur stora svenska statens inkomster äro nu jämfört med då. Då kan man icke säga, att riksskeppet stått och stampat.

För övrigt vill jag endast i förbigående konstatera, att den anmärkning, som jag gjorde om att detta förslag sådant det nu föreligger är framkommet av politiska grunder och icke blott har saklig innebörd, nu erkännes helt öppet av försvarsministern. Han sade nämligen, att förslaget var lagt så, att det skulle kunna omfattas av så många som möjligt för att frågan skulle få en lösning.

Jag frågade i mitt förra anförande, om regeringen verkställt några undersökningar om de strategiska betingelserna för dess förslag. Herr försvarsministern har förklarat, att regeringen har undersökt, hur försvaret skulle vara ordnat, och man hade därvid gjort beräkningar både för en fredsorganisation och en krigsorganisation. Dessa beräkningar hade visserligen blivit underkända

av de militära myndigheterna, men de voro i alla fall gjorda. Nu var egentligen min fråga den: Har regeringen på egen hand eller genom andra verkställt några *strategiska* undersökningar, huruvida fyra arméfördelningar äro tillräckliga för vårt läge och för vårt behov? Man kan ju icke därvidlag bara undskylla sig med hemligstämpeln. Det hade jag icke precis väntat mig från det hållet, ty försvarsministern i fjolårets regering talade helt öppet om att sex fördelningar vore det minsta, man behövde för att med utsikt till framgång kunna upptaga kampen mot en inträngande fiende. *Har* regeringen gjort dessa strategiska undersökningar? Äro de fyra fördelningarna framkomna på grund av en undersökning att de äro tillräckliga för att möjliggöra ett försvar? Har man icke gjort det, och kan man icke visa det, ja, då tycker jag det vore bättre, om man helt öppet sade ifrån, att det, som man lägger fram, räcker icke till, men att man icke vill gå längre.

På tal om vad som av herr försvarsministern anfördes om sakkunskapen vill jag säga, att det är dock en väsentlig skillnad mellan det sätt, på vilket den förra regeringen upptog sakkunskapens anvisningar, och det sätt, varpå den nuvarande regeringen har gjort det. Det är dock en skillnad på att följa sakkunskapens anvisningar mycket långt eller mycket kort. För övrigt, det förslag som framlades av den förra regeringen, byggdes ju på av högern i motioner och reservationer till försvarsutskottets betänkande.

Sedan var det frågan om reservtrupperna, vilket är en mycket viktig fråga i detta sammanhang. Jag framhöll, att om reservtrupper äro nödvändiga nu, då Kungl. Maj:ts anser, att läget i verkligheten skulle kunna medge en nedskrivning under vad den kungl. propositionen föreslår, äro de väl ändå mera nödvändiga i en oviss framtid. Det svar, jag fick av herr försvarsministern, var, att man har icke ansett, att en oroligare period skall komma längre fram, utan regeringen håller före, att man har att emotse en tid, under vilken man de närmaste åren kan göra begränsningar, och man hoppas på större säkerhet längre fram. Jag vill här citera några rader ur den första bok, som jag har med mig, ur en motion i andra kammaren i fjol, undertecknad av herr Hansson m. fl., i vilken det står, att det är tvenne synpunkter, till vilka man vid diskussion av vårt försvarsproblem ständigt kommer. Den ena är vårt mycket litet utsatta läge just nu, den andra åter *ovissheten om framtiden*. Ja, det var precis vad jag sade. Man kan bedöma det nuvarande läget bättre, men framtiden är oviss och denna mening delade alltså herr försvarsministern i fjol såsom ledamot av denna kammare.

Herr försvarsministern påstod, att vad jag sade om att värnplikten enligt Kungl. Maj:ts förslag icke längre var allmän, varken sakligt eller formellt var berättigat. Man har blott, sade han, fritagit vissa grupper — jag ber om ursäkt, om jag icke har ordalagen exakt antecknade — men det sker även efter den nuvarande lagen, och man ökar nu blott det antal, som undantages. Ja, nog veta vi alla, att man för närvarande undantar vissa grupper, de som ha viss försörjningsplikt och de som vid inskrivningen fritagas på grund av sjukdom o. s. v., men saken är ju den, att de värnpliktiga äro till för att värna landet och icke för att tjänstgöra i fred. Enligt den nuvarande ordningen uttar man alla till utbildning, som äro vapenföra, under det att man enligt Kungl. Maj:ts förslag endast skall uttaga två tredjedelar. Den återstående tredjedelen lämnas så gott som utan varje militär utbildning, ty som sådan kan man väl icke räkna den månad, som de skola få sådan. Jag menar, att det är icke alldeles riktigt att säga, att denna anordning är detsamma som nu, ty Kungl. Maj:ts förslag innebär, att man skall uttaga en tredjedel av alla fullt vapenföra ynglingar och säga, att de skola gå som ersättningsreserv och skola icke ha någon militär utbildning att tala om.

Sedan var det ytterligare några detaljer. Då jag talade om att man vid

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

regementsmötena icke kunde få tillräckligt stora och fältstarka förband, sade herr försvarsministern, att enligt 1924 års proposition skulle det bli 1,300 man och enligt den nuvarande propositionen skulle det bli över 1,000 man per regemente. Jag undrar i alla fall, om man icke bör jämka på dessa siffror en smula, ty man räknade nog förra året med större avgång efter det första tjänstgöringsåret än vad man nu gör. Jag tror, att enligt förra årets förslag skulle det bli över 1,300 och kanske t. o. m. över 1,400 man. I vilket fall som helst kvarstår det förhållandet, som torde vara obestriddigt, att man icke nu kan organisera ett infanteriregemente på tre bataljoner jämte kulspruteformationer, därest nämligen kompanierna skola ha någorlunda storlek. Beträffande den procent, som går bort vid inskrivningen, vill jag framhålla, att den förra regeringen tog bort 2,300 vapenföra, medan den nuvarande regeringen vill taga bort 10,000.

Så till slut en anmärkning beträffande kadreerna. Det är väl ändå obestriddigt, herr statsråd, att om man har en större kader, får man större möjlighet att uppsätta reservorganisationer. 1914 års förslag ökade ju antalet befäl och underbefäl per regemente just för att vid mobilisering möjliggöra uppsättandet av reservtrupper. Ju längre man går ned, ju mer befäl och underbefäl man tar bort, desto svårare blir det naturligtvis att kunna uppsätta sådana trupper. Jag vågar bestämt tro, att herr statsrådets påstående, att detta förslag medger en sådan utveckling, icke är riktigt, försåvitt man icke tänker på personalen på övergångsstat, som vi under en viss tid kunna räkna med.

Hans excellens herr statsministern gjorde en anmärkning mot det sätt, varpå jag hade talat om försvarets styrka i vissa andra mindre länder. Kammaren hade tydligen med en viss uppmärksamhet fäst sig vid vad jag sagt, eftersom han var angelägen om att framföra sitt genmäle med en viss éclat, så att kammaren skulle få riktigt för sig, att vad jag hade sagt icke var riktigt. Det står i propositionen, att regeringens förslag är stort anlagt i jämförelse med dessa andra länder. Nu kan man tydligen göra jämförelser med andra länder på många olika sätt, det erkänner jag gärna. Man kan taga de absoluta talen och jämföra dem. Då finner man, att Belgien har 16 arméfördelningar. Det är ju i alla fall mycket mer än Sveriges 4 absolut taget. Norge har 6 och även om, som jag sade, de äro något svagare, äro de i alla fall tillsammans icke mindre än våra 4. Detta är sålunda icke mycket mindre än enligt det svenska förslaget, som hans excellens behagade säga. Den grund, som jag lade, nämligen folkmängden, är icke någon så dålig grund av det enkla skälet, att vi numera ha att räkna med folkhäror. Vi ha ju allmän värnplikt, och därför är folkmängden den naturligaste jämförelsegrunden. Har ett land 3 miljoner invånare, kan det icke sätta upp samma styrka som ett land, som har 10. Det går ju icke gärna för sig. Om Sverige har 6 miljoner innevånare och sätter upp fyra arméfördelningar, måste en jämförelse med Schweiz, som har 4 miljoner innevånare och som sätter upp minst 12 svenska arméfördelningar, räknat efter antalet regementen, utfalla till Sveriges nackdel. Vidare kan man naturligtvis, som jag gjorde, tala om arealen. Det tarvas naturligtvis mera trupper i ett land, som har långa gränser och stor areal, än i ett land, som icke har det ställt på det sättet. Man kan också använda kostnaderna för jämförelser, men man måste komma ihåg, att det blir mycket missvisande i vår tid, därför att köpkraften icke får något adekvat uttryck i valutans ställning. Tjeckoslovakiet kan bestå sig med en övningstid på två år och Belgien med omkring ett år jämfört med hos oss nu föreslagna 140 dagar, och ändå kunna dessa länder hålla sina kostnader under de svenska, beroende på den roll, som valutans spelar. Det beror även på en annan omständighet, nämligen att kraven här hemma i vårt land på förläggning, förplägnad och kontantbidrag äro mycket större än i något annat land.

Skall man jämföra med fjolårets regeringsförslag, sade hans excellens, skall man gå ned till kompaniernas antal, och då kommer man till att det nu föreliggande förslaget ger ungefär $\frac{7}{10}$ av förslaget i fjol, och att kostnaderna också äro ungefär $\frac{7}{10}$. De nu föreslagna 120 kompanierna innebära dock jämfört med den nuvarande härordningens cirka 360 kompanier en reduktion till 33 %, under det att kostnaderna endast ha minskats till 60 %.

Jag skall sedan be att få säga några ord med anledning av vad försvarsministern yttrade om sjökrigsmaterielen. Han sade, att det var fråga, om man i riksdagen kunde få igenom ett större anslag än dessa 7,1 miljoner. Ja, vad jag har velat framhålla med vad jag har sagt, är, att i varje sådant förslag måste man, om man vill vara fullt ärlig mot sig själv och mot andra, göra klart för sig, vad det kostar att underhålla det som man anser sig böra ha i fråga om fartygsmateriel. Det går icke att komma ifrån det genom att säga, att man låter bli att för närvarande räkna med pansarfartygen, dels därför att tre av dem äro jämförelsevis unga och icke gå bort förrän om lång tid, dels därför att, som herr statsministern sade, det kan komma andra fartygstyper i stället. Om det emellertid kommer andra fartyg i stället, måste man väl under den period, då man icke bygger ersättningsfartyg för pansarfartygen, antingen bygga så mycket mera av andra typer eller också ackumulera pengarna, ty gör man icke på det sättet, kommer tydligen den dagen, när det visar sig, att man har gjort en kolossal felkalkyl och står med en stor brist, som antingen måste fyllas genom större anslag — medelst större utdebitering eller kanske genom lån — eller också har man förorsakat, att storleken av den flotta, som man utgick ifrån, har blivit högst väsentligt reducerad.

Hans excellens herr statsministern sade under debatten, att år 1914 blev svenska folket påtvingat en organisation. Ja, det är riktigt, men det var riksdagen, som tvingade den organisationen på svenska folket. Det var riksdagen, som antog den. För övrigt tycker jag verkligen, att man borde något beakta den väsentliga skillnaden mellan då och nu. Då var det fråga om att få fram en helt ny och mera omfattande organisation. Nu åter är det fråga om att förminska rikets värnkraft. Jag menar, att i det nuvarande läget borde man på grund därav taga större hänsyn till den minoritet, som högern representerar och som består av vida kretsar inom Sveriges folk. Högern gör ju icke detta för sin egen skull, för vårt partis skull, av några partihänsyn eller dylikt, utan vi vilja det därför, att vi hysa oro för landets säkerhet.

Min kollega på stockholmsbänken, herr Löfgren, antydde i sitt anförande, att ett uppskov med frågan skulle bara betyda, att man fiskade i grumligt vatten, d. v. s. om högern ställer sig avvisande, tror jag han sade, vore det att fiska i grumligt vatten. Jag godkänner inte detta yttrande av honom. Sedan gick herr Löfgren in på en utläggning av förhållandena 1914. Han sade ungefär, att Staaff fick 1914 tömma självövertvinnelsens kalk till sista droppen. Samtidigt gav Branting ett prov på den högsta statsmannavisdom, när han välsignande utsträckte sina händer över ståndpunktsändringen. Men en självövertvinnelse, som från samma håll betecknas som högsta statsmannavisdom, den synas liberalerna nu gott kunna taga med större ro än herr Löfgren tors göra. Har högern medverkat till den, synes det snarast böra räknas högern till förtjänst. Att betona, att ståndpunktsändringen 1914 innebar en självövertvinnelse för det liberala partiet, det är, förefaller det mig, ett egendomligt sätt att glorifiera detta partis föregående. Nyliberalernas ledare har visserligen av de gamla liberalerna ärvt dessas förkärlek att för sitt parti reservera alla överhuvud taget förnuftiga och humana och ideella synpunkter; men jag undrar, om inte det är ett förbiseende, när han klagat över förutnämnda självövertvinnelse samtidigt som han karakteriserar den som ett utslag av statsmannavis-

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

dom. Det visar nämligen blott, huru verklighetsfrämmande deras tidigare ståndpunkt har varit; och självövertvinnelsen förtjänar ju inte att understrykas från detta parti, om inte möjligen för att illustrera den brutala högerns medverkan till den liberala sinnesändringen.

Jag erinrar mig ett yttrande utav en av liberalernas främste. Jag tror, att det var under en remissdebatt i första kammaren, då herr Kvarnzelius, mindre än ett år efter 1914 års försvarsreformens genomförande, yttrade ungefär följande: »I detta ögonblick torde det väl ej råda någon meningsskiljaktighet därom, att bland ansvarskännande svenska medborgare det råder glädje och tillfredsställelse över att vi nu hava ett försvar, så pass starkt som det i närvarande stund är; och jag tror, att många av oss skulle önska, att det vore ännu bättre än det är.»

Herr Löfgren frågar vad högern vill i denna sak. Det var flera andra talare, som också gjorde detsamma. Jag å min sida skulle nu kunna fråga: Vad vill herr Löfgren själv? Det liberala programmet vid valen förklarade, att man ville hava ett tillräckligt antal regementen. Huru många, det sade man inte. På det beryktade mötet, när försvarsministern och även den, som nu står här i talarstolen, uppträdde på Auditorium, så förekom det en talare från det liberala partiet, nämligen herr Bratt, som sade, att det var underligt med dessa armefördelningar. Högern hade tagit sex, de folkfrisinnade fyra och socialdemokraterna tre. Det fanns bara en möjlighet kvar för de liberala, och det var att taga fem för att finna en ledig siffra. Så var det många andra, som gjorde frågan, vad högern vill. Ja, vad högern vill, är naturligtvis ett försvar, som är vuxet de uppgifter, som läggas på detsamma. Detta hava vi sökt klargöra vid mångfaldiga tillfällen. Dit hör bland annat det kravet, att härordningsförslaget skall medföra, att man kan uttaga folkets hela värnkraft och att organisationen skall vara så tillskapad, att man kan utnyttja denna kraft. Kan man detta med propositionen? Jag tror, att man måste svara nej på den frågan. Vad vi vilja sammanfaller sålunda med den ställning, högern intog i fjol, med den syn på saken, vi då hade. Det finnes för övrigt uttryckt i vårt program från förra året vida tydligare än uti vissa andras program. Vi anse, att läget ute i världen och i vår världsdel enkannerligen är synnerligen ovisst. Det råder väl för övrigt icke mycket olika meningar därom, att det är en allmän oro, osäkerhet och ovisshet för framtiden och även vad nutiden beträffar. Därtill har nu kommit detta mycket omtalade Genèveprotokoll. Med detta protokoll skulle ju följa en allmän nedrustning. Inför detta nytillkomna faktum hålla vi före, att det kanske vore det klokaste, om man ställde sig avvaktande i denna fråga. Det är inte någon hasard att göra så, såsom en talare på stockholmsbänken behagade uttrycka sig, det är tvärtom motsatsen till hasard. Man kanske frågar sig: Men är detta då icke oklokt? Då vill jag säga, att det är väl inte oklokt, om man vill veta, vilka förpliktelser Genèveprotokollet eller något, som kan bli satt i dettas ställe, kommer att medföra. Man kan väl ändå inte tänka sig, att denna allmänna nedrustning kan bestämmas utan att staterna, som deltaga däri, vilja veta, vad de andra staterna göra. För övrigt finnas ju stater och därtill stora sådana, som inte äro medlemmar i Nationernas förbund och inte komma med på detta protokoll. Om somliga stater gå i förväg och företaga en större eller mindre nedrustning — vi ha ju detta svenska förslag om en mycket betydande nedrustning, och vi ha det danska förslaget, vilket går ännu mycket längre — om, säger jag, vissa stater gå i förväg och börja sådana nedrustningar, lär det väl inte kunna undgås, att när en gång Genèveprotokollet kommer att underskrivas, man då kommer att taga hänsyn till vad i det fallet blivit gjort. Skall denna överenskommelse kunna fylla sin uppgift, lär det väl få bli en avvägning mellan de militära rustningarna för de olika staterna. Inte lär det väl bli så,

att den ene har ingenting och den andre mycket. Somliga kunde annars rusa iväg och, som herr Wikström ville, taga bort allt militärförsvaret.

Statsministern framhöll, att man redan i diskussionen om Sveriges anslutning till Nationernas förbund gjorde gällande, att en dylik anslutning krävde ökad krigsberedskap. Statsministern ansåg också, att lika felaktigt som det var att grunda kravet på ökade rustningar på förbundspaktens bestämmelser, lika felaktigt är det att nu grunda sådana på de förpliktelser, som Genèveprotokollet för med sig. Saken ligger inte så enkelt till efter min mening. Det är bekant, att förbundspaktens bestämmelser om sanktionerna uti den mycket omtalade artikel 16 äro ytterst oklara och att de hava blivit föremål för olika tolkningar. Från många håll, och däribland från högerens sida, befarade man redan 1920, att artikel 16 kunde tagas till intäkt för krav på militära sanktioner. Med en sådan tolkning är det naturligt, att man frågade sig, om vår militära krigsberedskap motsvarade dessa ökade krav. De svenska statsmakterna löste då denna svåra fråga på det sättet, att de avvisade den tolkning, som inneslöt även militära sanktioner. Detta finnes uttalat uti den dåvarande utrikesministerns uttalanden till det statsrådsprotokoll, som förelades 1920 års riksdag. Det heter där på sid. 110 i propositionen nr 90: »Angående förbundsmedlems skyldighet att deltaga i dylik aktion hava olika meningar uttalats; det synes emellertid vara fullt befogat att hävda såsom riktig den mening, vilken jag i överensstämmelse med vad de svenska delegerade i Pariskonferensen uttalat förut gjort gällande, eller att från rådets sida icke kan uppställas en ovillkorlig fordran på deltagande i militär aktion, utan att det endast tillkommer rådet befogenhet att väcka förslag, som de särskilda förbundsmedlemmarna hava rätt att antaga eller förkasta.» Sedan uttalar sig det särskilda utskottet i samma riktning, ehuru väl i något vagare och mera obestämda ordalag. De danska och norska regeringarna hava tolkat artikel 16 på samma sätt; men Frankrike och en del andra nationer hava tolkat den på ett motsatt sätt, nämligen så, att förbundspakten medför skyldighet till militära sanktioner. Det är till denna omstridda fråga som Genèveprotokollet tar ställning. Protokollet tvekar inte att klart ålägga signatärmakterna skyldighet att deltaga i militära sanktioner. I sin kommentar till protokollet framhåller den tjeckoslovakiske utrikesministern Benes uttryckligen, att protokollet avser att bringa dessa meningsskiljaktigheter ur världen genom sin paragraf 11. Han tillägger för övrigt strax därefter, att om en stat lojalt och verksamt medverkar till att nedslå en angreppshandling, är detta ett kriterium på att staten i fråga uppfyllt sina förpliktelser. Skulle Sverige ansluta sig till detta Genèveprotokoll, så uppgiver det sålunda sin hittills följda neutralitetspolitik. Det är en väsentlig skillnad emellan vad vi åtaga oss, när vi gå med på protokollet, och vad vi gjort enligt de svenska statsmakternas nyss anförda uttalande, när vi gingo med i Nationernas förbund. I förra fallet övergiva vi neutralitetspolitiken och åtaga oss förpliktelser att medverka även vid militära sanktioner.

Man kunde tycka, att under sådana förhållanden skulle finnas ett visst samband likväl emellan Genèveprotokollet och vår försvarsfråga. Ett försvarsförslag liknande det, som nu föreligger, motiverades för övrigt för ett år sedan med att det gällde att skapa ett neutralitetsförsvaret. Nu synes man på vissa håll vara beredd att stryka neutraliteten, men anser sig därför inte nödsakad att vidtaga några väsentliga ändringar i sina försvarsplaner. De ändringar, som vidtagits, motiveras med helt andra skäl, exempelvis hänsynen till svenska folkets trygghetskiänsla. Man har emellertid slutat upp med att föra det s. k. neutralitetsförsvarets talan.

Härmed, herr talman, har jag slutat med dessa repliker, som jag bett om kammararens tillstånd att framföra, oaktat det är sent; och jag har tagit upp tiden rätt länge. Nu såg jag på talmannens lista, att efter mig är anmäld herr Eng-

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51
(Forts.)

berg. Han vill nu som han på senare tider haft till vana antingen själv komma omedelbart efter mig, eller är det möjligen talmannens goda vilja, som för honom dit. Han kommer väl nu som vanligt såsom en tredje opponent i denna diskussion och meddelar för kammaren och åhörarna en stor översikt över dagens debatt och så få kammarens ledamöter höra i kväll och så få kammarens ledamöter läsa i hans tidning i morgon, att högern har i denna debatt blivit slagen till marken och att regeringen vunnit en härlig victoria.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Hade jag vetat, att jag berövade herr Lindman en tillfredsställelse, skulle jag inte hava begärt ordet utan låtit herr Engberg följa omedelbart efter honom. Jag ansåg det emellertid angeläget att få ordet för att söka förhindra ett fortsättande med den konstruktion av en meningsskiljaktighet mellan statsministern och mig, som herr Lindman inlät sig på. Jag ber då att få erinra om vad herr Lindman sade och vilket föranledde min första replik. Herr Lindman frågade: Varför just 105 miljoner? Detta gjorde han i ett sådant sammanhang, att ingen kunde få någon annan uppfattning om vad han menade än att regeringen skulle hava fixerat summan till 105 miljoner för att sedan se till vad som inom denna kostnadsram kunde åstadkommas. Det vore hela den undersökning, som skulle hava legat till grund för regeringens försvarsproposition! Insinuationen fick ju en alldeles särskild spets, när dessa 105 miljoner sedan kunde antydas stå i visst sammanhang med den summa, som man trodde, att de folkfrisinnades kompromissförslag i fjol skulle hava kostat. Jag svarade, att detta icke varit utgångspunkten. Vi hava undersökt vad som enligt vår uppfattning om det utrikespolitiska läget är nödvändigt och vad försvaret kräver; och jag hänvisade till, att vi kommit till det resultatet, att ett vidblivande av fjolårets ståndpunkt, sådan den utformats i utskottsförslaget, varit välmotiverat. För att ytterligare understryka detta, ber jag få citera några ord ur statsministerns uttalande till statsrådsprotokollet: »Prövningen av Sveriges yttre läge utfaller, enligt här förut utvecklade synpunkter, sålunda, att förutsättningar för en viss nedsättning av våra försvarsanstalter föreligga. Något hinder av utrikespolitisk natur att begränsa vår försvarsorganisation i vart fall till det mått fjolårets försvarsutskott föreslagit och riksdagens andra kammare givit sin anslutning föreligger enligt regeringens uppfattning icke. Ett beslut av denna innebörd skulle icke innebära något äventyrande av landets säkerhet.»

Jag har i mitt anförande tidigare i dag, liksom statsministern gjort i sitt, hänvisat till, att två huvudsynpunkter varit bestämmande, den ena vårt försvarsbehov och den andra önskvärdenheten av att åstadkomma en omfattande rustningsminskning. Att man *förenar* dessa ståndpunkter, det konstruerar ingen motsättning och det ger heller ingen anledning till frågan: Varför just 105 miljoner? Det förhåller sig verkligen på det viset, att efter undersökning av vårt utrikespolitiska läge hava vi kommit till den uppfattningen, att vi kunde hava ställt oss på fjolårets socialdemokratiska ståndpunkt, och därefter hava vi av andra skäl gått till en utbyggnad. Efter detta har jag kommit till en kostnadsram, som naturligtvis icke ens i det ögonblick, då förslaget förelåg fullt utarbetat, låg färdig och avslutad på 105 miljoner, utan som in i det sista varit föremål för justeringar, på vissa punkter uppåt och på andra nedåt. Men det är alltså icke så, som herr Lindman ville tolka mitt uttalande, eller att jag inte längre åberopar det statsfinansiella läget. Även den statsfinansiella synpunkten intresserar mig mycket. Men jag vill understryka vad statsministern här sade, att kan man med en liten eftergift i fråga om det statsfinansiella åstadkomma så mycket mera i effektivitet, är det ingen anledning att envist hålla

fast vid en viss fixerad siffra. Detta statsministerns uttalande belyser ytterligare, att här föreligger ingen sådan motsättning, som herr Lindman sökte framkonstruera.

Jag skulle ju emellertid hava kommit i motsättning till mig själv också! Jag läste det redan på middagen i Nya Dagligt Allehanda precis i samma form som herr Lindman sade det nu, och jag har alltså haft litet tillfälle att tänka på denna motsättning. Den skulle ligga i att, sedan jag förklarar, att denna slutsumma på 105 miljoner kronor helt enkelt varit resultatet av en summering av de militäriskt nödvändiga posterna, jag likväl åberopat marinestabschefens omdöme, att inom denna kostnadsram i avseende på flottan kunna inga förbättringar ske. Herr Lindman säger: »Alltså har försvarsministern givit marinestabschefen en viss kostnadsram.»

Nej, herr Lindman, det var hela det utarbetade förslaget som remitterades till marinestabschefen och denne har varit fullkomligt oförhindrad att föreslå de förbättringar, som han kunde finna lämpliga. Hans uppgift gällde inte alls att inom en viss kostnadsram utarbeta ett förslag, utan det förelåg ett förslag, över vilket regeringen önskade höra hans omdöme. Det enda fall jag känner, där en myndighet fått ett uppdrag att inom en bestämd kostnadsram uppgöra ett militärt förslag, är fjolårets regerings uppdrag åt generalstabschefen att inom en till siffran bestämd kostnadsram utarbeta ett arméförslag. Den nu sittande regeringen har *inte* förfarit på samma sätt.

Vidare upprepade herr Lindman sin fråga: har regeringen gjort några undersökningar av strategisk art rörande tillräckligheten av de fyra arméfördelningarna? Jag svarade i mitt förra yttrande på det enda sätt, jag ansåg förnuftigt, nämligen så, att det naturligtvis har uppgjorts en krigsorganisation. Men när herr Lindman framställer sin fråga i en form, som jag inte tycker är förnuftig, får jag väl också svara på ett sätt, som jag här trodde skulle vara överflödigt. Naturligtvis har det inte gjorts någon undersökning huruvida fyra fördelningar ur strategisk synpunkt äro tillräckliga. Ty då måste jag först ställa frågan: vilka strategiska synpunkter är det som man i det fallet har att taga hänsyn till? Herr Lindman hjälpte mig ett stycke på vägen i sitt svar, då han åberopade vad försvarsministern av i fjol gjort gällande, nämligen att sex arméfördelningar var det minsta, som ur strategisk synpunkt kunde anses tillräckligt. Jag hade redan då tillfälle att ge en replik just på det yttrandet, i polemik mot det då föreliggande förslaget. Dåvarande försvarsministern ville göra gällande att sex arméfördelningar skulle räcka, medan mot det socialdemokratiska förslaget anmärktes, att om man allenast hade tre fördelningar, skulle man vid ett fientligt landstigningsförsök nödgas koncentrera praktiskt taget hela armén på ett ställe och inte vara i stånd att disponera över trupper för annat ändamål och på andra håll. Jag tillät mig den något enkla invändningen, att om man fullföljde resonemanget skulle alltså de sex fördelningarna räcka till för att avvärja två landstigningsförsök. Men om det händelsevis skulle företagas ett tredje sådant försök, vart skulle vi då ta vägen? Jag menar, att herr Lindmans resonemang påminner om försvarsminister Malmroths resonemang. Man utgår från konstruktioner, där man inte ens anger vad de innehålla, och ställer sedan från dessa utgångspunkter sina frågor. Det är alldeles självklart, att om Sverige utsättes för ett anfall från en stormakt, som mot oss kastar in all den kraft som hela denna stormakt kan mobilisera, och om Sverige befinner sig i det läget att ensamt möta ett sådant anfall, så räcker inte de fyra fördelningarna. Då räcker inte heller de sex fördelningarna, inte herr Lindmans åtta, d. v. s. sex plus två, och då räcker inte heller 1914 års tolv arméfördelningar.

Alltså, om det på frågan skall kunna ges ett exakt svar, måste frågan också vara av exakt karaktär; man måste veta något om de förutsättningar, med vilka herr Lindman räknar. Om herr Lindman svarar, att han räknar endast med en

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

enda förutsättning, nämligen den att vi skola kunna uttaga hela vår försvarskraft, så medger jag självklart, att flera fördelningar och en större organisation också medger ett snabbare uttagande av hela försvarskraften. Men jag vidhåller, att den organisation, till vilken det nu föreligger förslag, kan under de förutsättningar, med vilka vi räknat, medge ett uttagande så småningom av den försvarskraft folket besitter. Längre kan jag inte tillfredsställa herr Lindmans vetgirighet i avseende på våra undersökningar.

Det kanske också kan tarvas en replik på herr Lindmans yttrande, att det föreligger en skillnad i förra regeringens och denna regeringens sätt att behandla sakkunskapen. Denna skillnad skulle bestå däri, som herr Lindman säger, att förra regeringen följt sakkunskapen litet längre på väg. Jag är inte så säker om att detta är någon skillnad. Om det finns två förslag, som den militära sakkunskapen förklarar vara fullkomligt oantagliga — och det är ett sådant fall som föreligger när man jämför fjolårets regeringsförslag med årets regeringsförslag — så kan jag knappast förstå att man på något sätt är uppmärksamare och artigare mot sakkunskapen genom att välja det ena eller det andra av de fullkomligt odugliga förslagen.

Vad sedan beträffar frågan om reservfördelningar skulle det självklart föra in i en fullkomligt ofruktbar diskussion, om man här skulle ge sig ytterligare in på några spådomar angående framtiden.

Jag har tillåtit mig uttala, att det enligt mitt förmenande finns förhoppning om, att när den första oroliga period, som vi nu kunna överblicka, har gått till ända, skola vi komma till ännu mer stabiliserade förhållanden och en ännu större trygghet. Detta skulle stå i motsättning till vad jag skrev i försvarsrevisionen år 1923, enligt vad herr Andersson upplyst mig om. Jag satt vid det tillfället som försvarsminister och mottog försvarsrevisionens utlåtande, och har alltså inte yttrat mig i detta utlåtande. Men jag anser inte, att vad där har sagts står i någon motsättning till vad jag här yttrat. Ty hela utgångspunkten är, att man inte med bestämdhet kan veta någonting om denna framtid. Men ovissheten måtte väl omfatta möjligheter även till förbättring.

Till sist ett par repliker i några detaljer. Rörande herr Lindmans förmodan, att en annan avgångsprocent skulle ha möjliggjort att vi kunde räkna med en så pass stor styrka vid repetitionsövningarna, kan endast svaras, att beräkningarna äro gjorda efter samma grunder i båda propositionerna. Beträffande en annan detalj, som inte herr Lindman berörde, men av vilken herr Lindmans partivän herr Pehrsson i Göteborg gjorde ett stort nummer, nämligen frågan om befrielsemöjlighet för fadern till oäkta barn, ber jag att få meddela vad som verkligen står i propositionen. Det föreslås befrielse bl. a. för den, »vilken vid den tidpunkt då han enligt § 5 är skyldig att inställa sig till inskrivning har hustru eller barn, som äro för sitt uppehälle beroende av hans arbete». Med den tolkning man numera ger bestämmelser av denna art är det otvivelaktigt att ett sådant fall kan inträffa, att den som är försörjningspliktig mot ett utom-äktenskapligt barn på denna grund befrias ifrån värnplikten. Men lagens bokstav ger honom inte rätt att i och för sig såsom barnafader befrias, utan förutsättningen är att han har en social försörjningsplikt. Barnet skall vara beroende av hans försörjning. Jag skulle vilja tillägga gent emot herr Pehrsson när han talar om detta såsom innebärande en privilegiering av dessa personer, att här inte inträtt något annat förhållande än att samtliga de, som hittills kunnat komma i åtnjutande av familjeunderstöd, numera helt och hållet befrias. För det närvarande är det så, att fadern till ett oäkta barn kan komma i åtnjutande av familjeunderstöd för detta barns försörjning, d. v. s. samhället erkänner, att under den tid fadern fullgör sin värnplikt har samhället vissa skyldigheter att hjälpa honom i hans försörjningsplikt. Principen blir densamma. Att han har en sådan försörjningsplikt motiverar,

att han inte tas ifrån denna försörjningsplikt, utan han erhåller i stället befrielse. Någon större revolution i moralbegreppen har inte ägt rum genom detta förslag.

Herr Hamrins yttrande, att det föreliggande förslaget är ett reviderat frisinnat förslag, vars revision tyvärr har kostat oss 33 miljoner kronor, ger mig anledning uttala, att det naturligtvis är enbart glädjande, om de frisinnade känna sig så bundna till förslaget, att de betrakta det som sitt eget. Men å andra sidan skulle jag också vilja säga, att jag inte är alldeles säker på hr Hamrins kostnadsberäkning. Ty visserligen kan man säga, att om det nu föreliggande förslaget genomförts i fjol hade vi ett år tidigare gjort en besparing på 30 miljoner kronor, men om den frisinnade kompromissen antagits, hade i själva verket ingen vetat vad den kommit att kosta. Detta är en av skillnaderna mellan detta förslag och de frisinnades kompromissförslag.

Till sist herr Fjellman. Herr Fjellman klagade över att denna organisation hade fått ett så gott huvud, men en sämre kropp. Jag tror att både ur fredsorganisationens och den eventuella krigsanvändningens synpunkt det dock är bättre, att det finns ett gott huvud på en kanske något svag kropp, än om man gått den motsatta vägen och på en stark kropp satt ett dåligt huvud.

Herr Engberg: Herr talman! Jag har vågat fråga några äldre kammarledamöter här runt omkring, om det under deras riksdagstid har förekommit, att en talare insinuerat mot kammarens talman, som inte är i tillfälle att försvara sig, att talmannen vidtagit några arrangemang med avseende på den ordning, i vilken talarna sig anmäla. Det har från alla håll runt omkring sagts, att någonting sådant har hittills icke förekommit. Den angripne kan själv inte försvara sig, men jag vågar här säga herr Lindman, att tilltaget att insinuera mot andra kammarens talman, att han är med om något slags hokus pokus beträffande talarelistan, det tilltaget får stå för herr Lindmans egen räkning. Jag är övertygad om att kammaren slår vakt om sin talman och inte vill vara med om slika insinuationer.

Jag måste för min del, herr talman, också beklaga, att jag inte kan göra herr Lindman nöjet att i mitt anförande följa det program, som han föreskrev mig. Själv försökte jag för någon tid sedan i min tidning teckna den väg, som herr Lindman i ett anförande skulle komma att följa. Jag hade mera lycka än han, ty det råkade stämma ungefär på prick. Det var egentligen bara en enda detalj, i vilken det skilde.

När jag begärde ordet, var det endast för att säga ett par saker, som i den här frågan länge ha legat mig om hjärtat. Den första gäller den så kallade *sakkunskapen*. Här har talats om hänsyn till sakkunskapen, och här har tvistats om i vilken omfattning olika partier följa sakkunskapen. Vad är sakkunskap i dessa frågor, herr Lindman? Jag förstår, att herr Lindman i sin ställning som självutnämnd konteramiral ögonblickligen menar, att det är de högre militärerna, som äro de sakkunniga. När man läst generalstabschefens utlåtande om Genèveprotokollet, vad finner man? Jo, hurusom hela hans resonemang bottnar i ett utrikespolitiskt bedömande. Jag måste för min del, herr talman, hävda den uppfattningen, att den omständigheten att en människa är officer, den omständigheten att en människa representerar sakkunskapen i *militärtekniska* frågor där han är yrkesutövare, den gör honom inte ett spår sakkunnig på de helt andra områden, som gälla *det utrikespolitiska bedömandet av vårt läge*. Vi kunna ha all respekt för våra militärer, när det gäller frågan hur man tekniskt skall ordna med den ena eller den andra detaljen. Men då det yrkas, att man skall gå till herrar officerare och ställa frågan så: »vad är herrarnas mening om hur mycket vi behöva i den tid som råder för att försvara oss?», då vill jag svara, att de sista man skall vända sig till med en dylik fråga äro yrkesmilitä-

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

terna. De ha inte någon speciell sakkunskap och inte någon utbildning för det ändamålet. Där äro de att betrakta som amatörer, precis som var och en annan lekman, som reflekterar över utrikespolitiska frågor. Men jag går ett steg längre, herr Lindman. Jag säger, och jag tar inte tillbaka det, att det för herrar officerare finns ett minus, när de upptråda i frågor, som röra vårt militärpolitiska läge. Och detta minus ligger däri, att de på grund av hela sin kärställning från början äro benägna att med varandra förväxla sina egna önskemål angående kårens intressen och bestånd med de motiv av utrikespolitisk natur, som läggas till grund för deras uppfattning i själva försvarsfrågan. Jag tror därför att ju förr vi göra oss kvitt föreställningen, att här existera några speciellt sakkunniga personer i galoner i utrikespolitiska frågor, desto bättre. Det är här, liksom på så många andra områden, det sunda bondförståndet som får lov att fälla utslaget. Knektadömet i det här landet bör icke ha någonting att säga till om, när det gäller att bedöma det utrikespolitiska och militärpolitiska läget. Det skall göra sin tjänst när det gäller dess arbetsuppgifter, men regering och riksdag må förbehålla sig rätten att själva bilda sin uppfattning om de allmänna utgångspunkter, från vilka man vid en försvarsreform skall utgå.

Detta var det ena som jag, herr talman, ville säga om sakkunskapen.

Den andra saken jag ville säga till herr Lindman om sakkunskapen är ungefär följande: År 1914 krävde högern de 340 dagarna i sakkunskapens namn. Vi hade då förut haft de 240. Men man var likväl i herr Tryggers proposition 45 dagar nere *under* vad man hade redan 1901, vilket visar att det i det fallet ifrån högerns sida måste vara ett underligt jonglerande med hänsyn till sakkunskapen. Jag ber vidare att herr Lindman lägger märke till, att den tidning, den där företräder generalstaben i landet, nämligen Svenska Dagbladet, har uttryckligen gång på gång under den Tryggerska regeringens tid sagt ifrån, att denna regerings förslag stod i fullkomlig strid med sakkunskapens fordringar, och jag misstänker att herrar Järte och Forssell kunna vittna åtskilligt om de synpunkter, som därvidlag ha anlagts.

Emellertid, herr talman, vill jag också säga en annan sak. Det är, att när regeringen har lagt fram detta förslag så är det ju ingen hemlighet för någon, att det socialdemokratiska partiet ställer sig bakom av *politiska* skäl, och inte på grund av någon samlad övertygelse om, att just det eller det är det enda nödvändiga. Ty det säger sig självt, att vad som här bjudes inte är uttrycket för någon samlad partiuppfattning eller partiåskådning om vad som är det absolut oundgängliga, men uttrycket för ett kallt räknande med det faktiska parlamentariska läge, i vilket vi befinna oss, och uttrycket för en önskan, att med största möjliga nedsättning i bördorna få en lösning av frågan vid årets riksdag. Det har redan vittnats från ett par håll, att meningarna kunna vara delade, och naturligtvis äro delade, men vad som för oss gemene man inom partiet är solklart är detta, att vi ha en skyldighet att allesammans hjälpa till för att denna fråga äntligen bringas till en lösning. Jag skulle verkligen vilja fråga herr Lindman, om han tror, att han gör det svenska försvaret någon tjänst genom att medverka till en politisk, vars syfte uppenbarligen är att ännu en gång kasta denna fråga ut i det ovissa. Herr Löfgren använde ordet hasardspel, och herr Lindman ondgjorde sig över detta omdöme. Jag tror för min del att omdömet är ganska väl grundat, ty hade högern här verkligen haft ett positivt intresse av att få en lösning utav frågan till stånd, så skulle herr Lindmans senaste anförande med dess tydliga tillkännagivande av att högern kommer att ställa sig utanför icke hava hållits. Jag tror, att det är ganska beklagligt, och det är till på köpet ett fattigdomsbevis för ett stort politiskt parti som högerpartiet, att uti den fråga, som detta parti betraktar såsom nationens livsfråga, det står med tomma händer och går att slå vakt kring ett provisorium, om vilket högerns egen försvarsminister i fjol, och f. ö. även hela regeringen, förklarade, att

det ur alla möjliga synpunkter inte längre borde bestå. Jag tror, att man gott och väl kan överlåta åt var och en att forma sitt omdöme om den sortens politik.

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Herr Lindman erinrade om 1914 i jämförelse med nu, i anledning av statsministerns uttalande om en påtvungen härordning. Herr Lindman förklarade: Ja, riksdagen beslöt ju detta. Den härordningen var sålunda inte påtvungen. Men kanske herr Lindman vill tänka efter, hurudan riksdagen var år 1914 i jämförelse med den nuvarande. Vi hade då den 40-gradiga skalan, på vilken första kammaren vilade, och vi hade skattestrecken, av vilka denna kammare berodde på ett sådant sätt, att stora massor av medborgare inte kommit till tals vid valurnorna. 1914 års riksdag representerade inte den svenska nationen. Den representerade väsentligen vissa kretsar och skikt utav den övre nationen så att säga, men den representerade inte nationen i dess breda massa, som den gör den dag i dag är.

När därför en riksdag, sammansatt på den allmänna och lika rösträttens grund, går att befatta sig med landets försvarsfråga, så måste jag för min del säga, att det är en helt annan situation, i vilken man befinner sig, och en helt annan nödvändig förutsättning att söka en bred basis för frågans lösning, ett rimligt sammanhang mellan folkmeningen därute i landet och de resultat, till vilka man här kommer. Det sammanhanget blev inte rimligt år 1914, och jag tvivlar på att herr Lindman, om han vill vara ärlig, med tanke på hela bondetågsspektaklet och den våldsamma hets, som då drevs, samt den diktatur, med vilken man från herr Lindmans eget parti trädde fram till Karl Staaff och hans män för att tvinga dem på knä, jag tvivlar på att herr Lindman med tanke på detta skulle på allvar kunna göra gällande, att där förelåg någonting högst normalt, inte någonting påtvingat, o. s. v. Ånej, mina herrar, så lätt går det inte att komma ifrån att där förelåg ett påtvingande av en försvarsorganisation, som nationen inte ville veta om.

Herr Lindman bör f. ö., när han refererar vad som förekom i 1915 års riksdagsdebatt, referera det på ett sätt, som gör det tillförlitligt. Det yttrande, herr Kvarnzelius hade i första kammaren riksdagen 1915, hölls bara några månader efter 1914 års beslut. Jag misstänker, att herr Lindman inte skall få någon uti denna kammare och inte heller någon utanför densamma, som har tänkt något i dessa stycken, att tro, att det vid 1915 års riksdag fanns något sådant genomfört av 1914 års beslut, att man kan hänföra Kvarnzelius omdömen till betydelsen av detta beslut. Herr Lindman inser väl det verkligt hopplösa i en sådan argumentation — eller vad var det, herr Lindman, som vid 1915 års riksdag fanns genomfört av 1914 års beslut, som skulle hava betytt denna nya styrka, till vilken man med förtröstan kunde hänvisa?

Herr Lindman säger nu vidare, att här förelåg ifrån vänsterpartiernas sida bara *politiska* grunder, under det att hans parti naturligtvis räknar för det första med sakkunskapen och för det andra med *oron för fosterlandet*. Herr Lindman behagade säga om herr Löfgren, att hans parti patenterade för sig alla förträffligheter — herr Lindman patenterar för sig och för sitt parti oron för fosterlandet. Tillåt mig säga, herr talman, att vi på vårt håll, som också äro intresserade för denna fråga, vi hava rätt att även vi göra anspråk på att kunna känna oro för fosterlandet, och vi tillåta sannserligen inte, att här blir någon klassindelning uti detta land emellan sådana, som inte skulle hava sinne för fosterlandet, och sådana, som skulle hava det. Hos oss förekommer det otroliga, som nästan inte finnes i något annat land, att man bildar föreningar för att älska fosterlandet. Hur skulle det vara, om man tänkte sig, att man bildade föreningar för att älska sina mödrar eller för att älska sina fästmän? Men den svenska högern bär i hög grad ansvaret för att fosterlandskärleken har gjorts till svindel och humbug, där den borde vara en sund och äkta och levande känsla

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

inom nationen, som bure den fram genom olika öden och kunde samla den i de stora ögonblicken. Och jag vill, herr talman, säga, att om högern i fortsättningen går till arbetet i denna fråga i den anda, med vilken herr Lindman senast talat, med anklagelse emot vänstern för att inte känna någon oro för fosterlandets framtid och med det självbelättna påståendet, att endast högern har rätt att göra anspråk på att betraktas som fosterlandsälskande, då komma vi till det resultatet, att vi i framtiden måste betrakta det rent av som en rättvisa och en lycka, att högern ställde sig själv utanför och inte fick någonting att säga till om, när vänstern i landet löste försvarsfrågan.

Herr Almquist: Herr talman! En ärad och värtalig ledamot av kammaren på stockholmsbänken drev under förmiddagens debatt det resonemanget, att det kunde dragas en tydlig parallell emellan det föregående årets försvarsproposition och den nu föreliggande därutinnan, att båda uppenbarligen representerade en inbjudan till samförstånd, utsträckt av regeringen till riksdagens partier. Jag tror, att jag i den punkten förstod honom rätt. Jag måste då säga, att jag inte odelat kan ansluta mig till denna åskädning. Det är visserligen uppenbart, att regeringen här har sökt ett visst samförstånd, men det är lika uppenbart, att detta samförstånd önskar regeringen egentligen inlett med riksdagens borgerliga vänsterpartier. Hela propositionens uppläggning kan ju bära rätt så tydligt vittnesbörd om den saken. Och jag tror, att man under dagens debatt förgäves uti uttalandena från regeringsbänken har sökt någonting, som påminner om det patos, som dock präglade herr Tryggers framställning, då han talade om tanken på samförstånd, som, en gång väckt, inte kunde dö.

Jag har, herr talman, då jag uppmärksamt har läst den föreliggande propositionen, åtminstone i dess mera principiella delar, också med intresse tagit del av hans excellens statsministerns allmänna principuttalanden. Det har i en liberal huvudstadstidning talats om denna matta och mångordiga principmotivering. Jag vill inte utan vidare göra yttrandet till mitt eget, men jag skulle vilja säga, att man dock lämna nämligen utan ledning i fråga om regeringens uppfattning av de mera konkreta försvarspolitiska och utrikespolitiska spörsmål, som måste hava varit föremål för en ansvarspliktig regerings behandling vid utarbetandet utav propositionen. Jag förstår, att man inte kan begära en vidlyftig utrikespolitisk orientering, men det skulle hava varit till ledning, tror jag, för åtskilliga av kammarens ledamöter, om man dock hade fått dessa linjer litet mera konkret framställda och om man inte förgäves måst se sig om efter åtminstone några huvuddrag av regeringens sätt att betrakta det komplex av problem, som äro förbundna med Östersjöfrågan och vår ställning vid Östersjön. Jag tror nämligen, att det är hart när omöjligt att fatta någon ståndpunkt till vår försvarsfråga, om man inte ser den i sammanhang med den nu rådande politiska situationen kring Östersjöns stränder. Jag vet, att under det föregående årets riksdagsdebatt framdrogs också denna fråga i viss mån till begrundande. I denna dags debatt, i den mån jag har haft tillfälle åhöra den, har därom ingenting varit nämnt. Hela resonemanget har varit ytterst abstrakt och har nästan uteslutande rört sig om vår ställning till folkens förbund och det så omtalade Genèveprotokollet.

Man svävar också i en viss okunnighet om vad hans excellens har tänkt på, då han talar om att i det omgestaltade Europa har den orosstämning avlägsnats, som tidigare utgjort en fara för freden. Detta är en sådan där allmän sats, i vilken man egentligen kan inlägga vad som helst. Med hjälp av de riksdagsdebatter, som fördes föregående år, och i anslutning till de yttranden, som då fälldes av socialdemokratiska talare, kan jag ungefär gissa mig till, vad som då menades, nämligen till äventyrs Tysklands sammanstörtande,

Österrikes upplösning i smärre nationalstater, socialdemokratiens framväxt och naturligtvis även Nationernas förbunds långsamma utveckling. Jag tror, för att tala ett ögonblick om detta oundvikliga ämne, Nationernas förbund, att då en mycket bekant svensk man helt nyligen har kallat detta för världshistoriens största humbug, så har han, såsom inte sällan annars, gjort sig skyldig till ett överord. Han har förbisett, att detta förbund dock inom sig rymmer mycket utav ideella åskådningar, och om det också ännu i positiva resultat har utträttat ganska litet, så må det ju vara tillåtet för vem som helst att hoppas på mera. Men det förefaller mig, som om herr Löfgren, denne varme vän utav Nationernas förbund, då han i dag på förmiddagen talade om de uppnådda resultaten, knappast ens ansåg sig kunna räcka en bronsmedalj till denna internationella organisation; beträffande resultaten, inte beträffande programmet, kunde han på sin höjd giva dem ett hedersomnämmande. Jag tror, att beträffande Nationernas förbunds verksamhet måste man tills vidare betrakta såsom något tyvärr ganska typiskt, vad som meddelas i den sista officiella redogörelsen för förbundets verksamhet, år 1924, som nyligen torde hava kommit kammarens ledamöter till handa. På tal om överläggningarna angående sjöstridskrafternas begränsning yttras, att man lätt nog enats om de artiklar i det framlagda konventionsförslaget, som inte berörde någon av huvudprinciperna, men att meningarna gingo hopplöst isär, så snart problemets kärnpunkter diskuterades. Det är riktigt, att man i en så viktig fråga eller ett så viktigt komplex av frågor, som beröres i Genèveprotokollet, kom till enighet, men i belysning av senare händelser, det brittiska väldets hållning o. s. v., måste man väl ändå säga, att denna enhet var ganska fiktiv eller i varje fall hypotetisk och ställd på framtiden.

Jag ber att i sammanhang med de fredsfrämjande faktorer, som hans excellens uti inledningen till propositionen talar om och som han naturligtvis har rätt och skyldighet att tala om, fästa uppmärksamheten vid hur farligt det är att ur tillfälliga politiska konstellationer och tillfälliga händelser läsa ut något sådant som en förblivande fredsfaktor. Jag vill erinra om att, under det föregående årets riksdag, man ifrån åtskilliga håll — jag tror också, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet var med bland dem, som berörde frågan — tillskrev det demokratiska genombrottet i den franska politiken, M. Herriots framträdande till regeringsmakten och det engelska arbetarpartiets uppstigande till regeringsställning betydelsen av stora fredsfaktorer. Jag skall i detta avseende be att få citera ett uttalande i remissdebatten den 8 februari 1924 av herr Engberg:

»Blott den omständigheten, att det stora genombrottet för arbetarklassen har ägt rum i Storbritannien, där denna klass nu har tagit den politiska ledningen, innebär en så ofantlig förskjutning till det bättre, att det är oriktigt och orimligt, att en svensk statsminister, när han utvecklar sin uppfattning av den utrikespolitiska bakgrunden, helt och hållet förbiser detta.»

Och samma tema är i försvarspropositionens slutliga behandling varierat på varjehand sätt. Men hur ser det ut några månader senare? Vi veta alla, att i England har arbetarpartiets regering lyfts ur sadeln, störtad genom en mäktig svängning i den brittiska folkopinionen. Och denna svängning stod som bekant i starkt samband med vad en talare i första kammaren på förmiddagen kallade den bolsjevikiska oroscenarion. I st. f. denna arbetarregering har det kommit en konservativ engelsk regering. Man vet, att en konservativ engelsk regering sedan gammalt har ansetts betyda ett fast grepp i Englands utrikespolitik, fasta linjer i denna och inte minst en stark och energisk omsorg om riksförsvaret. Jag tror, att ordet Singapore innebär en erinran, som i det avseendet säger ganska mycket. Det är onekligen så, att denna ännu för några månader sedan så starkt framhållna fredsfrämjande faktor nu är borta, och det

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

borde ju vara en konsekvens från deras sida, som framhöllo betydelsen av denna faktor för omkring åtta månader sedan, att nu erkänna, att ett lika stort steg tillbaka har skett. Jag vill dock tillägga, att det är långt ifrån att jag vill göra gällande, att den nuvarande brittiska regeringen skulle på något sätt intaga en mot fredssträvandena fientlig hållning.

Och någorlunda på samma sätt förhåller det sig i Frankrike, där visserligen M. Herriots regering fortfarande sitter kvar men där man dock, efter vad jag tror, i hans utrikespolitik har kunnat i vissa avseenden märka åtminstone en småningom skeende återgång till den fasta traditionella linjen i fransk utrikespolitik. Jag bortser naturligtvis från sådana mera tillfälliga men för fransk radikalism förvisso rätt så karakteristiska omständigheter som den förändrade ställning, han har intagit till den romerska kurian.

Dessa två exempel, herr talman, synas mig också vara en erinran till alla och envar om huru vanskligt det kan vara att uti dylika svängningar i ett lands politik inlägga någon principiell vändning, någon bestående vinst för det ena eller andra ideella intresset, och vidare en erinran om att det även på det politiska livet som oftast är frågan om pendelsvängningar och inte om en oavbruten rörelse åt vänster och, dess bättre, inte heller om någon slags fortsatt orientering åt öster.

Jag skall i detta sammanhang be att få komma till ännu en sak av en viss principiell betydelse. Det finns ett gammalt ordstav — det är alltför ofta citerat, men jag skall verkligen citera det ännu en gång. Det lyder: Om du vill freden, rusta dig för kriget. Jag vet mycket väl, att detta ord numera är i fråga om sitt berättigande synnerligen omstritt, och jag vet, att om man skulle vända sig exempelvis till en så framstående statsman som lord Robert Cecil, skulle han mycket värtaligt kunna utveckla, att denna mycket farliga maxim bör man nu i alla länder lägga bakom sig. Och jag tror, att det är alldeles riktigt, om man bara tänker på de stora länderna och deras rustningar före kriget såväl som efteråt. Jag tror, att i deras kapprustningar låg ett farligt moment, som eventuellt kunde locka till fredsbrott. Men jag tror, att förhållandena ligga helt annorlunda i fråga om de gamla små staterna, sådana som Sverige. Jag säger med flit de *gamla* små staterna, ty jag tror att de *nya*, som skapats genom Versaillesfreden, äro oss ganska olika i fråga om nationell lynnesart och att det politiska livet i dessa nya småstater just mången gång kan befaras leda till rätt så farliga explosioner. Men jag tror, att ett gammalt land som Sverige med de stabiliserade förhållanden, som hans excellens talade om, icke i fråga om rustningar kan erbjuda någon som helst risk av samma slag som stormakternas rustningar. Och jag tror, att såtillvida kan det fortfarande anses gälla, att, om vi vilja freden, så måste vi rusta oss för kriget. Jag anser, att vi hota ingen, och i dessa tider bör envar i utlandet hava klart för sig, att så är förhållandet.

Eftersom saken under förmiddagen varit på tal och eftersom jag händelsevis är historiker, vill jag säga några ord i största korthet om hur man betraktade kriget i äldre tider, t. ex. på 1600-talet i stormaktstidens Sverige. Jag tror, det är en allmänt utbredd föreställning, att under den tiden krig och erövringar betraktades som naturliga former av uppgörelse mellan staterna. En talare under förmiddagen var också inne på detta. Han talade om hur stor förändringen var i det allmänna åskådningssättet på den punkten. Jag tror, att detta i stora delar är falskt. Jag tror, att om man exempelvis läser det tillgängliga protokollet från de överläggningar, som Gustav Adolf höll med riksrådet, innan han gick ut i det stora tyska kriget, så skall man få ett starkt intryck av att där övervägdes timme efter timme och dag efter dag frågan, huruvida man här gick ut i »ett rättvist krig» — ett justum bellum — eller i »ett orättvist krig» — ett injustum bellum. Man kände även på den tiden

kriget såsom ett Guds gissel, och man var dock icke så lättfärdig, att man icke fattade sitt beslut först efter överläggning, alltid angående möjligheterna men stundom även beträffande de rättskrav, som kunde åberopas för ett sådant krig. Det må tillåtas mig att erinra därom, att redan på 1500-talet fanns det något, som hette skiljedom och medling mellan tvistande parter, och redan då fanns t. ex. ett för biläggande av tvister mellan Sverige och Danmark utbildat system, som avsåg deras avgörande i rättslig form genom medling eller skiljedom. Jag tror sålunda, att det ligger någonting oriktigt i detta betraktelsesätt, att allt detta skulle vara någonting nytt, och jag tror, att man får ett visst perspektiv på relativiteten av alla dessa nya fredssträvanden, då man ser dem mot bakgrunden av äldre tiders historia.

Jag skall nu komma in på ett ämne, som faller utom det område, som jag hittills har rört mig på. Det har nog frågats här och där i landet, huruvida det icke utom de officiella skäl, som åberopas för det socialdemokratiska parti-programmet, eller hänsynen till rikets försvarskraft och strävan att främja fredsarbetet, också kunde finnas några allmänna andra motiv, som, icke hos regeringen — det tror jag ingen vill insinuera — men på sina håll inom partiet gjort sig gällande. Och den tanken har funnit stöd däri att själva det ledande socialdemokratiska partiorganet åtskilliga gånger och i flera ledande artiklar har gjort gällande, att åtminstone ett av huvudmotiven för partiets militärpolitik varit insikten om att man icke kunde träffa högerns intressen på en känsligare punkt än försvarsfrågan. Det har talats om knektadömetts djupa och innerliga sociala förankring i överklasskretsar o. s. v., och detta har även kommit fram i anföranden i riksdagen. Jag måste säga, att för mig ligger det något anstötligt i detta, att under diskussionen om landets försvarsfråga, som dock bör hållas på en saklig linje och så mycket som möjligt lyftas upp över striden mellan partierna inbördes, på detta sätt hava inblandats synpunkter, som möjligen äro på sin plats i den inre politiska striden och i »klasskampen». Och jag tror dessutom, att detta resonemang vittnar om en felbedömning av högerns ställning till försvarsfrågan. Jag tror, att de intressen, som i ett eller annat personligt fall naturligtvis kunna knyta en person till den s. k. militärkasten, spela en ofantligt liten roll för högern i det hela. Jag tror mig kunna hävda, att högerns ståndpunkt i försvarsfrågan verkligen bör fattas såsom ideellt motiverad, och att man har rätt att kräva ett sådant erkännande, naturligtvis sedan var och en medgivet att kritisera denna ståndpunkt från sakliga synpunkter.

Jag skall icke mycket längre uppehålla kammaren, men jag skulle slutligen vilja fästa uppmärksamheten på ett uttalande av hans excellens herr statsministern i den allmänna principinledningen. Det heter där, att ett beslut av denna innebörd, d. v. s. ett beslut i enlighet med regeringens försvarsproposition, icke skulle innebära något äventyrande av landets säkerhet, och jag är övertygad om, att så betraktar också regeringen saken. Men jag måste säga, att jag i någon mån blir betänksam, då jag erinrar mig, att ännu så sent som den 23 maj 1924 den nuvarande chefen för försvarsdepartementet hade följande uttalande till kammarens protokoll: »Det är vår förhoppning icke blott att den nedrustning, vi här föreslå, om icke vid denna riksdag så vid en kommande skall bli ett faktum, utan dessutom att den skall utgöra endast ett av stegen på den väg vi vilja vandra, ett steg som skall följas av nya steg fram mot avrustning, så snart som förhållandena enligt vår uppfattning kunna tillåta ett vidare gående. Socialdemokraterna sätta en ära i att kunna gå från ord till handling i fråga om avrustningen. Vi förutsätta också, att vårt folk är beredvilligt att taga den risk, som kan vara förenad med att ett litet land djärves att gå i spetsen för avrustningspolitiken.»

Om jag kan förstå svenska i tryck, måste jag säga, att här har herr stats-

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

rådet i maj 1924 själv framhållit, att det kunde vara förenat med en viss risk att gå på den väg, som anvisades genom försvarskottets förslag. Det kan ju icke vara tal om någon risk annat än för landets säkerhet. Och om jag icke har missförstått saken, så är det i denna punkt en viss motsättning mellan hans excellens herr statsministern och herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Ty vi ha ju fått höra, att samma linje, som förordades av försvarskottet, vore även den i sig själv fullt tillräcklig att garantera oss mot varje yttre fara. Jag tror också i anslutning till detta, att en av anledningarna till att högern ställer sig så högeligen betänksam mot det föreliggande förslaget är, att vi betrakta det som förenat med en viss risk för vårt folk att gå så långt på nedrustningens väg med avrustning som hägrande slutmål.

Herr Hedin: Herr talman! Om vi se på den kungliga propositionen, synes den kanhända väl tillrättalagd i parlamentariskt avseende. Men beträffande dess tre hörnstenar i övrigt, den förutsatta långvariga, lugna fredsperioden, vår svaga ekonomiska bärkraft och den utslagsgivande folkmeningen, kunna nog åsikterna vara ganska delade.

Det är ju givet, att man av rent praktiska skäl icke kan oupphörligen verkställa omorganisation av vårt försvarsväsen. Då man nu vågar sig på att föreslå en så pass kraftig omorganisation under hänvisning till en »fredlig period», måste man därför givetvis förutsätta, att denna fredliga period får en rätt avsevärd längd, väl minst något tiotal år. Andra regeringar, närmare de stora världshändelsernas centrum, hava dock icke alltid samma ljusa syn på denna fråga. Jag vill endast påvisa, huru man i England är orolig över att dess granne och allierade Frankrike bygger så talrikt med flygmaskiner. Denna Englands oro vore givetvis fullkomligt obefogad, om man där hade samma ljusa uppfattning om en långvarig fredsperiod. Då vore ju Frankrikes flygmaskiner ofarliga å ena sidan och å andra sidan ytterligare flygmaskiner obehövligen för Englands räkning.

Här har talats mycket om Genèveprotokollet och följderna därav. Om nu detta protokoll leder till ett avtal och skall tillämpas, så måste det väl dock i praktiken tillgå så, att de stater, som äro utsatta för den största krigsrisken, också oftast bliva i behov av hjälp, därvid hjälpen får lämnas av de stater, som icke kommit med i kriget från första början utan som sedan nödgas träda till, alltså stater med ett i allmänhet tryggare läge. Till den sistnämnda gruppen anses ju Sverige höra. Vi komma då i den ställningen, att ett land som Sverige med relativt tryggt läge oftare kan dragas in i krigiska konflikter, därför att det har grannar med farligare läge. Genèveprotokollet kan sålunda i den vägen icke förbättra vår ställning.

Det har vidare talats om vår ekonomiska bärkraft. Men någon egentlig utredning har härvid icke framlagts. Man söker på rak arm få fram en siffra, som kan vara skälig och anses motsvara vad vår budget tål vid. Jag vill här emot erinra, att man kan icke lägga ett eller ett par år under lågkonjunktur till grund för budgetsiffror, vilka avses bliva lämpliga och rimliga för en längre tidsperiod, som ju det nu framlagda försvarsförslaget avser. Det kan ju hända, att vi om ett eller annat år hava bättre konjunkturer, och att statens budget då tål större utgifter än just nu. Om en svag ekonomi åberopas som skäl för att minska vårt försvar, då kan man även åberopa en eventuell förbättring i det avseendet som skäl för att öka försvaret.

Det är av hela försvarspropositionens läggning tydligt, att man framför allt har velat komma fram till en låg kostnadssiffra. Det är under sådana förhållanden dock förvånande, att man icke har velat utnyttja det *frivilliga* försvaret i högre grad, och särskilt då skytterörelsen. Det har sagts, att vi skulle

hava en »allmän folkmening» bakom det förslag, som lägges fram. Jag tror dock, att bakom just skytterörelsen hava vi en *mera* samlad allmän folkmening än bakom det förslag, som nu har lagts fram. Men den synpunkten har regeringen icke velat beakta.

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Det nämndes av herr Engberg, att sakkunskapen får man icke fästa allt för mycket avseende vid, *särskilt* om den kommer från »knektahåll». Jag tror, att jag utan att vara knekt dock skulle kunna meddela herr Engberg och även andra någon sakkunskap i ett avseende, nämligen vad den svenska armén för närvarande har för skjutskicklighet. Om man över huvud skall ha ett försvar, så är väl en av grundfordringarna den, att infanteriet skall kunna hantera sina vapen med någon utsikt till framgång. Jag är oviss om huruvida kammarens ledamöter i allmänhet verkligen hava vetskap om hur illa det nu är ställt med arméns skjutskicklighet, och huru pass vissa färdigheter minskats just under de år provisoriet varat. Om nu övningstiden ytterligare minskas, kan därav icke följa ökad skjutskicklighet, utan man kan då givetvis förutsätta en försämring i detta viktiga avseende. Hur försvarsorganisationen skall kunna bliva effektiv under sådana förhållanden, är för mig ofattbart.

Det säges ju också, att propositionen måste läggas efter den allmänna folkmeningen. Ja, man kan nog få fram exempel på att den allmänna folkmeningen icke alltid är så särdeles framsynt. Det hände förra året i ett industrisamhälle, att det inträffade en större eldsvåda. Den blev större och mera ödeläggande, därför att vederbörande icke velat hålla sig med ordentlig brandkår eller brandberedskap. Efter eldsvådan, sedan en större arbetslöshet och stora ekonomiska svårigheter för ett stort antal arbetare inträtt, blev det en helt annan »folkmening» i detta avseende. Då klagade man och frågade: varför blev man icke i tid upplyst om att man borde hava bättre brandberedskap? — Jag reste en gång vid början av världskriget tillsammans med ett antal socialdemokrater. De uttalade vid det tillfället sin tillfredsställelse över att vi åtminstone hade någon flotta, men på samma gång uttryckte de som sin mening, att det hade varit skönt just då, om vi haft några färdiga F-båtar. Samma personer hade säkerligen kort förut haft en motsatt åsikt. Jag har med dessa två exempel velat påvisa, huru lätt folkmeningen skiftar, beroende på omständigheterna. Att lägga folkmeningen till väsentlig grund för ett försvarsförslag kan därför icke vara riktigt.

Svagt utbildade trupper medföra i händelse av krigiska förvecklingar större förluster i personal än ordentligt utbildade trupper. Det är sålunda en grymhet mot de värnpliktiga att skicka dem i fält illa övade. Jag vill icke för min del taga ansvaret för den försämring beträffande försvaret, som regeringen här söker genomföra. I många andra frågor kunna meningarna vara delade, och det kan fattas beslut, om vilkas klokhed det kan tvistas. Men i sådana fall kan dock i regel ett olämpligt beslut senare rättas. Ett beslut, som river ned försvaret till den grad, som här avses, är svårare att rätta, och följderna kunna bliva ödesdigra.

Herr Sjöström: Herr talman! Jag skall icke tynga kammarens protokoll med något långt anförande.

Jag begärde ordet endast för att lämna ett litet meddelande med anledning av ett anförande, som min ärade bänkkamrat, herr Pehrsson, hade i dag på förmiddagen. Därvid refererade herr Pehrsson till protokollet vid behandlingen av detta ärende i fjol, d. v. s. frågan om försvarsväsendets ordnande, och ville för sin del understryka, vad han där hade yttrat och framför allt vad han den gången anført om Älvsborgs fästning. Jag gick då efter protokollet för att se, vad herr Pehrsson då hade sagt, så att jag skulle slippa att citera fel.

Vid remiss av
propo-
sitionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Nu har herr Pehrsson vidhållit samma uppfattning i sitt anförande i denna fråga i dag, som han hävdade i fjol. Endast på en punkt har han i år en avvikande mening, och det är däri, att han förra året liknade Göteborg vid ett lejon, väpnat med ett svärd, men i år blir vår gemensamma goda stad liknad vid den kända damen Kraka, gående omkring skrudad i ett fisknät. Den senaste liknelsen torde icke våra valmän, herr Pehrsson, acceptera.

Men det var angående Älvsborgs fästning, som jag ville ge en liten upplysning. Och denna upplysning grundar sig på en sakkunnigs uppfattning, som den givits mig för några år sedan. Det var år 1914. Då var jag jämte många andra utkommenderad i landstormen, och därvid förekom vid flera tillfällen, att militära personer, i regel officerare, höllo föredrag för oss. Vid ett tillfälle var det en officer, som höll ett anförande, vari han skulle meddela oss, huru vårt strategiska läge egentligen var vid ett sådant kritiskt tillfälle som just då, hösten 1914. Denne föredragshållare förklarade då att speciellt Älvsborgs fästning var tämligen oduglig för sitt ändamål, beroende på de väldiga, stora och skräckinjagande förstörelseredskap, som i all synnerhet stormakterna hade lagt sig till med. Och fästningen hade enligt hans uppfattning strängt taget ingen som helst betydelse. Detta var 1914. Sedan dess veta vi alla, huru utvecklingen på detta område, krigsteknikens område, har fått en ohygglig och oanad utveckling. Men Älvsborgs fästning är likadan nu, som den var 1914. Jag har icke hört någon ifrågasätta, att Älvsborgs fästning skulle försettas i fullt försvarsdugligt skick enligt sakkunskapens fordringar. Detta betyder väl ändå, att man närmast önskar, att fästningen skall bibehållas, sådan den för närvarande är.

Herr Pehrsson sade i fjol såväl som i år, att det väckt mycket stor oro i vår hemstad, att man velat förlägga Älvsborgs fästning i militärreserv. Nu tror jag mig känna flertalet av göteborgarnas uppfattning i denna sak, och jag har aldrig förmärkt några tecken till den stora oron bland vår stads befolkning, men skulle den oron till äventyrs finnas hos någon, vilket ju icke kan förnekas då det föreligger namnlistor över dem, då borde den oron vara minst lika stor nu, som vad den kan bli efter en sådan anordning, som Kungl. Maj:t här föreslår, och denna uppfattning grundar jag på den sakkunniga upplysning, som jag m. fl. fick av officerare 1914.

Det var egentligen för att lämna detta meddelande och denna upplysning som jag begärde ordet.

Men alldeles nyss var det en annan av mina högt värderade bankkamrater, herr professor Almquist, som anförde, att den gamla satsen: »vill du fred, så rusta dig för krig», kunde visserligen anses högst diskutabel, och han ansåg, att man numera måste lägga den satsen bakom sig i vad anginge *de stora nationerna*, men han tillade, att ett tillbakaläggande av denna sats icke kunde äga tillämpning för de små nationernas del. Den uppfattningen tror jag väl ändå, att min ärade bankkamrat är rätt så ensam om. Ty annars bleve ju följd, att även om det kunde inträffa så i framtiden, att de stora nationerna kunde se sig föranlåtna att avrusta helt och hållet, så skulle vårt land och vår lilla nation fortfarande rusta sig för krig för att bibehålla freden. En dylik uppfattning delar jag icke, ty jag anser att den är oriktig.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skall icke med många ord förlänga denna debatt; men jag har fått ett icke sökt tillfälle att yttra mig med anledning av ett meddelande, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet lämnade i ett föregående anförande. Han yttrade nämligen, att ifrån den stad, där jag är hemma, nämligen Skövde, hade han fått mottaga uttalanden, enligt vilka man ansåg, att man blivit beskärd med för många regementen. Jag har i min hand ett referat från tidningen Ny Tid, som jag skall citera, och det

bör således vara ur statsrådets synpunkt tillfredsställande källa. Där omtalas det, att man i Skövde arbetarkommun diskuterat regeringens försvarsproposition och beslutat tillstå statsrådet ett telegram av det innehåll, att Skövde arbetarkommun uttalade sin besvikelse över försvarspropositionens innehåll. — Därur kan och bör man väl ej utläsa en sådan besvikelse över försvarspropositionen, att man ansett Skövde fått för mycket av regementsförläggning. — Vidare uppdrogs det vid berörda sammanträde åt namngivna personer att till Skaraborgsbänkens representanter inom partiet framföra en hemställan att arbeta för att Skövde måtte förskonas från utökning av garnisonen. Något sådant har ju aldrig ifrågasatts, ty även regeringens förslag innehåller icke någon utökning utan en uttunning av kadreerna.

Jag har därjämte anledning att, då jag nu har ordet, såsom ett skolexempel på det sätt, varpå man bedömt försvarsfrågan från nuvarande försvarsministern, erinra hurusom herr statsrådet förra året föreslog, att alla Skövderementen skulle slopas — visserligen var herr Hansson då icke statsråd, men han var dock förslagsställare inom riksdagen; nu i år har han däremot en förnuftigare och hållbarare mening beträffande denna sak, nämligen att alla Skövderementen skola bibehållas, och jag skall tillåta mig uttala den förhoppningen, att han skall vidhålla den meningen, ty därtill finnes det sannerligen mycket starka militära skäl. Det torde nämligen vara få städer, som ur förläggningssynpunkt erbjuda så stora fördelar som Skövde. — Här sträcker nu en kammarledamot i min hand en skrivelse, som är undertecknad icke av de i nyss återberättade referatet nämnda personerna Billqvist och Gran utan endast av Skövde arbetarkommun, men utan namnunderskrift, där man yrkar på att husarregementet skall borttagas; men då den icke är undertecknad, måste jag anse skrivelsen såsom högst tvivelaktig ja en mystifikation och ber med tack för välvilligt tillhandahållande få återlämna densamma.

Jag skall emellertid lämna denna detalj och bara tillåta mig ytterligare säga ett par ord, ägnade försvarsfrågan i dess helhet. Herr Engberg uttalade sig på sitt — jag kan säga — vanliga sätt i hänande ton om högerns fosterlandskärlek. Jag vill nu endast tala för mig själv. Jag har under ganska många år varit med och deltagit i det politiska arbetet, och jag har därunder gjort den erfarenheten, att högerns försvarsintresse och arbete för vårt försvar åtminstone icke varit ägnade att tillföra högern några partipolitiska vinster. Vi ha jämväl visat — vilket också jag för min ringa del gjort — att vi sätta omsorgen om rikets trygghet och oberoende över allt annat och över den partipolitiska fördelen. Jag tror, att detta är en art av fosterlandskärlek, för vilken vi sannerligen icke ha anledning blygas, men väl hade vi anledning därtill i den stund, vi gäve avkall på en dylik ståndpunkt.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Då jag i denna sena timme tagit till ordet, är det därför, att jag av ett par tre talare har blivit apostroferad. Jag ber då först att få vända mig till min ärade kamrat på Göteborgsbänken, herr Sjöström. Att nu upptaga någon debatt om Älvsborgs fästnings betydelse är ju icke tillfälle till och icke heller lämpligt. Jag erinrar endast om, att jag citerat ett av 1.700 personer gjort uttalande, som rörde Älvsborgs fästning och dess läggande i materialreserv, även om jag vet, att detta uttalande går mot herr Sjöströms uppfattning.

Sedan var det en mycket egendomlig förväxling, som min ärade vän herr Sjöström gjorde sig skyldig till, då han trodde att jag liknat vår goda stad — för vilken vi båda hysa den djupaste vördnad — vid Kraka i fisknätet. Jag djärvdes göra den liknelsen — det är farligt att tala i liknelser emellanåt — att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, då han låtit oss be-

Vid remiss av hålla fästningen, men lagt den i materialreserv, utan fredsbesättning, vore att likna vid Kraka, som förelades att komma varken klädd eller oklädd och komma klädd endast i fisknätet.

nr 50 och 51.
(Forts.)

Jag ber vidare att få tacka herr försvarsministern, för att han gjorde mig den äran att svara åtminstone på en av de erinringar som jag gjorde under förmiddagsdebatten. Det sades, att jag icke kunnat läsa riktigt innantill rörande vad § 4 i värnpliktslagen avsåg, och sedan herr statsrådet gjort detta för mig något förbluffande uttalande, gav han själv en förklaring, alldeles i enlighet med den förklaring jag för min del lämnat. Jag är förbunden för detta svar, ty därmed är det till full evidens fastslaget, att det verkligen, såsom jag påstått, är meningen att premiera fäderna till utom äktenskapet födda barn på det sätt, att, där barnet är för sitt uppehälle beroende av faderns arbete, denne senare skulle frikallas, utan att någon särskild ansökan behövde göras. Huru kan jag säga detta? Jo, statsrådet säger, att ingen ändring är avsedd i förevarande fall, utan de som nu få familjeunderstöd skola, sedan den nya lagen trätt i kraft, alltjämt bliva befriade. Vilka få då familjeunderstöd för närvarande? Ja, det kan icke begäras, att herr försvarsministern skulle i detalj känna till, huru dessa lagar tillämpas, men jag för min del har haft särskild anledning att befatta mig med den saken på grund av den ställning jag intager i livet. Jag har skrivit under tjugotals papper, där det gällt understöd till barn utom äktenskap, vilkas fäder fullgöra sin värnplikt. Det är en rent formell sak. I och med det att vederbörande inför barnavårdsnämnden åtagit sig faderskapet och blivit ådömd eller frivilligt förbundet sig att betala visst bidrag till barnet, får han ovillkorligen familjeunderstöd, och detta är en humanitär åtgärd, som jag icke på något sätt sätter mig emot, därför att barnet ju behöver sitt understöd, när fadern fullgör sin värnplikt. Nu skulle det emellertid enligt herr statsrådets mening gälla samma förhållande med hänsyn till frikallandet från värnplikten. I och med att det funnes ett barn, för vilket vederbörande vore underhållsskyldig — och enligt de nya barnlagarna är varje fader till utom äktenskapet fött barn underhållsskyldig — skulle han enligt herr statsrådets motivering bli frikallad från värnplikens fullgörande. Detta kallar jag premiering, ty man kan icke jämställa det förhållandet, att barnet får underhåll under den tid fadern fullgör värnplikten, med det, att denne frikallas från värnplikten i fredstid. Till yttermera visso betonar jag åter, att den uppfattning jag här företrätt förfäktats även av generalstabschefen; han känner tydligen till detaljerna beträffande denna lags tillämpning på ett helt annat sätt, än vad man kan begära, att herr försvarsministern skall göra.

Sedan kan jag icke underlåta att säga några ord med anledning av herr Engbergs yttrande. Herr Engberg talade bålstora ord om sin kärlek till fäderneslandet. Det glädde mig att höra dessa toner — jag hoppas, att han icke får alltför stort obehag därav från bundsförvanterna till vänster, som förklara sig icke äga något fädernesland, och jag önskar, att han kunde inverka på dem en smula, så att även de bekände sig till fosterlandet, åtminstone med den värme han visade. Herr Engberg sade emellertid några underliga ord om högerns diktatur i försvarsfrågan. Han talade om att högern hittillsdags påtvingat nationen något, som den icke velat ha, att högern alltså genom diktatur i denna kammare genomdrivit den nuvarande försvarsorganisationen. Förstår icke herr Engberg, att man kan komma att säga på samma sätt om den vänsterlösning, som nu synes komma till stånd: det skulle alltså även här bli en diktatur, fastän en sådan från motsatt håll. Jag tror det är olyckligt att välja sådana uttryck, vilka så lätt kunna riktas mot dem som använda dem, likt bumperanger, som icke behöva lång väg för att träffa de personer, som kastat desamma.

Så frågade herr Engberg: vari bestod egentligen den styrka, som Sverige år 1915 hade av det som skedde 1914? Han menade tydligen, att någon sådan nytta av 1914 års beslut icke fanns. Jo, mina herrar, det som skedde var, att det svenska folket för all världen visade, att det ville leva, att det ville försvara sin frihet och sitt oberoende. När sedan stormen bröt ut över världen, stod det svenska folket upprätt och hade respekt ute i världen, ty man visste, att det var ett folk som ville leva och som icke skulle låta sig utan ett hårdnackat försvar besegras. Detta var, mina herrar, en vinst så stor, att jag försäkrar, att den vinst, som man möjligen hade av de yttre försvarsordningarna — en sak varpå jag icke skall inlåta mig — jämfört med denna var mycket ringa.

Vid remiss av
propositionerna
nr 50 och 51.
(Forts.)

Herr Lindman, som fick veta av herr Engberg, att han kom med självbelättna påståenden, syntes mig tala mycket stillsamt om den oro, som rådde i svenska mäns hjärtan för att försvarsordningen enligt regeringens förslag kunde komma att bli sådan, att den i påfrestningens stund icke skulle hålla provet. Det har redan betonats av den siste ärade talaren, att den försvarsvänlighet, som utmärker högern, icke är ägnad att tillföra densamma några politiska vinster. Under sådana förhållanden synes mig den kärlek till fosterlandet, som ligger bakom högerns kamp, ha kärlekens första och väsentliga kännetecken, nämligen att vara oegennyttig.

Herr Lindman avvärjde den skiljedomareställning, som herr Engberg brukar intaga vid slutet av debatterna och som vi förvänta, att han fortfarande skall behålla i sin tidning. Jag skall icke för min del gå in på någon sammanfattning av vad som förekommit under debatten, men jag skulle dock vilja med några ord upprepa vad herr Engberg sammanfattningsvis uttalade i denna fråga, så att det må stå till protokollet såsom ett uttryck för vad en av det socialdemokratiska partiets mest framskjutna män — han som i regeringsorganet dikterar vad partiet skall tro eller tänka — anger såsom sitt partis ställning i försvarsfrågan. Han yttrade, att det är av *politiska* skäl och icke på grund av någon verklig åskådning, om vad som behövs, som ifrågavarande förslag framlägges; det sker med *kall beräkning*, för att man vid årets riksdag skall få frågan löst. Jag vill säga, att det är första gången jag har hört talas med sådan emfas som här om kärlekens *kyla!*

Jag hörde också en annan sammanfattning, som kanske kommer att framstå såsom riktigare en gång, när historien skall skrivas över vad som skett i dag; det var en av åhörarna i debatten, som sade: det är som hade jag hört *prologen till en tragedi*.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag skall icke följa herr Pehrsson på hans deklamationsstråt, utan jag skall endast ge en liten korrigerings av hans framställning i ett visst fall. Det är icke riktigt, när herr Pehrsson påstår, att de, som ha försörjningsplikt mot barn utom äktenskapet, utan vidare befrias från sin värnplikt. En sådan befrielse skall prövas av inskrivningsnämnden, och jag tror, att med den sammanställning som inskrivningsnämnden har, finns det garantier för att en sådan befrielsemöjlighet icke missbrukas.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande propositioner jämte de i anledning av desamma inom kammaren avgivna yttrandena till särskilda utskottet.

§ 2.

Föredrogos var för sig övriga på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 63, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 15 § strafflagen; och

till bevillningsutskottet propositionen, nr 67, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 (nr 81) angående mantalsskrivning.

§ 3.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 23—26 och första lagutskottets utlåtanden nr 10—12.

§ 4.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp, som anförde: Herr talman! Sedan den 8 sistlidne november härjar mul- och klövsjukan bland Skånes dyrbara kreatursbesättningar. Sporadiska fall av nämnda sjuka hava även inträffat utom Skåne, men kunnat begränsas till sin omfattning genom omedelbar nedslaktning av de smittade besättningarna. Så vitt känt är har aldrig denna sjukdom rasat så våldsamt som denna gången, och resultatet har blivit, att Kungl. Maj:t beslutat, att nedslaktningsmetoden ej skulle tillämpas inom Malmöhus län och delar av Kristianstads län. Senast under gårdagen har denna nya gräns flyttats ett stycke in i sistnämnda län. Det ser ut, som om, då sjukan på en ort fattat fast fot, inga medel eller försiktighetsmått hjälpa. Vetenskapen står i det hela handfallen inför problemet med åtgärderna mot sjukan och dess spridning. Under sådana förhållanden är det förklarligt, att stora misstag ägt och fortfarande äga rum. I de delar av landet, där nedslaktning är obligatorisk, äro problemen jämförelsevis enkla. Man spärrar, slaktar och desinficerar samt viss tid därefter förklarar stället fritt. Staten ersätter djurens värde, vakthållning och desinfektion samt tiden för inspärningen är begränsad. Förluster uppstå naturligtvis för de jordbrukare, vars besättningar smittas, men dessa förluster äro dock överkomliga. Helt annorlunda ställer sig saken inom det område, där nedslaktning ej äger rum; där gäller det naturligtvis att söka få djuren friska och produktionsdugliga, dock med iakttagande, att nedsmittande av friska besättningar så långt möjligt är undviktes. Det är påfallande, att då staten upphörde med nedslaktningen, dock för detta område gällde samma detaljbestämmelser om tillvägagångssätt, spärrning m. m. som förut. Sedermera har något lättats på åtskilligt, men i stort sett äro bestämmelserna av samma art som under nedslaktningsperioden. På grund av den oerhörda spridning som sjukan fått och med hänsyn till, att vårbruket snart står för dörren, är det tydligt för varje praktisk lantman inom Malmöhus län, att bestämmelserna, som gälla för smittad besättning, få läggas om, för såvitt en ekonomisk katastrof skall kunna undgås. Att stor fara är å färde kan var och en begripa, som gör ett överslag över de oerhörda förluster, som sjukdomen varje dag tillfogar lantmännen i Skåne. Tages så hänsyn till att i de länder, där mul- och klövsjukan uppträder och där nedslaktningsmetoden ej tillämpas, man ingenstädes har sådana bestämmelser, som här i landet utan ställt sig på en praktiskt möjlig ståndpunkt, framträder detta ännu bjärtare. Bland åtgärder, som böra vidtagas, är först att söka minska förstörelsen av en hel del mjölk. Sedan besättningen är av veterinär förklarad frisk, bör mjölken få levereras till mejeri, som kan tillfredsställande pasteurisera densamma. Denna leverans bör ske efter det mejeriets övriga

leverantörer hava sin dagssändning avverkad. Att det bör ske med iakttagande av vederbörliga försiktighetsmått är självfallet. Det visade sig i epidemiens början att väl utrustade och skötta mejerier kunde, utan att smittan spriddes bland övriga leverantörers besättningar, emottaga mjölken från smittade ställen, innan sjukan av veterinären konstaterats, oaktat den vid själva utbrottet väl var allra mest smittofarlig. Att ett väl utrustat mejeri har helt andra möjligheter att förstöra möjligt smittoämne i mjölken än de enskilda leverantörerna besitta, ligger i öppen dag. Då allas intressen sammanfalla däri, att saken skötes ordentligt och alla nu känna faran, behöver man ej frukta, att något fusk bedrivs.

En annan synnerligen svår historia är desinfektionen. Lämnar man någon möjlighet att utnyttja produktionen, innan desinfektion ägt rum, behöver man ej brådska med densamma. Då detta givetvis bör vara det sista som vidtages, är det oförklarligt, att stället skall vara spärrat 10 (förut 20) dagar efter smittans utrotande. När desinfektionen avsynats bör stället vara fritt. Beträffande själva desinfektionen är nog densamma allt för omständlig. Ett sådant rörande och sprättande i ladugårdsgödseln har aldrig förut förekommit; de ställen äro lätt räknade, där gödseln legat stilla någon månad allt i enlighet med råd och befallningar, som jordbrukarna fått. Fråga är, om ej smittan mera utbredds än hämmats genom de tusentals fåglar, som hållit sig framme vid alla dessa gödselkörningar. Det klokaste synes vara, att gödsel som fallit och lagts i hög, innan smittan utbröt, får ligga stilla ett par månader efter det stället blivit smittofritt, innan den får utköras. Endast den gödsel, som faller under smittotiden, borde desinficieras. Vad nytta det gör att desinficiera en del maskiner och redskap, som ej varit i minsta beröring med de sjuka djuren, är obegripligt. Tages så i betraktande, att varje hö- eller halmstrå ej heller varje sädeskorn kunna desinficieras, så framgår däraf, att begränsning får ske till de delar, som varit i beröring med de smittade djuren eller eljest varit utsatta för smittämnet. Desinfektion får ske med praktisk urskillning och kan ej enbart ske efter teoretiska regler utarbetade vid skrivbordet, för så vitt kostnaderna skola kunna hållas inom rimliga gränser.

Då nu stundar den tid, när vårsädd m. m. skall ske, är det alldeles nödvändigt att lättnad sker i bestämmelserna för inspärrad jordbrukare att kunna komma utanför inspärrningsområdet. Enkla och klara bestämmelser, huru hans desinficering skall ske, böra utfärdas. Ävenledes böra dylika bestämmelser utfärdas rörande hästar och åkdon. Det är svårt att förstå, varför utländska kreaturshandlare ej få tillträde å marknadsplatserna inom det nedsmittade området eller exporten till utlandet av djur omöjliggöres eller försvåras, då tusentals både nöjesresande och andra få fritt inkomma i landet från Danmark och kunna föra smitta med sig lika väl som kreaturshandlare. En ändring i detta förhållande bör ske. Det faller starkt i ögonen, att så snart det gäller lantbrukaren eller lantbruket, kunna bestämmelserna bli mycket noggranna och besvärliga, men för övriga göres ej det minsta för att hindra smittans införande till landet.

Naturligtvis får all kostnad, som uppstår för de i smittan insjuknade djurens botande gäldas av djurägaren, men all den kostnad, som uppstår på grund av bestämmelserna för hindrande av smittans spridande bör, enligt min mening, gäldas av staten. Den nedsmittade gårdens djur ha ju haft smittan, så för dem behövs ingen desinficering. En större del av veterinärernas arbete på smittade gårdar går även ut på att hindra smittans utbredning, och bör denna del jämte desinfektionsmedel m. m. gäldas av staten. I Danmark gäller den bestämmelsen, att staten betalar till djurägarna skillnaden mellan mjölkens fodervärde och värdet för densamma å mejeriet under den tid mjölken på grund

Interpellation. av sjukdom ej får föras till mejerier. Då i denna del av landet förhållandet beträffande mul- och klövsjukan nu är detsamma som i Danmark, anser jag, (Forts.) att staten ävenledes bör gälda denna skillnad i mjölkens realiseringsvärde. I Holland är det i detta fall ännu gynnsammare för djurägarna.

Skall på hela problemet beträffande mul- och klövsjukan kunna bli någon praktisk rätsida, vore nog klokast att, sedan några få grundläggande bestämmelser voro givna, Kungl. Maj:t utsåge en praktisk, dugande man och utrustade honom med vidsträckt fullmakt att där nere på platsen sköta det hela. Så skiftande som förhållandena äro på dessa tusende gårdar, går det ej att sköta det hela från några skrivbord i Stockholm. Ett ödesdigert försinkande av alla frågor avgörande äger rum. Tiden härefter börjar bli för dyrbar att framgå på detta sätt, om ej sjukan slutar omedelbart, och därtill synas inga tecken ännu. Ett snabbt avgörande är i alla parter intresse. Skulle genom omöjliga bestämmelser vårsådden och därigenom skörden å stora delar av Skånes jord riskeras, vore olyckan nära nog obotlig.

På grund av det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra följande frågor:

1) Anser herr statsrådet bestämmelser för i mul- och klövsjukan insjuknade djurbesättningar och de gårdar det gäller någorlunda i överensstämmelse med vad ovan anförts böra utfärdas att gälla för den del av landet, där nedslaktning av smittade besättningar i regel ej äger rum?

2) Finner herr statsrådet, att övriga här ovan omnämnda förslag äro av den beskaffenhet att de böra tillämpas eller andra utvägar tillgripas?

3) Anser herr statsrådet, att staten bör mildra förlusten för djurägarna såsom ovan föreslagits antingen genom användande av anslaget till smittosamma sjukdomars hämmande bland husdjuren eller eventuellt genom ett nytt anslag?

4) Om en eller flera av dessa frågor i huvudsak besvaras med ja, huru snart kunna erforderliga åtgärder vara att förvänta.

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 52, angående reglering för budgetåret 1925—1926 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om låneunderstöd åt ostkustbanans aktiebolag m. m.;

från första lagutskottet, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av dels en internationell konvention av den 4 maj 1910 angående bekämpande av den vita slavhandeln och dels en internationell konvention av den 30 september 1921 för undertryckande av handeln med kvinnor och barn; samt

från bevillningsutskottet:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1926 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till bevillning av inkomst m. m.;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och

nr 56, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för lösa glas till termosflaskor.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om avskaffande av riksdagens första kammare och införande av enkammarssystem;

statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av en undersökning av verkningarna av det i Amerikas förenta stater gällande rusdrycksförbudet; och

nr 28, i anledning av väckt motion om ersättning åt Gällivare och Överluleå socknar för vissa av en förutvarande landsfiskal förskingrade medel;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående höjning av tullen å färska päron och äpplen; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för konstgjorda garvningsmedel; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående beredande av rätt till pension åt adoptivbarn till statstjänstemän;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte en i ämnet väckt motion, i vad avser elfte huvudtiteln;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa icke-ordinarie befattningshavare vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå;

nr 19, i anledning av väckta motioner om pensioner eller understöd åt vissa i riksdagens tjänst anställda befattningshavare samt änkor efter sådana befattningshavare; och

nr 20, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för obotligt sjuk prästman att före 65-årsåldern komma i åtnjutande av emeritlön;

första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående statens övertagande av omsorgen om folkförsörjningen beträffande tillgodoseende av landets behov av brödsäd.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under	2	dagar fr.	o. m.	den	6	mars,	
	<i>Ros</i>								
»	<i>Svedman</i>	»	8	»	»	»	7	»	
»	<i>Norman</i>	»	5	»	»	»	5	»	
»	<i>Samuelsson</i>	»	8	»	»	»	5	»	
»	<i>Jönsson i Revinge</i>	»	2	»	»	»	5	»	
»	<i>Olsson i Berg</i>	»	3	»	»	»	5	»	
»	<i>Osberg</i>	»	6	»	»	»	7	»	
»	<i>Johansson i Kälkebo</i>	»	5	»	»	»	5	»	
»	<i>Törnkvist i Karlskrona</i>	»	10	»	»	»	6	»	och
»	<i>Andersson i Rasjön</i>	»	6	»	»	»	5	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.57 på natten.

In fidem
Per Cronvall.